Yusuf Akdağ

Din Kapitalizm ve Gülen Cemaati

İnceleme - Politika

Ayrıntı
Basım
Yayın

EVRENSEL
BASIM YAYIN

YUSUF AKDAĞ

DİN KAPİTALİZM VE GÜLEN CEMAATİ

İNCELEME-POLİTİKA

DOĞA BASIN YAYIN
Dağıtım Ticaret. Limited Şirketi
Tarlabaşı Blv. Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu/ İstanbul
T: 0212 255 25 46 F: 0212 255 25 87
www.evrenselbasim.com - info@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın **414**

Din Kapitalizm ve Gülen Cemaati: Yusuf Akdağ

Genel Kapak Tasarım: **Savaş Çekiç**

Kapak Uygulama: **Devrim Koçlan**

ISBN **978-605-4156-53-5**

© Evrensel Basım Yayın **2011** - Sertifika No **11015**

Birinci Basım Nisan 2011 - İkinci Basım Nisan 2011
Üçüncü Basım Nisan 2011

Baskı: Ezgi Matbaası
Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 14 Çobançeşme -Yenıbosna / İstanbul
T: 0212 452 23 02 - 654 94 18 - ezgimatbaa@mynet.com - www.ezgimatbaa.net

Din Kapitalizm ve Gülen Cemaati

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9

GİRİŞ 13

BÖLÜM I:
DİN VE KAPİTALİZM KAPİTALİZM VE İSLAM 20

Dini Söylemin Yeniden Ağırlık Kazandığı Bir Dönem 22
Kapitalist Gericiliğin Dini İdeolojiyle Takviye Edilmesi 24
"Doğu-Batı" Üzerine İrrasyonal Tezler ve Dinin "Bilimsel" İstismarı 26
"Kurtarıcılık" Kültü ve Sömürgeciliğe Dini Örtü 31
Emperyalist Yayılma Politikası SB'nin Dağılması ve Yükselen İslam 37
İslam ve Anti-Emperyalizm 44

BÖLÜM II:
KAPİTALİZMİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMESİ VE İSLAM 51

Kapitalist Gelişme ve Dinle Kurulan Ters Yüz Edilmiş İlişki 53
Sözde Kalan Burjuva Laisizmi ve İslam'ın 'Evrimci Değişimi' 57
İslam'ın Kapitalist Kullanımı ve Emekçilerin Esareti 62
İslam ve İşçi Sınıfı 66

BÖLÜM III 72

I - F. GÜLEN HAREKETİ, 'TÜRK MÜSLÜMANLIĞI' VE LİBERAL YENİ NURCULUK **72**

I- a) ABD ve CIA Yedeğinde "Türk İslam'ı" Hareketi 74

I- b) "Hoşgörü" Maskeli Misyoner Hareketi 77

I- c) Bir "Cihat" ve "Huruç" Hareketi Olarak Gülencilik 80

I- d) Halka ve Demokrasi Mücadelesine Karşı Bir Örgütlenme 83

II - GÜLEN HAREKETİ'NİN EMEK-SERMAYE İLİŞKİLERİNE YAKLAŞIMI 88

II- a) "İslami Sermaye"nin Güç Kazanması ve Sermayeye "Kutsal" Örtü Cemaati 88

II-b) Sınıf Ayrımının Reddi ve "İslami Sınıfsızlık" Masalı 93

II- c) "İslami Uzlaşı" Vaazı ve "Otorite"ye Biat Çağrısı 99

II- d) İşçilere Karşı, Kapitalistlerin Safında 101

BÖLÜM IV

EMEKÇİLERİN ZOR İKİLEMİ VE "KADER"Cİ UYUTMAYA KARŞI MÜCADELENİN ÖNEMİ 110

ÖNSÖZ

Böyle bir kitabı ihtiyaç haline getiren etkenlerden biri, toplumsal ilişkilerin ve toplum yaşamının dini ideolojinin "gerekleri"ne uydurulması yönündeki hükümet-devlet politikalarının yoğunlaştırılarak sürdürülmesidir. İmam-Hatipli olmakla gurur duyduğunu söyleyen bir başbakanın yönetimindeki hükümetin dinin ve dinsel kurumların etkisini artırma amaçlı uygulamaları devam ediyor. Devlet kurumlarının yönetimlerine toplum yaşamını dinsel "kural" ve anlayışlarla şekillendirmekten yana olan tarikatçılar getirildi. Fethullah Gülen Cemaati/Hareketi'nin hükümetin "seçilmemiş ortağı" olduğuna dair genel bir kabul var. Bu durum ve gelişmeler, "dinin toplumsal yaşamdaki etkisinin artırılması" merkezli bir tartışmanın güncel kalmasının önemli bir dayanağını da oluşturuyor. Dinci-tarikatçı çevrelerden, din istismarcısı "laikler"e ve "demokrat-ilerici" liberal yazar ve aydınlara; birçok "sol" örgüt-parti-kurum veya kitle örgütü temsilcisiyle sosyolog, bilim insanı, psikolog ve politikacının "türban özgürlüğü"(!) üzerinden sürdürdükleri güncel "demokrasi" tartışması, emekçilerin politik, sosyal ve ekonomik temel taleplerinin üzerinden atlayarak, onları örtme işlevi görüyor. Laikliği savunma iddiasındaki birçok sosyolog ve politikacıyla kimi liberal gazete yazarı, sorunu, "içki yasağı", "saç sakal uzatılması, tesettür giyim ve türban takılması" sınırlarına çekerek, temel özgürlükler sorununun üzerinden atlıyorlar. Dini ideolojinin ve onun çeşitli mezhepler olarak şekillenmiş ve örgütlenmiş biçimlerinin etkisi altındaki emekçilerin, bu

durumlarıyla, iktisadi-sosyal ve çeşitli diğer sorunların yükü altındaki ezilmişlikleri ve çözümsüzlükleri arasındaki bağı görmezden gelerek ya da önemsemeyerek, bunların bir kesimini ya da çoğunluğunu "gericiliğin gücü" görmeye hazır aydın çevreleriyle politik grup ya da partilerin bu tutumu, kitlelerin AKP ve F. Gülen Hareketi (ya da cemaati) tarafından ve baskı altında tutulan bir mezhep olan Aleviliği istismar ederek, onu Diyanet İşleri'nin bir kolu olarak devlet yedeğine çekmeye çalışan grup ve çevrelerin politikalarına güç veriyor.

Sadece bu da değil! Kaynağını kapitalist sömürü ilişkilerinde bulan ve pazarlara hakim olma ihtiyacının tetiklediği dogma, önyargı ve hurafelerin burjuva ideolojisinin yedeğine alınması, hemen tüm kapitalist ülkelerde, hakim sınıf politikalarında özel bir yer tutuyor. İşçi sınıfı ve emekçilerin anti-kapitalist hareketi ve mücadelesinin yükselişte olduğu dönemlerden farklı olarak, bugün içinde bulunduğu dağınıklık ve gerilik, burjuva emperyalist gericiliğin dinsel ideolojinin toplum yaşamındaki etkisini sömürme, istismar etme ve yaygınlaştırarak kullanmasını olanaklı kılıyor. ABD, İngiltere ve Almanya başta olmak üzere, başlıca kapitalist-emperyalist ülkelerde politikacılar; Bush ve Blair gibi işgal ordularına emirler yayımlamış "eski başkan" ve başbakanlarla Siyonist barbarlar, bu ülkelerin çıkarlarıyla "Tanrı'nın istekleri" arasında bağlantılar kurarlarken, Papa, papaz ve hahamların yönlendirdiği ya da çeşitli "meczup"ların "yeni peygamber" giysileri içinde etraflarına çeşit-çeşit ve değişik sayıda tarikat müritlerini toplayarak bilime, bilimsel düşünce yöntemine ve toplumsal ilerlemeye karşı örgütlediği hareketler güç kazanıyor. Otoriteye itaati vaaz eden, açlığı, yoksulluğu ve yoksunluğu, zengin-yoksul farklılığını zorunlu ve değişmez gösteren; değiştirilmesini kurulu 'düzen'e aykırılık sayan ideolojik yaklaşım ve görüşlerin sermaye ve gericilik tarafından bu kutsanması, her türlü toplumsal sorunu "kader"le ve "baştan belirlenmişlik" ile bağlantılandıran dinsel ideolojinin halk üzerindeki etkisini artırıyor. Bu etki artışı, işçi sınıfı ve emekçilerle kapitalist gericilik arasındaki çelişkinin "kaderci" anlayışlarla örtülmesine ve emekçilerin mücadeleden geri duruşlarına yol açıyor.

Burada okurun dikkatine sunduğumuz olgular ve gelişmeler, "din karşısındaki tutum"un, dini ideoloji ve dinsel kurumları kullanmaktan kaçınmayan "rejim"e karşı tutumdan bağımsız olmadığına işaret ediyor. Bu ise, demokratik bir yaşam ve sistemden söz edildiğinde, "giyim

kuşam"ın biçimi ve "türban serbestisi-yasağı"ndan önce, demokratik bir siyasal sistemin varlığı-yokluğuna; sosyal ekonomik hakların insanca yaşamı olanaklı kılıp kılmadığına bakmayı zorunlu kılıyor. İşçi sınıfı ve emekçilerin yaşamsal önemdeki ihtiyacı, iktisadi sömürü ve politik baskıdan kurtulmalarıdır. Bunun için, sınıf düşmanını ve onun sınıf mücadelesi taktiklerini; başvurduğu manevraları, ideolojik savaş malzemesini doğru ve iyi tanımaları şarttır. Mevcut durumu "kaçınılmaz kader" gösteren ve "otoriteye itaat" vazeden ideoloji ve anlayışlara karşı, maddi-somut gerçeklerden hareketle bilim ve aklın yolunu izlemeleri, sömürüden kurtuluş için zorunludur. Bu kitapta yer verilen makalelerde sorunun tarihsel-toplumsal dayanakları ve gelişim süreci üzerinde duruluyor.

GİRİŞ

Dini ideolojinin toplum yaşamındaki yeri ve etkisi dahil, Türkiye'nin birçok toplumsal sorunu, modernleşme tarihiyle yakından ilişkilidir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden başlayarak burjuva 'modernist' hareket, "ümmetçilik" ile devrimci tarzda bir ayrışmaya gitmese de, koşulların zorlaması ve Batı'daki pozitivist aydınlanmacı akımın etkisi altında, "ümmetten millete" politikası izledi. Türk burjuva devriminin, esas olarak siyasal alanda atılmış kimi adımlarla, siyasal (önemli oranda biçimsel) bağımsızlığın kazanılması, dinin rolüne karşı olanları da içinde olmak üzere, çeşitli siyasal reformların gerçekleştirilmesiyle sınırlı kalması ve bağımlı kapitalist gelişme koşulları, burjuva gericiliğinin dayanaklarını belirledi. Türk burjuvazisi, halkın ortaçağcıl düşünce ve değer yargılarına karşı aydınlatılması, modern bilimsel eğitimin herkes için ulaşılabilir kılınması yerine, üstten, yasa ve 'zaptiye' gücüyle dayatmada bulunarak, 'modernist' düşünce ve değerlerini benimsetmeye; kitlelerle ilişkilerini buradan kurmaya çalıştı. Halifelik ve Şeyhülislamlık makamları kaldırıldı, medrese eğitimi, tekke-zaviye örgütlenmesi üzerinden sağlanan "eğitim" yasaklanarak, genel eğitim politikası geliştirildi.

Feodalizmin tasfiyesi, feodal değer yargılarının toplum yaşamının her alanında etkisiz kılınması esas alınmadığı ve emperyalizmin hakimiyetine son veren bir demokratik toplumsal yaşam oluşturulmadığı için, reformların ancak sınırlı bir etkisi oldu. Türk burjuvazisinin Batı'daki gelişmelerin etkisi altında giriştiği siyasal reformların "toplumsal bünye ile uyumsuzluğu" sonucunu da doğuruyordu. Bu durum, modernleşme karşıtı tutum ve anlayışları kışkırtan bir işlev görüyordu. Sistemini yerleştirme ihtiyacına bağlı olarak, dinin devlet örgütlenmesinde ve toplum yaşamındaki rolüne "karşı" kimi müdahaleleri gündeme getiren burjuvazi, kurumsal oluşumunu sağlamlaştırdıkça, devlet denetiminde din öğreticiliği ve bir devlet dini oluşturma politikalarıyla, dini ideolojiyi ve feodal değer yargılarını yönetim politikasının araçlarından biri olarak kullanmaya yöneldi.

Burjuvazinin, din ve kurumları karşısındaki tutumu, dinsel ideolojinin ve dinin örgütlenmesinin devlet denetimine alınması; devlet eliyle ve yasal alan ve olanak sağlayarak, resmi kurumlaşmasını güçlendirilmesi biçimindeydi.

Dinin devlet eliyle örgütlenmesi politikası, geniş yoksul yığınların, dini, kendilerini kurtuluşa götürecek bir seçenek olarak görmelerinin önemli etkenlerinden biri oldu. Kitlelerin çok büyük bir kesiminin din istismarcısı partilere yaklaşmalarına ve din istismarcılığında birbirleriyle yarışan düzen partileri ve güçlerinin en inandırıcı olanlarının yanında saf tutmalarına hizmet etti. Sağ-muhafazakâr sermaye partileri, kitleleri politikalarına yedeklemek için, dinin toplum yaşamındaki etkisini artırmak ve daha da yaygınlaştırmayı içeren bir faaliyeti on yıllar boyu ve birbirleriyle de 'kim daha iyisini yapıyor' rekabetine girişerek sürdürdüler. Kitlelerle ilişkilerinde kapitalizm öncesi ilişki biçimleriyle "değer yargıları"ndan yararlandılar ve onlarla ilişkilerini muhafazakâr değer yargıları ve politikalar üzerinden kurdular. Kitlelerin sosyal-iktisadi ve politik talepleri, olanaklı olduğunca, "ümmet", "din kardeşliği" vaazıyla bu politikaların yedeğine alındı. Gerici-faşist ve şoven milliyetçi partiler, dini istismar ederek, tarikatlara, onların desteğini almak için politik-mali olanaklar sağladılar ve yanı sıra onların mali-politik ve ideolojik güç ve etkisini kendi politikaları için kullandılar.

Dinsel inanç ve etkiyi toplum yaşamına hakim olma ve toplumu yönlendirme "araçları"ndan biri olarak kullanan, sadece din istismarcısı siyasi partiler ve onların hükümetleri olmadı. Devlet, Milli Eğitim başta olmak üzere, başka kurumlarının yanı sıra başlıca Diyanet İşleri Başkanlığı aracıyla dini etkiyi diri tutup yaygınlaştırdı. 100 bin kişilik kadrosu olan Diyanet İşleri Başkanlığı aracıyla ve inanç ayrımcılığı üzerinden dinin toplumsal yaşamın etkili bir yönlendiricisi olması için kesintisiz faaliyet yürüttü. Halk kitlelerini "laik-dinci"(!) ayrımı üzerinden yedekleme politikasının en önemli kurumlarından birini oluşturan "asker kurumu"nu yönetenlerin, sadece 12 Eylül cuntası döneminde değil, hemen her zaman dini ideolojiyi "kendi meşreplerince" kullandıkları; askeri aygıtı "peygamber Ocağı"(!) olarak tanımladıkları, zorunlu din dersi uygulamasını ve Alevi köylerine cami inşasını dayattıkları saklı-gizli değil.

Muhafazakâr sağ ve gerici parti ve hükümetler, geleneksel önyargı ve dogmalarla hurafelerin kitleler üzerindeki etkisinin kapitalizm yara-

rına harekete geçirilmesinde özel bir rol üstlendiler. Kuranın yeniden basılması ve geniş dağıtımının sağlanması; konuşma ve açıklamalarda "Hadis"lerin kullanılması, parti ve devlet yöneticilerinin camileri politik rant getirici mekanlara çevirmeleri, evrim kuramına savaş açılması, "yaratılışçılık" propagandasının devlet desteği ve yönlendirmesinde sürdürülmesi, gençlik kitlelerinin burjuva otoritesine ve devlete bağlı ve tabi olmalarının sağlanması amacıyla dini eğitimden geçirilmesi, dini ideolojinin etkisini artırdı.

"İslam Türk medeniyeti" ve "Türk İslam Sentezi" söylemiyle sürdürülen milliyetçi-muhafazakâr politika, ekonomik, sosyal-siyasal tüm toplumsal yaşamın emperyalizmin kullanımına açılmasının örtüsüydü. Toplumsal zeminin "hazırlığı" yönünden ciddi engellerin bulunmaması, dini etkiyi güçlendiriyor ve onun çeşitli tarikatlar eliyle yaygınlaştırılmasını olanaklı kılıyordu. Yalnızca devlet eliyle ve hükümet partilerinin etkin desteğindeki Sünni-Hanefi inancı güç kazanmadı; 12 Eylül dönemi ve sonrasında artan baskılara karşı tepkilerden de güç alarak, Alevi inançlı kitlelerin 'hak arayışı'nı ve 'eşitlik ve özgürlük' istemlerini istismar eden İzzettin Doğan gibilerinin yön verdiği bazı örgütlenmeler üzerinden devlet ve burjuva partilerinin Alevilere yönelik faaliyeti de yoğunluk kazandı.

"Modernist ve laik" burjuva yöneticileri dahil, sermaye kurumlarıyla partilerinin hemen tümü, geleneksel önyargıların, dogma ve hurafelerin gücünden yararlanarak kitleleri itaat içinde tutmaya özel bir önem verdiler. Kapitalizm işçi ve emekçiyi, kitlesel yoksulluk, açlık, işsizlik ve bunların yol açtığı iktisadi-sosyal ve psikolojik yıkım ve umutsuzluk ile yüz yüze getirirken, ona, beklemeyi, kadere rıza göstermeyi, işverenlere, devlete ve yönetici sınıfa bağlı ve sadık kalmayı öğütleyen dinsel ve cemaatçi söylem kurumsallaşmasını ve yaygınlaşmasını sürdürdü.

1990'lı yıllardan itibaren hızla büyüyen ve İslami ve muhafazakâr "değerler"le oynayan kapitalist işletmelerden bazıları ülkenin en büyük sermaye grupları arasına yükseldiler. "Müslüman İş Adamları"nın bu şirketleri, MUSİAD ve SİAD' adı altında 'birleşik bir güç oluşturmak' üzere örgütlendiler. "Ekonomik ve kültürel İslami kimlik" kurumsal özellik kazanıp, İslam, kapitalist 'olanaklar'ı kullanarak "modernize olur"ken, kapitalizm de, İslami kültürden yararlanarak ve onu kullanarak gelişmesini sürdürdü. "İslami Sermaye Hareketi", "geleneksel ahlak

anlayışıyla serbest pazar arasında kurulacak 'stratejik bağ' ile" ekonomik büyüme ve kalkınmayı "küreselleşmenin yarattığı bir olasılılık" olarak değerlendirdi ve uluslararası sermaye ile ilişkilerini genişletmeye yöneldi. İslamcı hareket, işçi sınıfı hareketine ve "sol"a karşı mücadele etmek amacıyla, burjuva iktidarın yeniden örgütlenmesinde sağ alternatiflerden biri olarak öne çıktı. AKP, bu hareketin politik temsilini öncelikli görev edinerek, siyaset sahnesinin önüne geldi.

Büyük sermaye düzeyinde temsil edilen "yeşil sermaye"nin çıkarlarıyla özel bağı ve bu sermaye kesimine devlet kaynaklarını aktararak politik koruma sağlamayı öne almasına rağmen, o, genel olarak tekelci burjuvazinin çıkarlarını temsil eden ve emperyalizm ile işbirliği ilişkilerinde önceli tüm parti hükümetleri 'yaya bırakmış' bir parti idi. Anayasa tartışmaları ve değişikliğin 'halk referandumuna götürülmesi', türban serbestisi, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, Kürtçe televizyon yayını vb. de içinde olmak üzere, "demokrasiden yana" ve "alt sınıfların söz hakkını savunma" yalanıyla sürdürdüğü toplumsal dayanaklarını güçlendirmeye yönelik politikalar, kitle desteği görmesinde etken oldular.

Dini ideolojinin toplum yaşamı üzerindeki etkisini artırmasının bir diğer etkeni, ABD başta olmak üzere, Batılı emperyalistlerin, Balkanlardan Ortadoğu-Asya ve Kuzey Afrika'ya dek etki alanlarını genişletmek amacıyla dini ideolojiyi kullanmak istemeleriydi. Tekelci gericilik ve özellikle Amerikan yöneticilerinin dinin toplumsal etkisini güçlendiren faaliyetlere yeniden ağırlık vermeleri, dini önyargı ve söylencelerin etkisini güçlendiren açıklamalar yapmaları, Batı Avrupa ülkelerindeki en gerici sermaye partileri ve temsilcilerinin 'Hıristiyan değerler'e atıfta bulunarak İslam'ı "suç doğurucu bir inanç sistemi" olarak göstermeleri, onların bu tutumuna bir tepkiyi de içeren "politik İslam"ın güç kazanmasında rol oynadı.

Sovyetler Birliği'ne karşı "Yeşil Kuşak" politikası, 'Doğu-İslam ülkeleri'nin en gerici çevreleriyle din üzerinden kurulan ittifakı esas alıyordu. ABD'nin başını çektiği Batılı emperyalistler, İran Şahlığı, Pakistan gericiliği ve 'Türk-İslamcı' çevreleri kullandılar. Müslüman Kardeşler gibi "mücahit" güçleri finanse ederek, bunları, Asya ve Afrika'nın bağımlı-sömürge ve ezilen halklarını sömürmek üzere harekete geçirdiler. ABD'nin başını çektiği "anti-komünizm" kampanyası

çerçevesinde emperyalistlerce desteklenen İslamcı hareketler, "Yeşil Kuşak" projesiyle güç kazandıkça, egemen sınıfların iktidar çekişmelerinde de yer aldılar ve bazı ülkelerde hükümet kurar hale geldiler. El Kaide ve Taliban, Rusya'ya karşı ABD tarafından organize edildiler.

Bu emperyalist politika ve yakın dönemde "İslami terörizm" üzerine sürdürülen propaganda, tersinden bir işlevi de yerine getirerek, "Politik İslam"ın kitle desteğini artırmasının etkenlerinden biri oldu. ABD- İngiliz emperyalistlerinin İsrail'i korumaya alarak yürüttükleri ve "Yahudi-İslam" çelişkisini de körükleyen sömürgeci-ırkçı politika, "İslami tepki"nin kitlesel tabanını genişletti. Amerikancı Şah diktatörlüğünün 1979'da yıkılması ve mollaların iktidarı ele geçirmeleriyle, İslami hareket, bölge düzeyinde yükseliş gösterdi. İran Devrimi'nin etkileri, ABD'nin İran-Irak Savaşı'ndaki kışkırtıcı ve çatıştırıcı rolünün açığa çıkması, Irak'a emperyalist saldırı, ABD'nin desteği ve korumasını gören İsrail'in, Filistin işgalini sürdürmesi ve 11 Eylül olayları sonrasında bu olaylar gerekçe gösterilerek sürdürülen "İslam karşıtı" Batı propagandası, İslamcı hareketin Türkiye ve Ortadoğu ülkeleri halkları içinde güç bulmasının önemli etkenleri oldular. "İslami Hareket" ve şeriatçı versiyonları, anti-emperyalist söylemi de kullanarak ve aralarından bazıları "İslam ülkeleri"nin işgaline karşı tutum alarak kitle desteğini artırdılar.

Dini ideolojinin 21. yüzyılda bu yeniden güç bulması, işçi sınıfı ve emekçi hareketinin mücadele ve bilinç düzeyi bakımından geri oluşu ve emekçilerin sorunları karşısındaki çözümsüzlükleriyle doğrudan bağlıdır. Dini önyargı, dogma ve inançların kökleri uzak geçmişte olmakla birlikte, din istismarcısı politikaların etkili olmasında, kapitalizmin emekçileri karşı karşıya getirdiği sorunların ağırlığı ve kitlelerin bu sorunlar karşısındaki çaresizlikleri büyük rol oynuyordu.

Kapitalist gelişmenin özellikle son on yıllarda hız kazanması, kır ilişkilerinin çözülmesine; kır emekçilerinin topraktan koparak/koparılarak kentlere sürüklenmesine ve 'kent varoşları' olarak da adlandırılan yerleşim alanlarına yığılmalarına yol açtı. Kentlere, daha ileri, daha modern bir yaşam umuduyla gelenler veya kentlere zorla sürülenler, beklentilerinin aksine, daha kapsamlı ve çeşitli sorunlarla yüz yüze geldiler. Sosyal-ekonomik sorunların 'girdabı'nda çözümsüz ve çaresizdiler. Kentlere nüfus göçü, kır emekçilerini yalnızlaştırıp "yabancılaşmalarına" yol açarken, geri toplumsal ilişkilerin ve onların ürünü anlayış,

tutum ve yargıların "girdabı"na sürüklenmesine de neden oluyordu. Kentlerin kenar semtlerine sürüklenmişler, birbirlerinden tecrit edilmiş ve birbirleriyle rekabet ve çatışma ortamına çekilmiş umutsuz ve yoksul yığınlara dönmüşlerdi.

Toplumsal yaşamın tarihsel gelişme seyri ve doğa bilimlerindeki muazzam ilerleme dini ideolojinin "dayanakları"nı boşa çıkarma yönünde ilerlemesine karşın, yoksunluk ve yoksulluk kaynaklı umutsuzluk ve çözüm beklentisi, kitleleri, burjuva parti sözcüleriyle devlet yöneticilerinin dini inançları istismarı esas alan propagandalarına açık hale getiriyordu. Bu eğilimi besleyen "ümmetçilik" tarihsel bir vakıa idi. Halkın büyük çoğunluğu "cami-cemaat" kültüründen geliyordu. Okula gidemeyen/gönderilemeyen çocuklar kuran kurslarına, doktora gidemeyenler 'hoca'lara-muskacılara yöneldiler. İşsizlik, yoksulluk, açlık, sosyal hak yoksunluğu ve bütün bunların yol açtığı çöküntü ve çaresizlik, dine, dini cemaat ve tarikatlara sarılmanın en önemli etkenlerinden biriydi ve geleneksel muhafazakârlığın toplum içindeki ve üzerindeki etkisini artırıcı işlev görüyordu.

İşçi-emekçi hareketinin geriye püskürtüldüğü, sosyal hakların burjuvazi tarafından gasp edildiği koşullarda, din istismarcısı parti, grup ve kuruluşların "halka yakın-halktan yana, ianeci" politikaları yığınlar içinde etkili oldu. Kent varoşlarına yığılan kitlelerin çok büyük bir kesimi, modern toplum ve kentin olanaklarından yararlanma ve bu yaşam ve ilişkileri içinde daha ileri yaşam ve düşünüş biçimleri edinme yerine, kır ilişkilerinin çeşitli versiyonları da denebilecek ya da onlardan önemli oranda etkilenen tutum, anlayış, hareket ve ilişkileri benimseyip, onlara daha yakın duran ve değerlerine "değer veren"(!) muhafazakâr-din istismarcısı ve sağcı partilere yaklaştılar.

Bir yanda "laikliğin tehlikede olduğu" söylemiyle anti-demokratik siyasal sistemi ve statükoyu sürdürmeye çalışanlar, öte yanda aynı sistemi temsil ettikleri halde, halkın demokratik taleplerini "türban davası" altına iterek, din istismarcılığı üzerinden güçlerini büyütmeyę çalışanlar vardı. Emekçi kitleleri burjuva sistemin güçleri arasındaki dalaşa yedeklemek isteyenler karşılıklı güç topladılar.

AKP'nin politikalarına yöneltilen eleştirileri, "demokratikleşme politikalarının önlenmesi çabaları"yla ilişkilendirenler, AKP ve hükümetinin büyük sermaye ve ABD başta olmak üzere emperyalist gericilikle

işbirliğini, bununla da uyumlu olarak içerde yürüttüğü anti-demokratik baskı politikasını, Kürt sorunundaki gerici-inkârcı tutumunu, din istismarcılığını ve kadının toplumsal konumunu kadının aleyhine geriye çekme çabalarını görmezden gelirken; dinsel ideolojinin güç kazanmasını "yaşam tarzları"na yönelik tehdit ve büyüyen bir tehlike olarak görenlerin bir kesimi de, "laikliğe sahip çıkma" adına, "devlet dini"ne sarılarak, militarist baskı aygıtının "asker-sivil" statükocu güçlerine tepki duyan yığınların, dinci partilerin yedeğine düşmelerinde kışkırtıcı, itici bir rol oynadı.

BÖLÜM I

DİN VE KAPİTALİZM
KAPİTALİZM VE İSLAM

Egemen sınıfların dini kullanmaları ya da din üzerinden yürüttükleri politika, feodal gericilik ve köleci toplum dönemlerinin tüm ilişkilerine nüfus eden bir rol oynayarak, sınıflı toplumlar tarihi boyunca süregeldi.

Feodalizmin çözülmesi, ticaretin ve kapitalist üretimin boy vermesi ve kapitalist üretim ilişkilerinin hakim hale gelmesi; burjuvazinin feodal gericiliğe ve onun üst yapı kurumlarına karşı mücadelesi, burjuva aydınlanması ve bilim- sanat ve edebiyat alanındaki ilerleme, feodal değer yargılarıyla dini dogma ve hurafelerin etkisine karşı özelliklere de sahipti. Doğa bilimleri alanındaki gelişmeleri dayanak alan bilimsel-akılcı ve materyalist görüşlerin güç kazanması, idealist felsefeye, dinsel dogmalara ve onlara dayanan düşünce sistemine darbe vurdu.

Kapitalizm, insanın varlığını ve yaşamını sürdürme mücadelesinde doğa güçleriyle ilişkisinin ve toplumsal koşullarının ürünü olarak ortaya çıkan ve koşulların değişmesiyle birlikte çeşitli biçim ve düzeylerde değişime uğrayan ilkel-putperest ve tek tanrılı dinlerin gelişme ve değişme "süreci"nde bir "yol ayrımı"nı gündeme getirdi. Küçük üretimin, ticaretin ve sanayinin gelişmesi, feodal kapalı sistemin parçalanması, kır ilişkilerinin çözülüp kentlere nüfus akışının gerçekleşmesi toplumsal yaşam ve ilişkileri değişime sürüklerken, dini inanç ve eski değer yargılarıyla anlayışların yeniden yorumlanmasını veya büsbütün reddedilmesini, sonuçlardan biri olarak gündeme getirdi. Burjuva aydınlanması ve Rönesans kapsamında bilim ve aklın yol göstericiliğine verilen öncelik, aynı zamanda feodal değer yargılarına, feodal kurumlara ve dinin kurumsal etkisine karşı bir mücadele özelliği taşıyordu. Kral, hükümdar ve sultanların iktidarlarını dini temsil makamı olarak göstermeleri dini kurumların devlet düzeyinde etkili olmasını sağlarken, "devrimci çağı"ndaki burjuvazi, "eşitlik, özgürlük ve kardeşlik" düşüncesiyle, feodal despotik baskının yanı sıra toplum ve doğa olaylarının dini yorumlarına karşıt fikirleri ve saldırıyı da gündeme getirdi. Burjuva aydınlanması ve burjuva devrimi, başka şeylerin yanı sıra, Sokrates'in, Bruno'nun ve Galile'nin "melun ve

kafir"ler olarak cezalandırılmalarına "cevaz veren" dini kurallar ve yargılara darbe vuruyor, bilimsel düşüncenin gelişmesi ve toplumsal yaşam ve doğa olaylarının aklın yol göstericiliğiyle irdelenmesi çabalarına engel ve yaptırım getiren; her şeyin ve tüm yaşamın "önceden kurgulanıp kurulduğu ve değişmeden kalacağı"nı vazeden "yaratılış"çı teoriye karşı çıkıyordu. Kapitalizm emek gücünden başka satacak bir şeyi olmayan yoksulları kentlere çeker ve atölye ve fabrikalarda bir araya getirir ve artı değer sömürüsünü gerçekleştirmek için makinelerin geliştirilmesini, yeni atılımları ve bilimsel-teknik icatları zorunlu kılarken, "değişmezlik" vazeden düşüncelere darbe vurarak, varsayımsal dogmalar bütününü değişmeye zorladı.

Ancak burjuvazi-proletarya çelişkisi, tüm öteki toplumsal sorunlarda olduğu üzere, burjuvazinin din ile ilişkilerinin seyri ve kapsamını da belirlemekteydi. İşçilerle sınıf kavgasına giren burjuvazi, dinin kurumsal güçlenmesine karşı tutumunu yumuşatarak, dinin ve idealist felsefenin kitleler üzerindeki etkisini sınıf egemenliği ve sömürü sistemi yararına kullanmaya yöneldi. Yönetimi altındaki "topluluğun" kendisine itaatini sağlamak için, baskının yanı sıra, tüm toplumun ve haklarının savunucusu olma iddiasıyla bir "kader ortaklığı" fikri etrafında birleşmeyi dayattı. Kapitalizmin serpilip yayılması, tutucu kurum ve anlayışların aşılmasını gerektirmesine karşın, burjuva, otoritesini topluma kabullendirmek için, kaderci, "kutsi" anlayışlarla uzlaşmaya ihtiyaç duyuyordu. Burjuvazi de, bir "bilinç biçimi" olarak din de, "toplumun karşılıklı güveni ve dayanışması"nı vazediyor, buna ihtiyaç duyuyordu.

Serbest rekabetçi kapitalizmden tekelci kapitalizm (emperyalizm) evresine geçiş, "siyasal demokrasi"nin rafa kaldırılmasını ve siyasal gericiliğin dayatılmasına yol açtı. Tekelci burjuvazi, feodal gericiliğin tüm ilkel ve ortaçağcı güçlerini yedeğe alarak, işçi sınıfı ve ezilen halklara karşı mevzilerini güçlendirmeye yöneldi. Dini ideoloji ve dinsel örgütlenme, tekelci burjuva egemenliği ve burjuva-emperyalist ideolojinin bir bileşeni haline geldi. Tekelci burjuvazi her tür gericiliğe kucak açtı; dinsel gericiliği yedekledi ve onu, hegemonya mücadelesi ve sömürgeci politikalarının aracı olarak kullandı. Ortaçağın dini ve idealist felsefi yargılarını ideolojik cephaneliğine aldı. Bilim ve aklın yol göstericiliğine dayanan ileri atılımlara karşı dinin ve metafiziğin zincirlerine sarılan gericilik, proletarya ve ezilenlerin metafizik düşünce ve inançların etkisinden kurtulmasını önlemek istiyor, materyalizme ve sosyalizme karşı

mücadelesinde, modern ya da ortaçağcı bütün gerici akımları yedeğine almaya ihtiyaç duyuyordu.

Bu, çürüyen ve tarihsel açıdan da "can çekişen" sistemin "doğası"na uygundu. Burjuvazinin politik-askeri temsilcileriyle iddialı ideologları, tekelci sermaye ve kapitalizmin yol açtığı umutsuzluk ve güvensizliklere karşı bir önlem olmak üzere ve ezilenleri sisteme yedeklemenin araç ve yöntemlerinden birini, teskin edici "ruhçuluk"ta buluyorlardı. Ortaya çıkan durum, herhangi üretim sisteminin siyasal üst yapıdaki temsilcilerinin yenilgiye uğratılmış olmaları ve üst yapı kurumlarının dağıtılması veya tasfiye edilmesinin, o sisteme ait düşünce, ideoloji ve kültürün kısa sürede ve tamamen etkisiz kalmasını sağlayamayacağı gerçeğine uygun düşüyordu. Tekelci burjuvazinin feodal değer yargılarını ve feodalizmin üst yapıda ve bilinç biçimlerinde bıraktığı etkiyi ortadan kaldırma diye bir hedefi yoktu. Aksine, toplumsal ilerlemeye ayakbağı oluşturan bu değerlerle ilişkileri yedeğe alarak sömürgeciliğin silahları haline getirdi. Sınıf mücadelesinin ürünü ve aralarında burjuvazinin 'devrimci dönemi'nde olanlarının da bulunduğu ve bugün ancak proletarya ve emekçiler tarafından insanlığı ileriye götürme mücadelesinde kullanılabilecek tüm kazanımlar onun saldırı hedefindeydi.

Dini Söylemin Yeniden Ağırlık Kazandığı Bir Dönem

"İslam"ın kapitalizm ve ABD başta olmak üzere 'Batı emperyalizmi' ile ilişkileri üzerine tartışmalar güncel kalmaya ve emekçi kitleler bakımından da ilgi çekici ve etkileyici olmaya devam ediyor. Bunun kaynağında, yalnızca Amerikan askeri-politik şefleri ve onlarla işbirliği içindeki yazar ve kimi tarihçilerin "medeniyetler savaşı", "dinler savaşı", "İslam ile Hıristiyanlığın uzlaşmazlığı"; Hıristiyanlığın "reforma açık ve ilerici" ve fakat Müslümanlığın "her tür reformcu girişime kapalı ve gerici olduğu" üzerine, bir süre öncesine kadar daha yoğun ve bugün ihtiyaca bağlı olarak aralıklı şekilde sürdürdükleri propaganda ve "radikal İslam'a karşı ılımlı İslam'ı güçlendirme" politikası durmuyor. Neredeyse tüm ülkelerde tekelci burjuvazi ve hükümetler, dini ideolojinin toplumsal ilişkilerde ve toplum yaşamında daha etkili olması için özel bir çaba gösteriyorlar. Tekelci gericilik ve özellikle Amerikan yöneticilerinin dinin toplumsal etkisini güçlendiren faaliyetlere yeniden ağırlık verdikleri, dini önyargı

ve söylencelerin etkisini güçlendiren açıklamalar yaptıkları, dini etkinlik ve kurumlara ilgiyi artırdıkları; Batı Avrupa ülkelerindeki en gerici sermaye partileri ve temsilcilerinin 'Hıristiyan değerler'e atıfta bulunarak İslam'ı "suç doğurucu bir inanç sistemi" olarak gösterdikleri ve bu tutumlarına bir tepkiyi de içeren "politik İslam"ın güç kazanmasında böylece rol oynadıkları bir dönemden geçiliyor. Burjuvazi ve temsilcileri, kapitalizm öncesi çağların metafizik dogmalarıyla dini önyargılarını yeniden güncel politikanın aracı haline getirdiler. Doğa ve toplum olaylarına bilimsel aklın yol göstericiliğinde yaklaşma düşüncesine karşı burjuva-emperyalist ideolojik bombardımanın en önemli ögelerinden birini dinsel dogmalar oluşturuyor. "Yaratılışçılık" yeniden piyasa malı haline getirilip uluslararası sürüme kondu. Evrim kuramına karşı uluslararası kampanya yeniden yoğunlaştırıldı. Bush gibi bir emperyalist şarlatan, kendini "Tanrı'nın iradesi"yle ilişkili, "*seçilmiş görevli*" ilan etti. İsrail yöneticileri, "*seçilmiş kurtarıcı millet*" mitini sürdürüyorlar. Bush, Erdoğan ve Blair, izledikleri politikayı "yaratıcının istekleri"yle ilişkilendirecek açıklamalar yapmaktan kaçınmadılar. Papa ve Fethullah Gülen, uluslararası alanda meydana gelen ve bazıları devletlerin ilişkileri üzerinde ciddi etkide bulunan birçok gelişmeyi dinsel yorumlara tabi tutarak, sistemin siyasal-askeri ve ekonomik otorite(si)leri yararına bir baş eğmeyi halk kitlelerine "zorunluluk" olarak göstermeyi sürdürüyorlar.

Terörist eylem ve düşüncenin kapitalist barbarlıkla ilişkilerinin üzerini örterek, onu İslami inançla ilişkilendiren Batı merkezli burjuva emperyalist propaganda, işçi ve emekçilerin dinsel ideolojiyle egemen sınıf yararına itaate zorlanması ve Amerikan emperyalizminin Ortadoğu-Kuzey Afrika ve Asya'ya yönelik yayılma; enerji kaynakları başta olmak üzere hammadde kaynaklarını denetime alma ihtiyacına dolaysızca bağlanmıştır. Feodal ortaçağın kurum ve düşüncelerini yedekleyen emperyalist burjuvazi, toplumsal olayları "ilerici Hıristiyan Batı" ile "dogmatik-tutucu Doğu" arasındaki çelişkilere bağlayıp, bunlar arasında şekillenen "medeniyetler çatışması"yla izaha yönelirken, kapitalizmin temel çelişki ve açmazlarıyla sömürgeci politika ve saldırıları gizlemekte, saldırı ve işgalleri "modern ve özgürleştirici" girişimler olarak göstermektedir. Emperyalist büyük güçlerin yaygınlaştırılmasında özel bir rol oynadıkları bu propaganda, Irak ve Afganistan'daki gelişmeleri ve bu ülkelerin ABD-İngiliz emperyalistleri tarafından işgal edilmelerini "İslami terörizme karşı mücadele" ile ilişkilendiriyor; Batı uygarlığının

ve kapitalizmin gelişmesini "Hıristiyanlığın gelişmeye ve reformlara açık olması"na; kapitalizmin Doğudaki gelişme düzeyinin geriliğini ise, tekelci hegemonyasının rolünü de gizleyecek şekilde, "İslam'ın reformlar ve kapitalizme kapalılığı"na bağlıyor. Böylece bu tartışma, bazı Batılı ideologların öteden beri sürdürdükleri "uygar Batı", "barbar Doğu" propagandasının sınırlarını da aşarak, "uygar ve reformist Hıristiyanlık" ile "barbar ve dogmatik İslam" söylemi boyutlarına vardırılıyor; İran halkının Amerikan dayatmalarına gösterdiği direniş ile Filistin direnişi içindeki gruplardan bazılarının, -özellikle de son seçimleri kazanarak hükümet kuran ve fakat İsraill'in saldırı ve göz altılarıyla karşılaşan Hamas'ın- ve Lübnan'da kitle desteğine sahip, hükümetin ortağı olan ve İsrail saldırı ve işgaline karşı gösterdiği direnişle dikkat çeken Hizbullah gibi örgütlerin tutumu ve bunların İran, Suriye ve Türkiye ile ilişkileri üzerinden ABD, İngiliz ve İsrail saldırı ve işgallerine direnen ülkelerin halkları "terör destekçisi" ve Batı uygarlığının "düşmanları" ilan ediliyorlar.

Kapitalist Gericiliğin Dini İdeolojiyle Takviye Edilmesi

Dini ideolojinin; dini dogma ve düşüncelerin yeniden bu güç kazanması, işçi-emekçi hareketinin uluslararası alanda aldığı darbeler ve içeriden yaşadığı burjuva işbirlikçi ihanet sonucu geriye atılmış, dağınık ve saldırıları püskürtme düzeyine henüz ulaşamayan geri düzeyi ile doğrudan bağlıdır. Tekelci gericilik ve uluslararası sermaye, işçi hareketi ve sosyalizmin geçici de olsa geriye atılmış olmasının kitleler içinde yarattığı umutsuzluk ve çözümsüzlüğü ve onun yol açtığı "yeni arayışlar"ı, dini istismar ve kullanma olanağı olarak değerlendiriyor. Bu 'somut durum', Amerikan ve Batılı emperyalist yönetimlerin dine ve dinin politik amaçlı kullanımına verdikleri ağırlık ve gösterdikleri aşırı ilgiyle "İslami terörizm tehdidi"ne yaptıkları vurgunun hemen tüm kapitalist ülkelerde küçümsenemez bir toplumsal karşılık bulmasını olanaklı kılıyor; bağımlı-geri ülkelerde misyoner faaliyetlerine alan açmasının yanı sıra dine yöneliş eğiliminin güçlenmesine, farklı dini inançlara sahip kitleler arasındaki ilişkilerin sabote edilmesine; 'barış', demokrasi ve uygarlık düşmanı faaliyetlerle işgal ve yayılma politikalarının sözde gerici bir dini anlayışa karşı ve sözde daha uygar ve ilerlemeye açık bir dini anlayışa güç vermek adına uygulanması olanaklarını da genişletiyor.

Burjuvazinin ve özellikle de ABD başta olmak üzere emperyalist büyük güçlerin politik-askeri sözcüleriyle önde gelen yazar, sanatçı ve ideologlarının dine ve dini hurafe ve dogmalara bu aşırı yeniden sarılmaları, bilim ve akla aykırı idealist-metafizik görüş ve inançların yüz milyonlarca insan üzerindeki etkisinin hala sürüyor olmasını bilmeleriyle kuşkusuz ilişkilidir ve dünya gericiliğinin emrindeki politikacı, yazar, din görevlisi ve bunların hemen hepsine yol gösterici fikirler üretmekle pirim yapan burjuva ideologları kuşkusuz bunun farkında olarak hareket ediyorlar. Ama, pazar ve etki alanı mücadelesinin yedeklediği dine bu yeniden ve devletler düzeyinde sarılışın, dini dogmalara dayanarak ezilenleri burjuva-emperyalist egemenliğe itaat etmeye çağırmaya duyulan bu yoğunlaşmış ihtiyacın, işçi sınıfı ve emekçi hareketiyle sosyalizmin aldığı yenilginin yol açtığı umutsuzluktan yararlanma; kitlelerin umutsuzluk kaynaklı arayışına sözüm ona cevap verme gibi önemli bir özelliği daha vardır. İşçi sınıfı ve emekçi hareketinin uluslararası düzeyde geriye düşüşü, onun özellikle yirminci yüzyılın 70'li yıllarına kadar süren inişli-çıkışlı ama ağırlıklı olarak ilerleyen durumuna dayanan iktisadi-politik, kültürel-sosyal vb. kazanımlarının sermayenin uluslararası saldırılarıyla geriye atılması, dinsel ideolojinin etki alanını genişletmiştir ve burjuva emperyalist politikacılarla ideologlar bunu ekonomik-sosyal, kültürel ve askeri amaçlarla kullanmak istiyorlar. Onlar, ulaşım ve iletişim araçlarının kat ettiği muazzam gelişmeden yararlanarak dinin halk kitleleri üzerindeki etkisini sömürmekle kalmıyor, onu, farklı inançlardan emekçileri birbirlerine karşı kışkırtıp bölmek; Irak'ta ya da daha önce Ruanda'da görüldüğü üzere, farklı mezheplerden insanların kitlesel kırımına göz yumarak ve olanak sağlayarak, bu ülkelerin yıkıntıları üzerinden hakimiyetlerini sürdürmenin olanağı olarak da değerlendiriyorlar. Yaşamın ve toplumsal ilişkilerin "tanrısal irade ile belirlendiği" ve "bunun değiştirilemez kader olduğu" yönündeki dinsel önyargı ve dogmaları kullanıyor; özellikle Doğu insanının, "yaşamının dinin emirleriyle belirlendiği" yönündeki ve "ahiretçi"(öte dünya için çalışmaya verilen önem) anlayışları sömürüyor; işsizlik, açlık, yoksulluk ve savaşların bugünkü sistem ve onun egemen sınıflarıyla ilişkilerini dini önyargı ve dogmatik anlayışlarla örtmeye çalışıyorlar. Nitekim İslam'a ilişkin tartışmaların, İslam ile "uygarlık" arasında olumsuz bağlantılar kurularak yürütülmesi ve 'uluslararası terör' ile İslam'ın bağlantılandırılması, dinsel öfke patlamalarına

da yol açacak tarzda, din üzerine tartışmaları halkların gündemine daha yoğun olarak getirmekle kalmamış; işbirlikçi gerici parti, hükümet ve kurumsal örgütlenmelerin dini ideolojiyi referans alan anlayışları toplum yaşamına hakim hale getirme girişimlerine de ivme kazandırmıştır. "Din Savaşları"nın yeniden gündeme geldiğini ileri süren ve "medeniyetler çatışması" gerici tezinden destek alan burjuva propagandası, Amerikan yöneticilerinin Siyonistlerle birlikte sürdürdükleri "İslami terör" söylemiyle daha da ilgi çekici hale gelmiş; bu açıklama ve tartışmalar, "İslam Dünyası"ndaki ve Batı'daki dini radikal akımlarla ırkçı ve şovenist çevrelerin güçlenmesine hizmet etmiştir.

"Doğu-Batı" Üzerine İrrasyonel Tezler ve Dinin "Bilimsel" İstismarı

1990'da, "*Müslüman Öfkesinin Kökleri*" başlıklı makalesinde "Medeniyetler çatışması"ndan söz eden Princeton Üniversitesi profesörü Bernard Lewis, "Müslüman Toplumlar"ın modernizme ve laikliğe kapalı ve hazırlıksız olmalarından söz ederek, "Batının gücü" karşısında ve "Allah'ın yolunda" şiddeti kaçınılmaz gören "azınlık zihniyeti" üzerinde duruyor; "Müslüman dünyası"nda Batılı "değer" olarak "yalnızca diktatörlüklerin tutunabildiği"ni ileri sürerek, İslam'ın ve Arapların "*zamana karşı sabitlenmişlik*"leri iddiasında bulunuyordu. Lewis, Ortadoğu ve Asya'da Batı emperyalizminin saldırgan politikalarına karşı gelişen tepkileri bu çerçevede değerlendirmeye çalışıyor, "*Doğu'nun 'Batı'yı taklit etmekteki başarısızlığı*" ve "*haseti*"nin, "*Batı düşmanlığını körüklediğini*" ileri sürüyordu. Modern ve 'laik' gelişme ve "değerler"i, "bizim ve sadece bizim" diyerek, "Batı"ya mal eden Lewis, "İslam fanatizmi"nin bu değerlere karşı "kin ve nefretle savaştığı"nı ileri sürüyor; "Ortadoğu ve İslam tarihi araştırmacısı" etiketiyle ve Batı hayranı sosyologların "büyük tarihçi" övgülerine mahzar olarak, dini inanç farklılıklarını "*uygarlık ve kültür farkı*"na genişletiyor, İslam'ı Batı ve modernizm düşmanı "*karanlık çağ ideolojisi*" olarak gösteriyordu.

"Batı-Doğu" ilişkilerini farklı uygarlıklar ve onların dini inanç farklılıklarıyla bağı üzerinden izaha çalışan bir diğer "ünlü" teorisyen, yine "Batı orijinli" profesör S. Huntington'dur. Lewis'in izinde yürüyerek, Huntington da, "*Medeniyetler Çatışması*" tezinde, "Soğuk Savaş Dönemi"nde siyasi ve ideolojik çatışmaların "iki sistem arasın-

daki mücadele"ye bağlı olarak gerçekleştiğini, ancak S. Birliği ve "Doğu Bloku'nun çökmesi"yle doğan yeni çatışma alanlarının farklı kültürel değerler ve medeniyetler arasındaki çatışmayı gündeme getirdiğini ileri sürüyor ve dini farklılıkları çatışmanın en önemli dayanağı olarak alıyor. Huntington, bu tezleri ileri sürerken dayanak aldığı gerekçelerini, "*Medeniyet farklılıklarının siyasi ideolojik ve rejim farklılıklarından daha köklü olması*"; "*küreselleşme süreci ile birlikte aynı medeniyet aidiyetine sahip topluluklar arasında etkileşimin artmasıyla 'ortak medeniyet bilinci'nin gelişmesi*" ve "*medeniyetler arasındaki farklılıkların bilincine' daha fazla varılması; iktisadi modernleşme ve sosyal değişmeye göre 'kültürel özelliklerin daha yavaş değişmesi ve uzlaşmaya daha az açık olması...*" vb. şeklinde sıralıyor.

Lewis ve Huntington -ve onların vargılarını benimseyenler- iktisadi-sosyal ve siyasal sistemleri, bu sistemlerin çelişkileri ve olgularıyla değil, dini ideoloji ve farklı dini inanç kesimleriyle ilişkileri üzerinden değerlendirerek, irrasyonel yöntemleri bilimsel analizlerin yerine geçiriyorlar. Huntington "*İslam dünyasında demokrasinin gelişmemesinin ana nedeni*" olarak İslam kültürünü gösteriyor, iktisadi-sosyal olgu ve gelişmelerle burjuva demokrasisi arasındaki ilişkileri ve demokratik hakların sınıf mücadelesinin ürünü olmaları gerçeğini göz ardı ediyor; Hıristiyanlık ile demokrasi arasında doğrusal olumlayıcı ilişkiler kurarak, bazı diğer 'Batılı ya da 'Doğulu yazar ve ideologlarla birlikte, burjuva demokrasisinin, Batı'da Hıristiyan Ortaçağına ve onun karanlık görüşlerine karşı uzun süren mücadelelerle ve ağır bedeller ödenerek kazanıldığını ve ancak işçi ve emekçilerin desteğindeki bu mücadele ile ilerleyebildiğini örtbas ediyor.

Huntingtoncu "medeniyetler çatışması" tezi, sınıf mücadelesinin değil, emperyalizm ile bağımlı halklar çelişkisinin de değil, "*ileri Hıristiyan-Yahudi uygarlığı*" ile "*geri medeniyetler*" (örneğin İslam) arasındaki çatışmanın "*geleceği belirleyeceği*" iddiasındadır. Samuel Huntington, 2004 yılında yayımlanan "*Biz Kimiz?- Amerika'nın Ulusal Kimlik Arayışı*" adlı eserinde şöyle yazıyor: "*21. yüzyıl bir din çağı olarak yükseliyor. Kuzey Avrupa dışında her yerde halk rahatlık, teselli ve kimlik için yüzünü dine dönüyor. Gilles Keppel'in deyimiyle, Tanrının intikamı en hareketli zamanını yaşıyor. Din grupları arasındaki şiddet tüm dünyada artıyor. İnsanlar coğrafi olarak uzağında bulundukları dindaşlarının yazgısıyla giderek daha fazla ilgileniyor. Birçok ülkede*

ulusal kimliğin dinsel çerçevede yeniden tanımlanmasını hedefleyen güçlü hareketler ortaya çıktı. Çok farklı biçimde ABD'deki hareketler, Amerikan dinsel köklerine, Amerikan halkının dine olan sıra dışı bağlılığını anımsatıyor. İncil öğretisine dayalı Hıristiyanlık, önemli bir güç haline geldi ve Amerikalılar kendi imajları konusunda, büyük oranda, Hıristiyan bir halk oldukları gerçeğine geri dönüyor." (aktaran Bilim ve Düşünce, s. 2)

Huntington'cu tezin, tüm Hıristiyanlar ve Hıristiyan kültürüyle yetişmiş olanların, dindar-laik-dinsiz vb. Hıristiyanlık tarafından da "içerilen" Batı uygarlığını korumak için birleşmelerine 'cevaz veriyor' olduğunu söylemek için, kanıt sıralamaya bile gerek yok. Ülkeler, devletler ve sınıflar arası ilişkileri "medeniyetler çatışması" ve "dinler savaşı" gibi "olgular"la izaha çalışan burjuva teorisyen ve politikacılar, bu tezi kanıtlamak üzere değişik ulus ve halkların iktisadi-sosyal, politik, dini, kültürel farklı "biçimlenmeleri"ni ve kültürel alandaki değişimin nispeten yavaş oluşunu hareket noktası olarak alıyor; emperyalistlerarası rekabeti, pazarların ve kaynakların yeniden paylaşımı mücadelesini ve bu mücadele kapsamında, ABD başta olmak üzere emperyalist büyük güçlerin bağımlı-sömürge ve ezilen halklara dayattıkları politikaları ise, olanaklı oldukça bir yana bırakıp örtbas etmeye çalışıyor; emperyalist saldırganlığa karşı tepki ve öfkenin dini görüntüler altında da ortaya çıkabileceğini görmezden geliyor ve El Kaide, Taliban gibi örgütlerin terörist eylemlerini iddialarının belirleyici kanıtları olarak öne çıkarıyorlardı. Toplumsal gelişme ve değişim ile "Doğulu" (Ortadoğu-Asya) toplumlar arasındaki ilişkiyi "sabitlenmiş" statik haliyle ele alıyor; "İslam Ülkeleri" halklarını "Araplar"ın şahsında "zamandışı" göstererek aşağılıyorlardı. Lewis, bu sabit mantığını "bilimsel analiz" olarak pazarlayabildi.

"Medeniyetler çatışması" tezi, sermaye hareketinin 'ulusal sınırlar'ı "ilga" etmesi ve kapitalist uluslararasılaşmanın 'farklı medeniyetlerden insanlar'ı bu hareket içinde birbirlerine yakınlaştırmasını görmezden geliyor ya da reddediyordu. Bu tez, kapitalist-tekelci rekabet ve emperyalistler arası paylaşım mücadelesiyle bağımlı ülkeler halklarına yönelik emperyalist baskı ve talan politikasını aklıyor ve atlıyor; 'ulusal' eğilim ve mücadelenin bu politikaya duyulan öfkeyle ilişkisini görmezden geliyordu. Sorunu *"Batı ve Batılı olmayan toplumlar arasındaki mücadele"* şeklinde koymakla; toplumları "Batılı" ya da "Batılı olmayan"lar olarak 'sınıflar'ken, sınıflardan ve sınıf çıkarlarının yol açtığı bölünme ve çatış-

malardan bağımsız gösteriyor; "Batılı olmayan toplumlar"ın, esas olarak da onların ezilen kesimlerinin modern-aydınlanmacı ve ilerici demokratik değerler için gösterdikleri çaba ve yürüttükleri mücadeleyle bu yöndeki ilerlemelerini görmezden geliyordu. "Medeniyetler ilişkisi"nden "medeniyetler çatışması"nı çıkaran Huntington ve izleyenleri, farklı kültürler arası ilişkileri tek yanlı ele alarak, bu ilişkinin ilerici-unsur ve yanlarının üzerini örtüyorlardı. Lewis, "Batılı değer" olarak, sadece 'Batı' işbirlikçisi diktatörlükleri alıyor; Huntington ise, burjuva demokrasinin, Hindistan dışta tutulmak üzere, "Müslüman toplumlar"da ya hiç yerleşmemiş ya da zayıf olmasını veri alarak, tüm "Müslüman ülkeler"i, özgün durumlarını göz ardı ederek bir kalıba sokuyor ve burjuva aydınlanması ve modernleşmesinin burjuva sınıf temsilcilerinin yukarıdan dayatmalarıyla gerçekleştirilmeye çalışılması ve halka ve mücadelesine dayanmayan bu "gerçekleştirme"nin ikiyüzlülük sınırlarını aşamadığı gerçeğinden hareketle, "Doğu"nun geriliğini; geri kalışı ya da bıraktırılmışlığını salt İslami bir özellik olarak sunuyordu.

Lewis ve Huntington etiketli bu tezler, iktisadi-sosyal sistemlerle dinsel, siyasal-hukuksal ve ahlaki düşünceler arasındaki ilişkileri alt-üst ediyor; sorunu, "kompleksler"le ve "ilerici" ve "gerici" dinler ayrımı gibi spekülatif biçimlerle izaha çalışıyordu. "İslami terörizm"i, İslam'ın "etik" ya da "yapısal" özelliklerinden biri olarak gösteren bu tezler, teröristliği sonradan keşfedilen El Kaide ve Taliban'ın Batı emperyalizmi, özellikle de ABD'li gericiler tarafından S. Rusya'ya karşı örgütlendirilmiş olduğunu da örtbas ediyorlardı. Lewis ve Huntington'un tez(ler)ini destekleyen açıklamalar, Avrupa'nın başlıca ülkeleriyle ABD'de birbirini güçlendirecek tarzda sürdürüldü. Gazete ve televizyon mensuplarının karşısına çıkan bu ülkelerin kimi yöneticileriyle yazar ve teorisyenleri, "İslam"ı doğrudan hedef gösteren açıklamalar yaptılar. 11 Eylül 2001'deki terör eylemleri sonrasında Bush, "*ABD, İslamcı faşistlerle savaş halinde*" açıklamasını yaptı. Bush, bir diğer konuşmasında da, terörle mücadeleyi "*Haçlı Seferleri*"ne benzetmişti. Türkiye'nin AB'ye "alınıp alınmaması" tartışmalarında, Avrupalı "Hıristiyan-demokrat partiler", Türkiye'nin "topluluğa alınmaması" yönündeki düşüncelerini, "Batı medeniyeti ve değerlerinin Türkiyeliler tarafından özümsenememesi"yle gerekçelendirirlerken, bu özümseyememeyi İslam kültürüyle ilişkilendiriyorlardı. Bush, "*Hıristiyan yeni uyanışı*"ndan söz ederken, yeni Papa Ratzinger (16.Benedicticus), Ortaçağın tartışmalarına atıfta bulunarak, "*İslam*

dininin şiddete dayalı olduğu" yönündeki görüşleri yeniden gündeme getirdi. Önceki Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Fransa'nın 200 büyükelçisi önünde yaptığı konuşmada, "*Ufukta çok büyük bir tehlike belirmeye başladı. Doğu-Batı, İslam-Hıristiyan dünyaları çatışması tehlikesi bu.*" diyordu. Alman Hıristiyan Demokrat Partisi'nin (CDU'nun) Genel Sekreteri Ronald Pofalla ise, siyasi nitelikli şiddeti, "*günümüzde tamamen İslam'ın sorunu*" olarak gördüklerini açıkladı. İslam'ın modernizme uyum sağlamaktan "aciz olduğu"nu söyleyenlerden biri de, İtalya'nın eski Başbakanı Silvio Berlusconi idi. Bu sav ve açıklamalar, Samuel Huntington ile Bernard Lewis'in ellerini ovuşturacakları türdendi ve bu yöndeki politikanın sonucu da, dini gericiliğin etki sahasının daha da genişlemesiydi.

Burjuva emperyalist ideologlarla gerici politikacıların "medeniyetler çatışması", "dinler savaşı" ya da Papa Ratzinger ve Fethullah Gülen gibi başka bazılarının birleştiricilik adına "*dinler arası diyalog*"dan söz etmeleri, özellikle de Bush gibi 'yeni faşist' politikacıların İran'daki 'mollalar rejimi'yle Hamas ve Hizbullah gibi "İslami Örgütler"i örnek göstererek, İslam'ı "Batı uygarlığı"na karşı "*terörle sonuç almaya çalışan din*" olarak göstermeleri; bununla da kalmayarak, Hıristiyanlığı kapitalizm ve burjuva uygarlığıyla bağdaşır ve fakat İslam'ı karşıtlık içinde göstermeleri, genel olarak dinlerin, özel olarak İslam dininin kapitalizm ve kapitalist emperyalizm ile ilişkisini ters yüz eden bir yaklaşımın ifadesiydi.

Bu yaklaşım, din ile sömürüye dayalı iktisadi-toplumsal sistemlerin birbirini dışlamadığı gerçeğini Hıristiyanlık lehine yorumlarken çarpıtıyor, dinin genel olarak bilimsel gelişme ve toplum bilim önünde engel oluşturan dogmalarıyla genel olarak toplumsal gelişme ve özel olarak kapitalist gelişmenin ihtiyaçları arasındaki çatışmayı İslam'a ilişkin bir özellik olarak göstererek daraltıyor; toplumsal değişimin kapitalizmin ihtiyaçlarının dinsel yargı ve yorumları kapitalizme uydurmayı başarmasını İslam için geçersiz sayıyordu. Oysa Hıristiyanlık, Musevilik, İslam ya da Budizm, gördükleri işlev açısından uygarlıkla, demokrasi ve özgürlükler düşüncesiyle ilişkilerinde özsel bir farklılık göstermemekteydiler.

Dinlerin bu ortak özellik ve içeriği, her şeyden önce, onların doğuş koşulları ve onları "ihtiyaç" haline getiren nedenlerle ilişkilidir. Eko-

nomik toplumsal sistemlerin sürdürülmesi için dinin egemen sınıflar tarafından kullanılması bakımından da, farklı dinler, esasa ilişkin bir ayrıcalık oluşturmaz ve içermezler. Ezilen sınıfların baskıcı yönetimlerle ilişkilerde içinde bulundukları ya da zorla tutuldukları durumdan çıkış için ve onların temsilciliğini yapan bazı düşünürler ve din adamlarının öncülüğünde, dini ideolojiyi baskı ve zulme karşı mücadele yönünde yorumlamaları veya onun içinden yararlanılabilir ögeler bulmaları da, dinin toplumsal işlevini değiştirmemiştir.

Hıristiyanlığı kapitalizme ve gelişme ve modernleşmeye açık gösteren bu tez, dini geleneklerin modernleşmeye oluşturduğu engelin tarih boyu süren mücadeleyi getirdiğini; Batı Aydınlanmasının hurafe ve dogmalara karşı mücadelenin ürünü olarak gerçekleştiğini; feodalizme karşı mücadelesinde burjuvazinin bu mücadelenin ürünlerinden yararlandığını ve hakimiyet için kullandığını göz ardı etmektedir. Irkçılık kokan bu "oryantalist" tez, "Doğu-İslam" toplumlarındaki gelişmeleri görmezden gelmekte; feodal gericiliğe ve değer yargılarına karşı mücadelenin "Doğu toplumları"nda ve Türkiye gibi bir "İslam ülkesi"nde de sürdüğü ve 'modernleşme' kapsamındaki gelişme ve ilerlemelerin bu mücadelenin ürünü ve sonucu olarak ortaya çıktığı gerçeğini yok saymaktadır.

"Kurtarıcılık" Kültü ve Sömürgeciliğe Dini Örtü

İngiliz-Amerikan işgalciler, Kuzey Amerika yerlilerini toplu katliama tabi tuttukları yıllardan başlayarak, eylemlerini "Tanrının isteği"yle ilişkilendirdiler ve Hıristiyanlığın "kutsal kitabı"nın *"kadın ve çocukların ebeveynleriyle birlikte öldürülmesi"*ne 'cevaz verdiği'ni propaganda ettiler. Kızılderilileri *"vahşi ve cezalandırılması gereken yaratıklar"* şeklinde tanımlayarak, onları ateş ve barutla, kurşun ve zehirli maddelerle yok edip, arazilerine ve madenlerine el koydular. Sonraki dönemlerde izledikleri yayılma stratejileriyle sömürgeci politikalarını da benzer şekilde gerekçelendirdiler. Topraklarına ve zenginlik kaynaklarına göz diktikleri halkları, ilkel, "uygarlık düşmanı fanatik gerici"; işbirliğinde problem yaşadıkları ülkelerin yöneticilerini "diktatör ve özgürlük düşmanı" olarak gösterdiler. Bu ülkelere "uygarlık, özgürlük ve refah götüreceklerini" ileri sürerek, vahşi ve yıkıcı saldırı ve işgallere giriştiler. Amerikan uygarlığının ve "yaşam tarzı"nın götürülmesi adı altında işgal

edilen ülkelerin kaynakları yağmalandı. Halklar, sistemli olarak yoksulluk ve yoksunluğa itildiler. Amerikan çıkarları için her yol ve her aracı mubah gösteren Amerikan propagandası, Amerikan ulusunu, "dünya nizamı"nı sürdürme ve "insanlığı kurtarma"yla görevli, "seçilmiş" bir ulus gösteriyor; Amerikan sömürgecilerini, eylemlerine "Tanrının yön verdiği" seçilmiş görevliler olarak kutsuyordu.

Daha Ocak 1900'de, Senatör Albert Beverindge, Amerikan Senatosu'nda yaptığı konuşmada, *"Tanrı bin yıldır, İngilizce konuşan ve Germen ırkları, önemsiz ve sıkıcı uğraşlar peşinde koşmaları ve kendilerine hayran olmaları için hazırlamadı. O, Amerikan halkını dünyanın manevi yenilenme ve yönlendirmesini gerçekleştirmek üzere, seçilmiş ulus olarak belirledi. İşte Amerika'nın ilahi misyonu budur."* diyordu. (Bilim ve Düşünce, s. 2, birinci makale)

Bu propaganda, emperyalist hegemonya için gereksinim duyulan değişik figürlerle zenginleştirilerek, yirminci yüz yıl boyunca sürdürüldü. ABD'nin "en açık sözlü" temsilcileri, *"Barış' ve 'uluslararası hukuk' konusundaki, 'dostluk' ve 'işbirliği' konusundaki saçma hayallerin belirsizliklerine sığınmak hiçbir şeye hizmet etmez"* diyerek, bunların ezilip geçilmesini istiyorlardı. Amerikan kapitalizminin çıkarları, *"komployla, bozgunculuk yoluyla, rüşvetle, bölgesel savaşlarla ve sonunda; bu gerekli olursa genelleşmiş savaş yoluyla"* dünya hakimiyeti için onu saldırıya yöneltmekteydi. Buna karşın, Amerikan propagandası, bu politikayı belirleyenin Amerikan emperyalist çıkarları değil, *"Tanrı iradesi olduğu"*nu vaaz edebiliyordu.

G. Walter Bush, 2004 Kasımında yeniden başkan seçildikten sonra, Amerikalıların kendilerine atfettikleri *"kurtarıcı seçilmişlik misyonu"*nu dünyaya *"yeni bir düzen vermek"* ya da *"Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika"*ya özgürlük, demokrasi ve refah *"götürmek"* için kullanmanın *"artık çok daha farz olduğu"* vaazı daha fazla yoğunluk kazandı. Ortadoğu, Balkanlar, Orta Asya, Kafkasya; Afganistan'dan Hindistan ve Çin'e uzanan bütün Güneydoğu ve Ön Asya'nın "kurtarılması"(!), içinden geçilen süreçte daha çok aciliyet kazanmıştı. Saldırı, işgal ve katliamlar, eski ve yeni "Ahit"teki vaazlarla; "önceki" ve "kötü" şeylerin "anılmayacak biçimde" ortadan kaldırılması ve "yeni gökler ve yeni yer"ler "yaratılması" bildirimleriyle ilişkilendiriliyor ve Ortaçağ gericiliğinin etkileri yedeğe alınıyordu. Amerikan "ulusu"nun, dünyanın "kurtarıl-

maya muhtaç" ülkeleri ve insanlarını "kurtarması", ABD yönetimlerinin "önceden belirlenmiş kaderi"iydi. Bush yönetiminin yürüttüğü savaş, bu "*önceden belirlenmiş ve değişmez kader*"e uygun düşüyordu. "*Seçilmiş başkan*" bu görevi, -onun, "*Tanrı El Kaideyi vurmamı istedi ben de vurdum. Sonra Saddam'ı vurmamı istedi onu da vurdum*" sözlerinde içerildiği üzere- "*Tanrının isteği*"ne uygun olarak yerine getirmekteydi! (Bu iddianın ilk olarak Yahudiler tarafından ortaya atıldığı ve Siyonist yöneticilerin "*vadedilmiş topraklar*" safsatasına sarılarak, Filistin Arap halkını kırımdan geçirerek, Arap topraklarını işgale giriştikleri biliniyor.) Bush, 1697'de Cotton Mather'in "*Tanrı'nın ruhu'nun kendisine dokunduğu*" ve "*böylece O'nun yaklaşımlarına daha açık 'hale geldiği*"ni belirttiği gibi, kendisini "*Tanrı'yla ilişkili*" göstererek; Abraham Lincoln'un 4 Mart 1865'teki konuşmasında Amerikan köleciliğini ve Kuzey'de ve Güney'de yaşanan "korkunç savaşı" Tanrı'nın "*hem doğru hem de adil hükümleri*"nin göstergesi ve onun "*verdiği bir dert*" olarak göstermesi gibi gerekçeler uydurarak, Franklin D. Roosevelt'in 6 Ocak 1941'de yaptığı "Özgürlük" konuşmasında "*Amerikan milletinin inancının Tanrı'nın rehberliğinde özgürlüğe bağlandığını*" vazettiği gibi; Amerikalıların "*seçilmiş millet*" oldukları ve "*insanlığın kurtuluşunu gerçekleştirme sorumluluklarının bulunduğu*" önyargısını diriltmeye girişti. Başkanlık koltuğuna oturmasının ardından yaptığı ilk konuşmasında, insanlık tarihinin "*Tanrı tarafından yazıldığı*"nı ve "*O'nun amacı*"nın kendi eylemleriyle "*gerçekleşiyor*" olduğunu ileri sürdü. *(bakınız 'Amerikan Apokaliptik'inin Dünü Bugünü, C. Akça-Bahar Gürsel, D. Batı, s. 32)*

Amerikan şefleri sömürgeci politikalarını, ABD'nin "*Tanrı tarafından da istenen*" sorumlulukları ve "*dünyayı kötülüklerden kurtarma*" gibi "*önceden belirlenmiş kader*" çerçevesinde gösterirlerken, tümüyle maddi, mali ve ekonomik; politik ve askeri amaçlı eylemlerini; bu elle tutulur-gözle görülür amaç ve hedefleri, dinsel-metafizik zorunluluklar örtüsüne büründürerek, bilim ve aklın kazanımlarına karşı savaş açıyorlardı. ABD "imparatorluğunun ebedi olduğuna" dair Amerikan propagandası, ekonomik-askeri ve mali dayanakların yanı sıra ve dinsel ön yargıları da kullanarak, yalnızca aldatılmış 'sıradan' Amerikalıyı değil, saldırı ve işgallerin hedefindeki ülkelerin halklarını da "Tanrı adına" boyun eğmeye çağırmayı içeriyordu. Hurafelere dayalı, bilim düşmanı ve ırkçı olan bu propagandaya göre, "*Amerika, diğer ulus-*

lardan farklı olarak, kendi karakterinin beşeri ve geçici değil, ilahi ve sonsuz olduğunu kavramıştır." Eski Adalet Bakanı John Ashcroft, 8 Mayıs 1999'da, "*Kaynağımızın sonsuz olduğunu anladığımız için biz farklıyız. Bizim kralımız İsa'dır*" diyerek bu saçma anlayışı bir kez daha ilan ediyordu.

Bilim karşıtı ve akla aykırı bu ırkçı propaganda ve politika, Amerikan kültürünü tüm kültürlerden "*üstün*" gösteriyor, bunu da Amerikalıların dininin "*Hıristiyanlık*" olmasına bağlıyordu. Buna göre, ABD ve Bush yönetimi, Tanrının istek ve buyruklarını yerine getirmekten başka bir şey yapmıyordu. "*Bunun sebebi tarihin kaçınılmazlıkların çemberinde ilerlemesi değil, olayları harekete geçirenin insanın tercihleri olmaması*"ydı. "*Tanrı, kendi istediği gibi hareket eder ve tercih eder*"di. Modern çağların engizisyon çağrıcısı "*Tanrı ile bir ilişkiye sahip olmadan nasıl başkan olunabileceğini aklım almıyor*" diyor; "*Tanrı'nın, benim başkan adayı olmamı istediğini hissediyorum. Bunu açıklayamam, ama ülkemin bana ihtiyacı olacağını hissediyorum. Bir şeyler olacak. Kolay olmayacak, ama Tanrı bunu yapmamı istiyor*" diye Gayya kuyusundan sesleniyor; Hıristiyan rahiplerin yinelemekten kaçınmadıkları "*Kilise ve devletin ayrılığı bir masaldır. Ülke, Tanrı'nın krallığıdır*" söylemiyle birleşiyordu.

ABD'li emperyalistler, "Geniş" Ortadoğu ve Asya'da yürüttükleri sömürgeci stratejiye, Ortaçağ gericiliği ve Hıristiyanlık "değerleri"nden "kutsal dayanaklar" arıyor; dünya hakimiyeti için mücadelede, "*ileri Batı uygarlığıyla geri Doğu*" arasındaki savaş fikrini yaygınlaştırarak, buna hizmet eden politik-askeri saflaşmaları dayatıyor, öte yandan "İslamcı akımlar arasında", "radikal ve ılımlı oluşlarına göre ayrım yapma" taktiğiyle Ortadoğu'nun işbirlikçi yönetimleriyle şeriatçı-ılımlı parti-grup ve çevrelerini yedeklemeye çalışıyorlar. ABD planlarına şu ya da bu biçimde direnç gösterenlerin "*şer güçler*" ilan edilerek saldırı hedefine konmaları ise, şeriatçılığın ve "İslam"ın hedef alınmadığını; bu tutumun, onun/onların mevcut koşullarda emperyalizm yararına kullanılabilir olmasıyla ilişkili bir tutum olduğunu gösteriyor. "Ilımlı İslam"-"Radikal İslam" ayrımıyla, Taliban, Usame Bin Ladin, Saddam Hüseyin yönetiminin düşman; Mısır'daki sözde "demokrasi", Suudi petrol kralları ve güya "uygar Ürdün" krallığının 'dost' sayılmalarının belirleyici kıstasını, Amerikan çıkarları açısından taşıdıkları önem ve gördükleri işlev oluşturuyor.

ABD'nin ve Amerikan başkanlarının; son olarak da Bush'un "dünyaya yeni bir düzen verilmesi" için "seçilmiş olduklarını" bildiren vaaz, en kıyıcı ve vahşi etkisini dünya emekçilerinin emperyalist yıkıcılığı hem "kader" hem de "zorunluluk" olarak algılamaları ve toplumsal sistemin sömürüden arındırılmış insani bir yeniden kuruluşu için mücadeleyi "Tanrı'nın iradesine karşı geliş" sayarak, bundan geri durmalarında oynadığı rol ile gösteriyor. Amerikan yönetiminin ortaya attığı "Büyük Ortadoğu Projesi"nin temel 'sav'larından birisi de, İslam ve demokrasinin uyuşmaması nedeniyle, Ortadoğu ülkelerinde "teokratik-fundamentalist" rejimlerin ayakta durduğu ve bunların uygarlığa zarar veren düşmanca bir ideolojiyle "terörist örgütlenmeyi beslediği" biçimindedir. Ortadoğu-Kuzey Afrika ülkelerine müdahalenin "kaçınılmaz ve gerekli" olduğu iddiası böylece inandırıcı kılınmak isteniyor. ABD'nin İran'a boyun eğdirme ve Kafkasya'da hakimiyet alanları oluşturma olanağına kavuşma stratejisi, "ilerici Batı uygarlığı"nın "gerici-fundamentalist İran"a karşı haklı savaşı; Afganistan'daki işgal, "şeriatçı Taliban barbarlığına karşı uygar dünyanın savaşı" olarak gösteriliyor. Irak işgali, "*despotik-anti-demokratik diktatörlüğe karşı özgürlük ve demokrasinin zafer kazanma savaşı*" ve Suriye'ye karşı aynı iddialı komplo ve kuşatmalarla Siyonist İsrail'in Filistin ve Lübnan'daki vahşetleri "şeriatçı Hamas ve Hizbullah terör örgütleri"nin varlığı ve faaliyetleriyle gerekçelendirip haklı gösterilmeye çalışılıyor.

Sömürgeciliğe hizmet eden ve gerçeği çarpıtan bu tezler tamamıyla gerici karakterdedir.

Buna rağmen, "Müslüman toplumlar"da gelişmiş bir burjuva demokrasisinin olmadığı; aralarındaki "ortak payda"ya rağmen bu ülkelerin herbirinde durumun diğerlerinden farklı olduğu; Türkiye'de ve nüfusunun belli bir kesimi (%14 civarı) Müslüman olan Hindistan'da kapitalizmin daha ileri düzeyde geliştiği ve burjuva demokratik haklar mücadelesinin daha ileri düzeyde sürdüğü; Azerbaycan gibi bir dönemler sosyalizmin inşası alanında yer almış ülkelerde siyasal rejimin karakterinin Ortadoğu ülkeleriyle, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Mali gibi ülkelerdekinden farklı özellikler gösterdiği; tüm bu ülkelerdeki siyasal sistemin karakterinin emperyalist hegemonya altında olmalarıyla dolaysız ilişkili olduğu ve siyasal gericiliğin ve anti-demokratizmin dinsel gericiliğe "cevaz verdiği" yine de söylenebilir.

Ancak İslam-demokrasi ilişkisi, ne herhangi diğer dinlerle burjuva demokrasisi ve kapitalizm ilişkisinden özü itibariyle farklıdır, ne de bir farklılık olsa dahi, bu, emperyalist saldırı ve müdahalelerin gerekçesi yapılabilir. Diğer yandan, "demokrasiye açık" ya da demokrasiyle "bağdaşır" olmamak, salt İslam'a ilişkin olmayıp, tüm dinlere ait bir özelliktir ve dinler, genel olarak tutuculuğu ve itaati telkin etmelerine karşın, her bir dini inanca dair "demokratik argümanlar"dan da söz edilebilir. Siyasal üst yapının karakterini belirleyenin son tahlilde iktisadi-sosyal sistem olduğu gerçeği göz ardı edilmediği sürece, İslam dininin ya da başka bir dinin "halkın yönetime katılımı" ve hakları bakımından ötekine göre daha müsamahakar olduğu ileri sürülemez. Siyasal rejimin karakteri ve demokrasinin gelişme düzeyi bakımından başlıca etken, kapitalist gelişmenin ve demokratik haklar için mücadelenin düzeyi ve gücüdür. İslam dininin otoriteye itaat vazeden hükümlerinden söz edilse bile, monarşist-despotik yönetimlerden sözde demokratik cumhuriyetlere kadar bir dizi ülkedeki anti-demokratik siyasal yapılar, bu ülkelerde halkın da katılımı ya da doğrudan emekçilerin mücadelesiyle demokratik politik sistemin inşa edilememiş olması; işbirlikçilerle emperyalistlerin dayattıkları siyasal gericiliğin dağıtılamamasıyla ilişkilidir. Dinin işlevinin güçlü ya da zayıf olmasında, bu temel unsur ve etken doğrudan rol oynar.

"*Müslüman dünyada demokrasinin yerleşmemesi*"nin nedenleri içinde İslam dinini başa alan Batılı teorisyenler ise, emperyalist sömürge politikalarının bu ülkelerin gelişme süreci üzerindeki etkisini ya göz ardı etmekte ya da Ortadoğu'da girişilen işgale atfettikleri türden "özgürleştirici" rol atfederek, aklamaktadırlar. Bu demagojik ve illüzyonist tezlerin sahipleri, Amerikan emperyalizminin İran'a saldırılarının sözde dinsel gerekçelerini onaylamak ve bu saldırganlığın ortağı durumuna düşmekten kurtulamamışlardır.

ABD yönetimi başta olmak üzere Batılı emperyalist güçlerin dini inanç ve önyargıları politikalarının yedeğine almak üzere yönlendirici bir propaganda ve pratik tutum geliştirmeleri, dine yeniden ve ikiyüzlü sarılmaları, yoksulluk, açlık ve işsizliğin artmasının yol açtığı bunalım ve umutsuzluk koşullarında dinin geniş emekçi kitleleri üzerindeki etkisini güçlendirici bir işlev gördü. Terörist hareket ve eylemlerin İslam diniyle "onun doğal sonucu"ymuş gibi 'türevsel' ilişkilendirilmesi de, farklı dini inançlardan halklar arasındaki güven ilişkilerini olumsuz etkiledi.

Emperyalist Yayılma Politikası SB'nin Dağılması ve Yükselen İslam

İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin Osmanlı İmparatorluğu, Türk ve Arap devletleriyle ilişkileri feodal ve kapitalist sömürgeci (emperyalist) politikalar üzerine oturmasına rağmen, dini inançların ve İslam'ın istismarı, bu politikalarda özel bir yer tutuyordu. İngiliz ve Alman devletleri, Çarlık Rusyası'na ve S. Birliği'ne karşı politikalarında Kafkas halklarının dini inançlarını istismar etmekten geri durmadılar. Amerikan emperyalist şeflerinin İngiliz sömürgeciliğinin "tarihsel deneyimi"ni de sahiplenerek, sosyalist Sovyetler Birliği'ni yıkmak için uygulamaya geçirdikleri "yeşil kuşak" politikası, 'Doğu-İslam ülkelerinin en gerici çevreleriyle din üzerinden kurulan ittifakı esas alıyordu. ABD başta olmak üzere, Batılı emperyalistler, İran şahlığı, Pakistan gericiliği ve 'Türk-İslamcı' çevreleri kullandılar. Müslüman Kardeşler gibi "mücahit" güçleri örgütleyip finanse ettiler ve bunları Asya ve Afrika'nın bağımlı-sömürge ve ezilen halklarını sömürmek üzere harekete geçirdiler. ABD'nin başını çektiği "anti-komünizm" kampanyası çerçevesinde emperyalistlerce desteklenen İslamcı hareketler, "Yeşil Kuşak" projesiyle güç kazandıkça, egemen sınıfların iktidar çekişmelerinde de yer aldılar ve bazı ülkelerde hükümet kurar hale geldiler.

ABD, CIA ve Pentagon, İngiliz istihbaratı ve Alman tekelleri, sosyalist S. Birliği'ni yıkmak için yüz milyarlarca dolar harcamışlardı. S.B.'nde sosyalizmin 50'li yılların ikinci yarısından itibaren tasfiye sürecine girdiği ve bu ülkeler topluluğunun yeni burjuvazi eliyle hegemonya mücadelesine çekildiği, dünya işçi sınıfı ve emekçilerinin henüz çok küçük bir kesimi için açıklık kazanmıştı. S.B., dünya halklarının büyük çoğunluğu tarafından "sosyalist" olarak görülmeye devam ediyordu. Sovyet revizyonist burjuvazisinin tüm suçlarını sosyalizme fatura eden burjuva propagandası da bu yöndeydi.

Böylesi bir dönemde, Rus burjuvazisinin Afganistan işgali gerçekleşti. Bu, dünya işçi ve emekçileriyle ezilen halklar için büyük bir yıkım demekti. İran Devrimi'nin Ortadoğu'da yarattığı sarsıntı ve ortaya çıkardığı anti-Amerikan dalga, Avrupa ülkeleri ve Japonya'nın kapitalist pazarda giderek artan mevziler edinmeleri; ABD ve İngiliz ittifakının, SSCB'yi bir an önce çöküşe zorlayarak, diğer emperyalist ülkelerin kendisine "kafa tutar" hale gelmesini önleyecek yeni saldırı

politikalarını gündeme getirmesine yol açtı. Gorbaçov ve Yeltsin yönetiminde SSCB'nin kapitalist entegrasyonunun tamamlanması, ABD ve İngiltere'nin ekonomik, siyasi ve askeri stratejilerini açık saldırganlık çizgisinde yenilemelerini getirirken, dünyanın yeni gerginlik, çatışma ve savaşlara sürüklenmesi süreci hızlandı. Buna, uluslararası alanda ve her ülkede işçi sınıfı ve emekçilerin mücadeleyle kazandıkları ne varsa hepsinin saldırı hedefine konması ve emekçilerin kaderci boyun eğişlerini sağlamak amaçlı burjuva-emperyalist ideolojik bombardıman eşlik etti. Ekim Devrimi ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında bağımsızlığını kazanan, kimisi halen "stratejik" hammadde kaynaklarını elde tutan ve genellikle nüfusun çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu geri ülkelerin emperyalist egemenliğe şu ya da bu biçimde engel çıkarmaya kalkışmalarını önlemek amacıyla politik-mali-ekonomik ve askeri yöntemlerin yanı sıra *"kafirlerle müminler arasındaki savaş"*ın gereği denilerek, dini çağrılara yeniden ağırlık verildi. ABD, ezilen halkların emperyalizmden kurtuluş mücadelesine ve sosyalizme karşı savaşında yeni bir olanak yakalamıştı. Hemen harekete geçti. Yürütmekte olduğu kuşatma ve etkisizleştirme harekatını daha da ileriye götürmek üzere ve Batılı diğer emperyalist güçleri de yanına alarak, Afgan "mücahitleri"nin savaşına silah ve para akıttı. Taliban ve El Kaide örgütlenmeleri, bu koşullarda ortaya çıkıp büyüdüler.

Gorbaçovculuğun zaferi, ABD başta olmak üzere, Batı emperyalizminin zaferi demekti. Ortadoğu ve Ön Asya'nın 'Müslüman Halkları' içinde, sosyalizme duyulan güven ve umut büyük darbe alırken, Amerikan emperyalizminin jandarmalığını altmış yıldır sürdürdüğü kapitalist emperyalizme yeni pazarların kapısı açıldı. ABD ve Batılı emperyalistlerle emirlerindeki ideologlar, yeni bir dünya düzeninin kurulduğunu ve bunun tüm halklara ve herkese mutluluk ve refah getireceğini ilan ettiler. Ama henüz bu propaganda tüm hızıyla sürerken, kapitalist "yeni dünya düzeni" illüzyonu gizlerini önemli oranda yitirdi. Sosyalizm yenilmiş, işçi hareketi geriye atılmış, ancak ne savaşlar, ne mücadele, ne işgaller ne de devasa işsizlik, artan yoksulluk ve açlık ortadan kalkmıştı. Burjuvazinin vaat ettiği "refah ve mutluluk"tan eser olmadığı gibi, "ufukta bir ışık" da görünmüyordu. Tam aksine, dünya semalarını da karartan mikrop salgını etrafa daha fazla yayılmaya başlamıştı.

ABD, S. Rusya'nın Afganistan'dan çekilmesiyle, onu kuşatma ve etki alanını sınırlama çabalarında bir hamle üstünlüğü sağladı. Ortadoğu'dan

G. Doğu Asya'ya, geniş bölgede, pazarlar ve hammadde kaynakları üzerinde daha kesin bir denetim kurmak için bu 'yeni durum'dan yararlanmak istiyordu.

Amerikancı Şah diktatörlüğünün 1979'da yıkılması, İran devrimi içinde Şiilerin oynadığı rol ve ardından mollaların iktidarı ele geçirmeleriyle hız kazanan İslami tırmanışın bölgede yarattığı etkiyle birlikte, ABD'nin İngiliz emperyalistleri ve İsrail'le birlikte yürüttüğü ve "Yahudi-İslam" çelişkisini de körükleyen sömürgeci-ırkçı politika, "İslami tepki"nin kitlesel tabanını genişletti. İran Devriminin etkileri, ABD'nin İran-Irak savaşındaki kışkırtıcı ve çatıştırıcı rolünün açığa çıkarılması, Irak'a emperyalist saldırı, ABD'nin desteği ve korumasını gören İsrail'in, Filistin işgalini sürdürmesi ve 11 Eylül olayları sonrasında, bu olaylar gerekçe gösterilerek sürdürülen "İslam karşıtı" Batı propagandası, İslamcı hareketin Türkiye ve Ortadoğu ülkeleri halkları içinde güç bulmasının ve Amerikan karşıtlığının yükselmesinin başlıca etkenleri oldular. "İslami Hareket" ya da onun şeriatçı versiyonları, anti-emperyalist gözükerek ya da bir kısmı emperyalist işgal ve dayatmalara karşı çıkarak, yoksul ve ezilen kitlelerin desteğini gördüler. Önemli oranda Amerikan karşıtlığıyla sınırlı bu 'anti-emperyalizm', emekçi kitlelerin desteğini kaybetmemeyi ve işçi ve emekçilerin işgal, çatışma ve savaşlara olan öfkesinden yararlanmayı esas aldı.

New York ve Washington'a yapılan saldırılar, ABD'nin hakim çakallar sürüsüne, hazırlanmakta oldukları yeni saldırılar için "kalk borusu"nu çalma fırsatı yarattı. Sosyalizme ve işçi-emekçi hareketine karşı kullandıkları fanatik İslamcı ve şeriatçı güçleri, kendilerine sorun çıkardıkları oranda karşıya almaktan ve saldırı hedefleri arasına yerleştirmekten kaçınmadılar. ABD ve Batılı emperyalistler için esas olan, çıkarlarına bağlılık gösterecek ve pazar ve etki alanı mücadelesinde kendilerine sadakatle hizmet edecek olanların varlığıydı. Bunların şeriatçı mı, 'laik' burjuva mı oldukları ikincil bir sorundu. Amerikan "Doğu politikası ve stratejisi, Bush tarafından yapıldığı üzere, yeni "Haçlı seferleri" çağrışımıyla hızla uygulamaya geçirildi. ABD, Suudi gericiliğiyle, Ürdün Krallığıyla, Afgan Karzai ile ve Irak'taki Şii ve Kürt yöneticileriyle işbirliğine giderek, hegemonya alanını genişletmeye yöneldi. ABD yöneticileriyle Amerikan tarihi ve felsefesinin gerici yazarları, "*Amerika'nın Hıristiyan ulus kimliği*"ne işaret ederek, topraklar ve hammadde kaynaklarıyla dünya pazarlarına iletim yollarının tam denetimi için sürdürülen Amerikan savaşına dinsel bir korugan sağlamaya giriştiler.

Ancak, koşullar değişmiş, yeni bir sorunlar doğmuştu. ABD, Afganistan'da koordine ettiği "cihad" içinde örgütlenen "İslam şeriatçılığı"yla bu yeni durumda kanlı-bıçaklı hale gelmişti. İslam Şeriatçılığı savunucularının en azından bir bölümüyle ABD'nin çelişkileri giderek keskinleşmiş; Arap-İslam halkları içinde İslam şeriatçılığı ve tarikatçı örgütlenmelere destek büyümeye başlamıştı. Arap ve Afgan şeriatçı güçleri, "İslam için cihad"ın saldırı oklarını, daha önce kendilerine yılda 600 milyon dolar akıtan ABD ve 'Batılı' güçlere çevirdiler.

ABD emperyalizmi ve Batı Avrupalı burjuva yöneticilerin işçi sınıfı ve sosyalizm düşmanı işbirlikçi muhafazakâr sağ İslam'a itirazları yoktu. Aksine ona ihtiyaçları büyüktü. Suudi Arabistan gibi "İslamcı kamp"ın "en köktenci" kesimleri, Batılı emperyalistlerin en sadık köleleriydi.

1979'da gerçekleşen ve Amerikan işbirlikçisi faşist İran Şahlığı'nın yıkılmasıyla sonuçlanan İran "İslam Devrimi", bölge düzeyinde etkide bulunan ve uluslararası ilişkiler yönünden de dikkate alınması gereken yeni bir durum yarattı. Petrol işçileri başta olmak üzere, baskı altındaki İran emekçilerinin ayaklanmasıyla gerçekleşen devrim, Mollaların iktidarı ele geçirmeleriyle sonuçlandı. Emekçi kitlelerin yaşamlarında dikkate alınır iyileşme bir yana, işçi sınıfına, gençliğin ileri kitlesine, "komünistler"e ve devrimcilere karşı saldırılar yeni bir evreye girdi. Buna karşın, Şah rejiminin yıkılması ve ABD'nin aldığı darbe, "İslam Dünyası"nda İran Devrimi'ne büyük bir sempati doğurdu. İslamcı hareket, kapitalizmin yükselişiyle gelişen işçi sınıfı hareketine ve "sol"a karşı mücadele etmek amacıyla burjuva iktidarın yeniden örgütlenmesinde sağ alternatiflerden biri olarak öne çıktı. İran'daki gelişmeler, "politik İslam"ın güç kazanmasının ve Ortadoğu ülkeleriyle Türkiye'de, egemen sınıfın "yeniden yapılanma" politikasında rol üstlenerek uluslararası sermaye ile ilişkilerini "yenilemesi"nin önemli etkeni oldular. "Politik İslam"ı karakterize eden en temel özellik, herhangi "verili veya tanımlanmış" içeriğe bağlı kalmak zorunda olmadan, her renge bürünme yeteneği göstermesiydi; işbirlikçi de olabilirdi, muhafazakâr retçi de!

"İran İslam Devrimi"nin sonuçlarından biri de, şeriatçı-dinci akım ve güçlerin halk içindeki desteklerini artırmasıydı. ABD emperyalizminin dayatmacı-yayılmacı politikaları bu eğilime güç verdi. Irak'a karşı girişilen ve "Birinci Körfez Savaşı" olarak bilinen 1991 saldırısı, Türkiye ve Ortadoğu halklarının özel olarak Amerikan emperyalizmine ve genel olarak

Batılı büyük güçlerin politikalarına karşı öfkesinin büyümesine neden oldu. Bu duygu ve tutumun gelişmesinin son altmış yıllık en önemli diğer etkeni ise, Batı emperyalizmi ve ABD desteğindeki İsrail Siyonizmi'nin Filistin halkına karşı sürdürdüğü ve genel olarak da Arap karşıtı olan düşmanca politika ve işgaldi. Amerikancı "cephe", Arap ülkelerinde Baasçılık olarak şekillenen ve Batı emperyalizmiyle araya mesafe koyan, bazı temel sektörlerde millileştirme politikaları uygulayan, ekonomide kimi "halkçı" reformlar gerçekleştirerek köylülerin ve işçiler başta olmak üzere kent emekçilerinin desteğini alan İslamcı "sol"u; "sol milliyetçi" parti akım ve güçleri etkisizleştirmek istiyordu.

1942 yılında milliyetçi kalkınmacı subaylardan oluşan "Hür Subaylar" adında dar bir örgüt kuran Cemal Abdülnasır, "Müslüman Kardeşler"le ve Komünist Partiyle de ilişki halindeydi. "Hür Subaylar Birliği", 1948-49 Arap-İsrail Savaşı döneminde güç ve itibarını artırdı. İngiliz emperyalizminin baskısına karşı yükselen dalganın üzerine oturan "Hür Subaylar", 1952 Temmuzunda bir darbe gerçekleştirerek, başbakanlığa general Necip'i getirdiler. Başlatılan 'reform kampanyası'yla, ekilebilir toprakların yüzde onu topraksız köylülere dağıtıldı. Asıl gücü elinde tutan ve 1954-56 yılları arasında başbakan olan Nasır yönetimindeki Mısır *"Bağlantısızlar Grubu"na* dahil oldu.

1956'da, Nasır, Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini açıkladı. Fransa, İngiltere ve İsrail hemen karşı harekete geçtiler. Ancak o günün uluslararası güç ilişkileri önemli bir etkendi ve Kanal Mısır'ın egemenliğine girdi. Nasır, "Arap âlemi"nde bir kahraman olarak görülüyordu. 1956'da cumhurbaşkanı seçilince, *"tüm Arapların tek bir devlet altında birleşmesi"*ni gündeme getirdi. 1958 yılında Suriye ile Mısır'ın "Birleşik Arap Cumhuriyeti" adı altında birleşmesine öncülük etti. Ancak "birlik", 1961'de sona erdi. 1961'de, toprak mülkiyetine yönelik sınırlama getirilerek, toprakların önemli bir bölümü tarım kooperatiflerine dönüştürüldü ve bir bölümü de az topraklı köylülere dağıtıldı. Sosyalizm söylemi ağırlık kazandı. SSCB'nin desteğinde bir kalkınma hamlesi başlatıldı. Banka ve sigorta şirketleriyle bazı sanayi dallarında millileştirme ve devletleştirme gündeme getirildi. "Milli Birlik Partisi", "Arap Sosyalist Birliği" adını aldı. Nasır, Arap mücadelesinin amacını *"Sosyalizm, Birlik ve Özgürlük"* olarak ortaya koyuyor, bu anlayış Baas partileri tarafından da sahipleniliyordu. Nasırcılığın temel şiarı *"birleşik, bağımsız, sosyalist tek bir Arap devleti"* idi. "Arap sosyalizmi"nin "kurucu"sunun özel mülkiye-

te ve burjuvaziye karşı olmayan ve işçi sınıfının önderliğine dayanmayan dini ve milliyetçi "sosyalizm"i, Arap halkları içinde büyük bir sempatiyle karşılık buldu ve ABD emperyalizminin saldırı oklarını üzerine çekti.

Ancak Nasır'ın "Arapların birliği" 'özlemi', emperyalist baskıya tepkinin ve Arap milliyetçiliğinin ifadesi olmakla kaldı. Irak-Suriye ve Mısır yöneticilerinin girişimlerine rağmen, Araplar bir türlü "birlik" sağlayamadılar. "Birlik", Arap devletleri tarafından sahiplenilen ortak bir söylem olmasına ve birkaç girişimde bulunulmasına rağmen, bu girişimler başarısızlıkla sonuçlandı. Ancak Arap milliyetçi "sol"unun gelişmesi, öteki Arap ülkelerinde de destek buldu.

Suriye'nin bağımsızlığına kavuştuğu 1945 yılında Şam'da kurulan Arap Sosyalist Baas ("Yeniden Doğuş" ya da "Diriliş") Partisi'nin temel amacı, tüm Arapların tek devlet altında birliğinin sağlanmasıydı. Nasır'ın Arap sosyalizminde olduğu gibi, Baas sosyalizminin de temel sloganı "*sosyalizm, birlik ve özgürlük*"tü.

1958 yılında Mısır'la birlikte kurulan "Birleşik Arap Cumhuriyeti" (BAC) döneminde, toprakların %60'ı devletleştirilip kooperatifler haline getirildi. Suriye ve Mısır'da banka ve sigorta şirketlerinin yanı sıra bazı sanayi işletmeleri devletleştirildi. Savunma eski Bakanı Hafız Esad 1971'de cumhurbaşkanı oldu ve 2000 yılındaki ölümüne dek iktidarda kaldı. Hafız Esat döneminde, Suriye, Sovyetler Birliği'yle yakın ilişki içindeydi ve askeri ve ekonomik alanda ciddi yardımlar alıyordu. Dış ticaret üzerinde devlet tekeli kurulmuştu; devlet işletmeleri ağırlıkta idi ve yönetim halkla ilişkilerinde özellikle tarım, sağlık ve eğitim alanlarında, bu tekeli, "sosyal hizmet dayanağı" olarak kullanıyordu.

Irak'ta da, Abdülkerim Kasım öncülüğünde kurulan Hür Subaylar hareketi, 1958 yılında monarşiyi devirerek, cumhuriyet ilan etmişti. 1963'te, Irak Baas Partisiyle işbirliği yapan ordu içindeki bir grup Kasım iktidarını devirdi ve devlet başkanlığına general Abdüsselam Arif getirildi. 1968 yılında, yeni bir askeri darbeyle Baas Partisi, iktidarı yeniden ele geçirdi. Devletleştirme politikasına hız vererek, 3 milyon hektarlık toprak dağıtımı gerçekleştirdi ve tarımda kooperatifleşmeyi geliştirdi. 1972'de Irak Petrol Şirketi devletleştirildi. Petrol geliri, devlet yatırımları ve özel sektör için önemli bir kaynak oluşturuyordu. Eğitim ve sağlık, ücretsiz devlet hizmetleri içine alındı. 1979'da, Saddam Hüseyin iktidardaki liderliğini resmileştirdi.

Nasır'ın yükselmesinde rol oynadığı Arap milliyetçiliği ve "Arap sosyalizmi", Libya'da da "Hür Subaylar" adı altında bir genç subaylar örgütünün kurulmasını gündeme getirmişti. Libyalı "Hür Subaylar", 1967'deki Arap-İsrail savaşının ardından, 1969 Eylülünde bir darbeyle iktidarı ele geçirdiler ve "Devrim Komuta Konseyi" başkanı sıfatıyla Albay Muammer Kaddafi'yi başa geçirdiler.

Kaddafi, ülkedeki İngiliz ve Amerikan üslerini kapattı ve petrol sanayini millileştirerek, devletin sektördeki payını %60'lara çıkardı. 1971'den itibaren, Kaddafi'nin "Arap Sosyalist Birliği" partisi iktidardaydı ve Kaddafi bir de "Yeşil Kitap" yazdı. Libya'nın ve Kaddafi'nin "sosyalizm"i de, kapitalizmle komünizm "arasında" başka bir 'şey'di, ama İslam'ı esas alıyordu. 1973'te ilan edilen Libya "Kültür Devrimi"nin hedeflerinden biri de, "*şeriatın tam olarak uygulanması*"ydı.

Libya, ABD emperyalizminin önemli bir hedefi haline gelmişti ve Kaddafi de, "Çölün kartalı" olarak, anti-Amerikan, "anti-emperyalist" söylemiyle dikkat çekiyordu. Kendisini "sosyalist" ve yazdığı "yeşil Kitap"ı yeni bir "manifesto" ilan eden Kaddafi'nin "eksantrik çıkışları"nı, Amerikan emperyalizmi, Libya'yı bombalayarak karşıladı. Kaddafi, ABD'nin tehditleri karşısında hizaya girmesini bildi ve sesini kesti.

1967 Arap-İsrail Savaşı, Nasır'ın başını çektiği Arap "cephesi"nin yenilgisiyle sonuçlandı. Ardından Arap milliyetçiliğinin önderi Nasır öldü. Mısır devlet başkanlığına getirilen Enver Sedat, ABD ve Batılı emperyalistlerle işbirliği politikası izledi. Bu yenilgi, Sovyetlere duyulan güveni sarstı. Savaş, bu yönüyle, Sovyet yanlılarına ve Arap milliyetçiliğine önemli bir darbe vurulmasıyla sonuçlandı. ABD ve Batılı Emperyalistler, Ortadoğu'ya yönelik yayılmacı stratejilerinde yeni olanaklar buldular. Mısır, ABD emperyalizmiyle "İsrail'in tanınması" için anlaştı. Ancak, buna karşı Arap tepkisi arttı ve Irak, Suriye ve Libya başta olmak üzere, Güney Yemen ve Sudan'ın da aralarında bulunduğu "Arap-İslam ülkeleri" bir "Red-cephesi" oluşturdular. Suudi Arabistan ve Ürdün Krallığı ise, Mısır'la birlikte, ABD-İsrail ve Batılı öteki emperyalistlerin oluşturdukları "cephe"de yer alıyorlardı. İzledikleri politika, Filistin davasına karşı bir kılıç kuşanmayı da ifade ediyordu.

Bütün bu gelişmelerin en önemli "aktörleri"nden biri, İsrail Siyonizmi idi. İsrail, Lübnan'daki Filistinli göçmenlere saldırı olanağı bulmuştu. Arafat başkanlığındaki Filistinliler, başta FKÖ birlikleri olmak üzere, Tunus'a sürgün edildiler.

ABD emperyalizm'i, Sovyet yönetiminin Afganistan işgalini bölge stratejisinin dayanaklarından biri haline getirmek için özel bir politika izledi. Suudi gericiliğiyle birlikte ve Rus yönetimine karşı savaşmak üzere, aralarında Bin Laden'in de bulunduğu "İslam mücahitleri"yle Afganlıları örgütledi. Sovyetlerin Afganistan'daki yenilgisi, ABD'nin yeni ve önemli bir hamle üstünlüğü anlamına da geliyordu. Ancak çok geçmedi; Taliban yönetimi ABD'ni "büyük şeytan" ilan ederek, bu kez ona karşı "cihat" ilan etti. Amerikan emperyalistlerinin 11 Eylül saldırıları bahanesiyle Afganistan'ı işgale girişmeleri ise, hemen tüm "İslam ülkeleri"nde, bu ülkelerin halkları arasında anti-Amerikan duygu ve düşüncelerin yükselmesi ve tepkilerin artmasına yol açtı. Hamas ve Hizbullah örgütleri, bu ortamda ve bu tepkileri kullanarak, güçlü kitle desteğine sahip hale geldiler.

ABD ve Batılı emperyalistler, revizyonist S. B'ni iyice köşeye sıkıştırmak, bölüp zayıflatmak ve bölgedeki etkisini sınırlayıp yok etmek için, onun etkilediği Arap milliyetçi "sosyalizmi"ni tasfiye politikası izlediler. Bölge ülkeleri arasındaki çelişkilerden ve Filistin ve Kürt sorununun çözümsüz bırakılmış olmasından yararlanma çabalarını artırdılar.

80'li yılların başından itibaren İslamcı hareketler, Cezayir'den Filipinler'e kadar oldukça geniş bir bölgede güç kazanarak, yoksul işçi-emekçi kitlelerin de dahil olduğu milyonlarca insanı peşinden sürükleyebilen partiler olarak şekillendiler. Bu hareketler, uzak geçmişteki "dinsel kökler"den güç almalarına rağmen, kitlesel güç kazanmaları ve birçok ülkede iktidar mücadelesine yeniden girişmeleri son 25 yıllık dönemin uluslararası en önemli gelişmelerinden biri oldu.

İslam ve Anti-Emperyalizm

ABD-İngiliz emperyalistlerinin başını çektiği 'koalisyon güçleri'nin Irak'a ilk saldırılarıyla Afganistan ve Irak'ın işgal edilmesine karşı Ortadoğu'nun bazı Arap-İslam ülkeleriyle Türkiye, İran, Endonezya, Nijerya gibi ülkelerde ortaya çıkan protestocu hareketler, Irak'taki direniş ve Lübnan'a İsrail saldırısına karşı Hizbullah'ın yürüttüğü savaş, emperyalist işgal politikalarına direnenlerin bir bölümünün 'İslami kimlik'lerini öne çıkarmaları, İran Devrimi sonrasındaki gelişmeler ve 60'lı-70'li yıllarda başlıca Arap ülkelerinde ortaya çıkarak, hükümetler düzeyinde temsil olan ve sosyal-iktisadi kimi reformlarla anti-Ameri-

kan uygulamaları "sosyalizm" olarak nitelemekten kaçınmayan Arap milliyetçiliği akımı, bazı sol-liberal parti ve gruplarla "İslamcı" yazar ve çevreler tarafından İslam dininin "anti-emperyalist karakteri"ne kanıt olarak sunuldu. "Uzak" örnekler olarak, 1979 İran Devrimi ve 1960'larda başını Cemal Abdül Nasır'ın çektiği "Arap sosyalizmi" akımıyla Baasçılık olarak Irak ve Suriye'de şekillenen partilerin iktidardaki uygulamalarını alan ve güncel örneklerin en belirgin olanlarını da Hizbullah direnişiyle Hamas'ın Filistin'deki seçim başarısında gösteren ve işgale karşı devam eden Irak direnişiyle Afganistan'daki çatışmaları bu görüşü desteklemek üzere öne çıkaran İslamcı yazarlarla sol, sol-liberal parti ve grupların sözcülerine göre, bu gelişmeler, emperyalizme karşı mücadelede "sol'un alternatif olmaktan çıktığı"nı ve ancak İslam'ı esas alan bir mücadelenin başarıya ulaşabileceğinin "kanıtları" olmuşlardır!

İslam dini ve anti-emperyalist mücadele arasında böylesine bir 'doğrusal karşıtlık' kurulabilir mi?

Burada andığımız örnekler bu iddianın ileri sürülmesi için bazı veriler sunsalar da, herhangi dini inanç veya bağlı akımların kapitalizm ve kapitalist emperyalizm ile 'doğal bir karşıtlık içinde olduğu'nu gösterir zorunlu-ilkesel veriler göstermek mümkün değildir. Gelişmelere bağlı, koşullu-geçici veya dönemsel gelişmelerin zorlamasıyla dini inanç grupları mensuplarının bir kısmının emperyalizm ya da emperyalist bir ülkeyle karşıtlık içinde politikalar izlemesi olanaklı olmasına rağmen, onların eylemi, 'mensubu oldukları' dini inancın genel karakterini belirlemiyor ve bu dinin özelliğinden kaynaklanmıyor. İslam dini, çeşitli dönemlerde, gelişmelere ve bölgesel ve uluslararası 'konjonktür'e göre, Batı emperyalizminin saldırı ve istilasına karşı "yerel kültürel değerleri koruma" ve sömürgeciliğe karşı mücadelede "birleştirici ortak değer" olarak kullanılmak istenmiştir. Bugün de, El Kaide gibi terörist İslami grupların halk kitlelerinin duygu, inanç ve değerlerini istismara dayanan ve emperyalizme karşı mücadeleye zarar veren eylemleri bir yana bırakılırsa, milyonlarca emekçinin desteğine sahip Hizbullah gibi örgütlerin, İslami söylemi öne çıkararak yürüttükleri işgal karşıtı mücadele, Ortadoğu halklarının sempatisini kazanabilmiş; bu halkların saflarında ABD haydutluğuna karşı mücadele eğilimine güç vermiştir. Bu örgütler ya da "İslam"ı sözüm ona "ortak kültür ve değerler"in merkezine koyan muhafazakâr parti ve gruplar, onu, "aşağı sınıflar"ı politik-sosyal ve ekonomik yaşamın ve mücadelenin içine çekmenin araçlarından biri

olarak ele almakta; böylece aynı zamanda toplumsal değişim sürecine yeniden adapte ederek dini-geleneksel yapıların etkisini canlı tutmayı başarmaktadırlar.

Ancak buradan hareketle İslam'ın emperyalist kapitalizm ile uzlaşmaz karşıtlığı ileri sürülemez. Kralların, hükümdarların, sultan, şah ve emirlerin de aralarında bulundukları egemen sınıflarla temsilcileri, çıkarlarını, her şeyin, -kuşkusuz dinin de- üstünde tutarak, ilişkilerini ve önceliklerini buna göre belirliyorlar. Çıkarları gerektirdiğinde "Müslüman halk"a "cihat" çağrıları çıkarıyor ve fakat dindar görünmelerine karşın, emperyalistlere yedeklenmekten ve bölge halklarının emperyalistler tarafından kırılmalarına hizmet eden politikalar izlemekten de kaçınmıyorlar.

Osmanlı-Türk yöneticileri, Fransız ve İngiliz hakim sınıflarının çıkarları gereği ve toprak ve etki için Rusya'ya karşı izledikleri taktiğe yedeklemelerini, onları "İslam'ın kurtarıcıları" göstererek haklı çıkarmaya çalıştılar. 1856 "Islahat Fermanı, Fransız ve İngilizlerin "Hıristiyan tebaa" için imtiyaz isteklerinin "bir reform" halinde gerçekleştirilmesiydi. "Duyun-u Umumiye" olarak adlandırılan mali-ekonomik bağımlılık ve vesayetin 'taşları' böyle döşendi. İngiltere ve Fransa, Osmanlı İmparatorluğu'nu Rusya ile mücadelelerinin bir gücü olarak kullanma çabalarında "hilafet"i bir silah olarak değerlendirirlerken, dini Batı sömürgeciliğine karşı mücadelenin dayanağı olarak kullanan "milliyetçi" burjuvazinin politikasını "İslam gericiliği" olarak suçlamaktan kaçınmadılar.

Suudi gericiliğinin Amerikan emperyalizminin hizmetinde Ortadoğu'da üstlendiği uşakça rol ve petrodolarları Amerikan çıkarlarının hizmetine sunması, Şiiliğin "büyük Ayetullah'ı" ilan edilen Ali Sistani'nin işgal ordularına karşı direnişin yükselmemesi için ABD'ne hizmeti, "muhafazakâr Müslüman" olarak tanımlanan Amerikancı parti ve hükümetlerin İncirlik üssü başta olmak üzere Türkiye topraklarını Amerikan ve 'Batı emperyalizmi'nin hizmetine sunmakta birbirleriyle yarışmaları, Ürdün Krallığıyla Mısır'daki gerici Arap yönetiminin Filistin, Irak ve Lübnan'daki emperyalist-Siyonist saldırganlık ve işgalleri desteklemeleri ve bu ülkelerin "din uleması"nın devlet ve hükümetlerinin politikasını onaylamaları, İslam dini ile emperyalist çıkarlar arasında "doğal, kaçınılamaz" veya "zorunlu" karşıtlık olmadığını gösteren pratik-güncel örneklerdir.

İsrail'in Filistin işgalini sürdürmesi, Lübnan'ı işgal girişimi ve İran ile Suriye'ye saldırı tehditleri, "Müslüman İran ve Suriye"nin ABD-İngiliz işgal tehdidi altında tutulması vb. karşısında, "İslam'ın birliği" üzerine propaganda sürmekte, ancak Arap-Türk vb. "İslam ülkeleri" yönetici sınıfları birbirlerine karşı entrikaları ve emperyalistlerle işbirliğini devam ettirmektedirler. Dikkat çekici ve çarpıcı örneklerden biri, Irak-İran savaşıdır. ABD, İran Devrimi'ni boğmak için, Irak'ı İran üzerine sürmeye çalıştı. İki ülke yöneticilerini silahlandırıp birbirlerine karşı savaşa sürdü; iki tarafa da silah satarak, büyük kârlar elde etti; bu ülkelerin tahribi ve güç kaybına uğramasını Ortadoğu'daki varlığını güçlendirme olanağı olarak değerlendirdi ve Irak'ı işgal eder ve hâlâ sürdürürken bazı sözde itirazlardan öte, "İslam ülkeleri" yönetimlerinden tepki görmedi. ABD emperyalizmine bağlı ve Batı emperyalizmiyle işbirliği içindeki "Arap devletleri", Filistin ve Lübnan'daki Siyonist saldırı ve işgali sessizlikle karşıladılar. İsrail'in Filistin'e yönelik saldırılarına ve Gazze ve Batı Şaria'nın sürekli bombalanmasına Türkiye'deki İslamcı parti ve gruplarla 'Gülen Hareketi'nin de aralarında bulunduğu Nakşi-Nurcu tarikatların ciddi bir tepkisinin olmamasında Türk devlet politikası önemli rol oynamakla birlikte, bu tutum, esas olarak bu grup, parti ve güçlerin emperyalizm ve Siyonizm ile kesin bir uzlaşmazlık içinde olmamalarından kaynaklanmıştır. Şu ya da bu bölge ülkesinde faaliyet yürüten İslam "şeriatçıları"yla onların çeşitli grupları, "İslam'ın hakimiyeti" gibi genel bir amaçtan söz etmelerine karşın, aralarındaki yorum farkları onları birbirleriyle de sorunlu kılmakta; Hizbullah ya da Hamas gibi örgütlere yaklaşımlarında da bu farklılık rol oynamaktadır. "300 milyon Müslüman"ın 5 milyonluk İsrail karşısındaki yenilmişliği, burjuva egemen sınıflar için esas olan ve esas alınanın, din değil, ekonomik-sosyal ve politik çıkarlar olduğunu gösterdi. "Halkının %99'u Müslüman ülke Türkiye" propagandası yürüten Türk devlet yöneticileri ve hükümetleri, Amerikan uydusu olmayı sürdürme kararlılıkları nedeniyle, "Hıristiyan Batı"nın Asya'daki taşeronluğunu, kendi deyişleriyle "İslam din kardeşliği"ne tercih ettiler. "İslam birliği", "İslam din kardeşliği" üzerine sürdürülen hakim propagandaya rağmen, Haçlı Ordularının Ortaçağ'da Doğu İslam ülkelerini işgal yılları da dahil, böyle bir birliğin hemen hiçbir zaman oluşturulamamasının başlıca nedeni de, iktisadi-sosyal ve politik koşullarla onların belirlediği çıkar farklılıklarıdır.

ABD ya da başka bir emperyalist güç, herhangi bağımlı-geri bir ülke ile ilişkilerinde, bu ülkenin halkının ya da yöneticilerinin "dini inancı"na ve "şeriatçı mı laik mi" olduğuna değil, kendisinin ekonomik-mali ve politik çıkarlarına öncelik vermektedir. İran'a kuşatma ve çeşitli biçim ve araçlarla cezalandırma politikası izleyen ABD, Suudi Krallığı'nı bölgedeki dayanaklarından biri olarak kullanmaktadır.

Bugün "İslami terörist" olarak adlandırılan ya da "radikal İslam" görülenler, dün emperyalistlerle işbirliği içinde, işçi sınıfı hareketine, devrimci uyanışa ve sosyalizme karşı savaşın güçleri arasında yer alıyorlar; "özgürlük için savaşan mücahitler" olarak, tekelci gericilik ve Batılı büyük güçlerin askeri politik şefleri tarafından kucaklanıyorlardı. Ancak sosyalizmin ve işçi sınıfı hareketinin yenilgiye uğratılıp geriye atılmasıyla kullanılmalarının koşulları farklılaşınca, ABD gibi işgalci emperyalistlerin tam teslimiyeti dayatmaları üzerine, Afganistan'da ya da başka ülkelerde ABD-İngiliz emperyalistleriyle çatışmaları gündeme geldi. "İslam"ın ya da "İslami mücahitler"in "terörist" ve "faşist" olarak ilan edilmelerinin nedeni, Batılı emperyalistlerin ilişki biçimi ve koşullarını tümüyle kendilerine göre yeniden düzenlemelerine gösterdikleri direnmeydi. Bu direniş, ulusal kültürel öteki unsurlarla birleşerek anti-emperyalizme evrilebileceği gibi, tekelci gericiliğe ve emperyalist sömürgeciliğe yedeklenme potansiyeline de sahiptir. İslam dininin iktisadi-toplumsal gelişmelere bağlı değişiminin kaçınılamazlığına karşın, "ılımlı İslam" ve "radikal İslam" ayrımının gündeme getirilişi, ABD'nin başını çektiği emperyalist burjuvazinin ihtiyaçlarıyla bağlıdır. Sömürgeci politikalara bağlanan dinsel "ılımlılık", dinde reformu değil, tekelci gericiliğe payanda olmayı ifade etmekte; Arap, Türk, Kürt, Pers halkları başta olmak üzere bölgenin "İslam inançlı" emekçilerinin burjuvazi ve emperyalizm ile ilişkilerinin mezhep ve din ayrımları ve dinin ılımlı ya da radikal savunusu üzerinden oluşturulmasına hizmet etmekte; kapitalizme ve onun ekonomik-sosyal-politik ve ideolojik olgu ve yansımalarına karşı mücadelede sömürülenler ve ezilenler olarak birleşmelerine set oluşturmaktadır. Yöneticilerinin "İslam Şeriatçılığı"nı da politik bir unsur olarak kullandıkları İran gibi Ortadoğu ülkelerine yönelik emperyalist politika, emperyalist burjuvazinin "dini ideolojiye savaş açtığı"nı değil, saldırı ve işgal için dini araç olarak kullandıklarını göstermektedir. Amerikan emperyalistlerinin revizyonist S.B. ile rekabette ve onun etki alanlarına sızmak üzere finanse edip örgütlediği El Kaide ve Taliban gibi

"şeriatçı" örgütlerin durumu bir yana, Suudi Arabistan, Emirlikler gibi gerici rejimlerle işbirliği, karşıtlığın, gösterilmek istendiği gibi, dinsel kaynaklı ya da "medeniyetler farkı"na dayalı olmadığını kanıtlar.

Anti-emperyalizm, İslam Şeriat'ının emperyalizm ve Batılı emperyalistlerle ya da onun en saldırgan gücü ABD ile ilişkilerinde belirleyici özellik değildir. Emperyalistlerin dayattıkları işgal ve saldırı politikaları anti-emperyalizm ve ABD karşıtlığını doğurmakta; işgal ve saldırı hedefinde olanların aynı zamanda "İslam ülkeleri olmaları", işgal karşıtı mücadelenin yükselmesinde İslam dininin kavgaya çağrıcı bir ileti olarak rol oynamasını olanaklı kılmaktadır. ABD'nin bugün Ortadoğu'da sürdürdüğü savaş ve bu savaşı "radikal ya da terörist İslam'ı etkisizleştirme" gerekçesine bağlaması, kitlesel etki alanı genişleyen İslam dininin, saldırı hedefindeki halkların direnişinde "birleştirici bir öge" olarak kullanılmak istenmesindendir. İslami ideoloji ya da onun herhangi versiyonu, kapitalizm ile uyumlu olmasına ve iktidara gelen muhafazakâr ya da daha radikal "İslami partiler" halk kitlelerine uluslararası sermayenin çıkarları doğrultusunda politikalar dayatmalarına karşın, İslam'ın kapitalizm ve kapitalist emperyalizm ile "karşıtlık" içinde olduğu propagandası emekçiler üzerinde etkili olabilmektedir.

'Politik İslam'ın anti-emperyalist gösterilmesinin nedeni, emperyalist saldırı ve tehdit altında olan Ortadoğu-Kuzey Afrika halklarının İslami inanca sahip olmaları ve emperyalizme karşı bu ülkelerde ortaya çıkan protesto ve direnişlerin dini sembol ve sloganlarla hareket etmeleridir. Gerçekte yaşanan ve dinin de kullanılmasını sağlayan ise, ABD başta olmak üzere, emperyalist güçlerle saldırı ve işgal tehdidi altındaki ülkeler (Irak, Afganistan, Filistin, Lübnan, Suriye, İran vb.) arasındaki mücadeledir. Bu mücadelede bugün çoğu işbirlikçi olan yerli egemen sınıfların tuttuğu yer, çelişkinin asıl karakterini de gizleyici bir işlev görmektedir. Ancak ezen ve ezilen uluslar; sömürgeci ve sömürge ülkeler ilişkisi dünya kapitalist sisteminin temel olgularından biri olmaya devam ediyor. Ezilen ulusların bağımsızlık mücadelesinin ve emperyalizmden kurtuluşun temelleri buradadır. Bu nesnel durum, ezilen ulusların kurtuluş mücadelesinin proletarya ve ezilen sınıfların mücadelesine bağlanmasının da başlıca etkenidir.

Bu gelişme, başka sonuçlarının yanı sıra, proletarya ve kent-kır emekçilerinin ittifak yapacakları güçlerin daralması veya "genişlemesi"nin

koşullarını da oluşturur. Tekelci baskı ve emperyalist hegemonya, küçük ve orta burjuva kesimlerin iflasa sürüklenmelerinin koşullarını oluşturmakla, onları, bu baskıya karşı mücadelenin tutarsız güçleri arasına sokar. Bu ise, emperyalist saldırganlık ve baskıya karşı mücadelede bu kesimlerin –koşullu ve sınırlı olabileceği unutulmadan– mücadeleye çekilmeleri için çabayı gerekli kılar. Bu kesimlerin ya da onların daha azınlık bölümünün, "ulusal kapitalizm"lerini savunmak ve özel mülkiyetlerini korumak için emperyalist işgal, baskı ve dayatmalara ikircikli-sallantılı ve tutarsız da olsa tutum alabildikleri görmezden gelinemez.

İşçi sınıfının anti-emperyalist mücadelenin başına henüz geçemediği ya da mücadele içinde yer almakla birlikte, sermayenin çıkarlarını ifade eden bilinç biçimlerinin etkisinde hareket etmekten esas olarak henüz kurtulamadığı koşullarda, anti-emperyalist mücadele, küçük ya da orta burjuva kesimler tarafından kontrol edilebilir. Bu durumda da, işçi sınıfı, mücadelenin dışında kalmayı, anti-kapitalist muhtevaya sahip değil ya da bu muhtevası zayıf diye onu küçümseyip önemsememeyi değil, ülke ve halk çıkarını öne alarak, mücadelenin ilerlemesi için çaba göstermeyi ve bağımsız tutumuyla mücadelenin başına geçmeyi benimseyecektir.

BÖLÜM II

KAPİTALİZMİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMESİ VE İSLAM

Ortaya çıkışında yoksul ve göçmen Bedevilerin daha zengin ve yerleşik kentlilerle çelişkilerinin etkili olduğu ve yayılmasında Mekke'nin "orta sınıf tüccarlarının" özel bir rol oynadıkları İslam dininin, ticari faaliyetin önemine dikkat çekmesi, "girişimciliği" ve kazancı reddetmemesi, dönemin ve sonraki dönemlerin egemen sınıfları tarafından korumaya alınmasının nedenlerinden biriydi. Halife Sultanlar konumlarını güçlendirmek için dini kullanırlarken, din kurumları da, "dini makam ve yetkililer" eliyle, padişah ve sultanlarla uyum içinde oldular. 'İslam ülkeleri' yöneticileri, İslam'ın Asya halkları üzerindeki etkisini bu toplumlara yön vermek üzere kullandılar ve onu "Asya Feodalizmi"nin bir tür ideolojisine dönüştürdüler.

Osmanlı yöneticileri, Batı kapitalizmi karşısında, ilkin, Batı'yı "kafir" ve "Frenk" olarak gören bir tutum içindeydiler. Ancak, bu durum, Batı kapitalizmiyle bağımlılık ilişkileri içine girmelerine engel olmadı. İlk ilişki içine girilen Fransız kapitalistleriydi. 19. yüzyılda İngiliz, daha sonra Alman yandaşlığı ve işbirlikçiliğine gidildi. Maden araştırmacılığı, limanların inşası ve demiryolu döşenmesi, büyük ayrıcalıklar tanınarak, Batılı emperyalist güçlere verildi. Batı kapitalizmiyle kurulan bu ilişkinin de etkisi altında, İstanbul, İzmir, İzmit, Bursa gibi başlıca liman kentleri ve öteki büyük kentlerde kapitalist işletmecilik ivme kazandı.

"Mülk", İslam'ın da, feodal ve burjuva devletlerin de önemsedikleri temel faktördü. Hükümdarlar ve 'Halife sultanlar' dini, feodal egemenliklerini sürdürmenin en önemli dayanaklarından biri olarak değerlendirdiler. Osmanlı sultanları, halifelik makamıyla, tüm devlet topraklarının ve üzerlerindeki tüm varlıkların "halife sultanın mülkü (ve malı)" sayılmasına dinsel koruma sağladılar. Din, mülkün kutsanmasına ve kimin elindeyse onun sayılmasına "kaderci" bir kabullenme sağlıyordu.

Osmanlı yöneticileri, "tebaa"nın bağlılığını "garantilemek" için bu kaderci anlayıştan ve mülkten yararlandılar. 1858'de, toprak mülki-

yetinin yönetim yararına yeniden düzenlenmesine duyulan tepkileri gidermek üzere Arazi Kanunnamesi çıkarıldı. "Devlet-toplum ilişkileri"ni sağlamlaştırmaya yönelik bu "reform"la Osmanlı idaresindeki "gayrimüslim"lerin toprak sahipliği sınırlandırıldı, aristokrat tabakanın mülklerini genişletmesi için kolaylaştırıcı önlemler alındı, toprakların işleticilerine mülk edilmesi kolaylaştırıldı ve "İslam kültürü"ne bağlı gelenekçi kesimlerin güç kazanmaları sağlandı. İslam, devleti, korunacak en önemli "mülk" sayıyordu.

Asya ülkelerinde eski toplumsal düzen ve sistemi sarsan ve değişime zorlayan ekonomik ve sosyal-politik gelişmeler, toplumsal kurumların 'yeniden yapılanmasını' ve eski değer yargıları ve anlayışların değişimini zorunlu kıldı. Batılı kapitalistlerin "İslam ülkeleri"ni işgal politikası, "içe kapanma", elindekini koruma ve dini olanları dahil eski gelenek ve anlayışlara bağlanma tutumunu körüklemesine karşın, bu dış etken, toplumsal ekonomik değişime ivme de kazandırdı. "İslam ülkeleri" yönetenleri, reformlara gitmek, eskiyi yeniden yorumlamak ve bazı "modern" değerleri kabullenmek zorunda kaldılar. Müslüman kapitalist yeni güçlerin ortaya çıkması, eski toplumun alt ve üst 'yapısal' güç ve kurumlarını değişime zorlarken, sadece Batı'daki burjuva demokratik devrimlerinin etkisi altındaki "pozitif bilimler"le modern ve akılcı bakış açısına açık aydın kesimleri içinde değil, sadece üst ve orta kesimler içinde de değil, "töreleriyle yaşamak isteyen tutucu kitleler" içinde de bu yeni durumla bir biçimde uyumlu olmayı dayatıyordu. İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya gibi ülkelerin -ticari-ekonomik çıkarları gereği- dayattıkları "reformlar"ın baskısı altında kalan ve çoğu liman kentlerinde yerleşik Hıristiyan nüfus yararına ayrıcalık istekleriyle yüz yüze gelen Osmanlı İmparatorluğu, eskisi gibi hareket edemezdi. Devlet topraklarını elinde bulunduran ve bunları tarımsal üretim için kullanan "Müslüman nüfus" rekabete sürükleniyor, kapitalist ilişkilerin içine çekiliyordu.

Bu gelişmeler "İslami devlet yönetimi"ni sarsıyor; vakıf, imaret gibi kurumların elindeki toprakların korunmasını zorlaştırıyor ve "pazar güçleri"ni harekete geçirerek toplumsal değişim için yolu açıyordu. Küçük işletmeciliğin ve ticaretin gelişmesi, miri toprakların özel mülk olarak kullanıma açılması, bir "İslam kapitalizmi"nin dogmasına ve Müslümanların da kapitalistleşmesine yol açıyor; ortaya çıkan yeni durumun "dini ve dünyevi işler" yönünden yeniden izahını kaçınılmaz kılıyor, sosyal-kültürel yapı ve anlayışları değişime zorluyordu. Diğer

yandan, ticari-tarımsal faaliyetin kırsal nüfusu çözmesi ve kapitalist çıkar ilişkilerinin boy vermesi, düşünsel-inançsal değişim ve çözülmenin etkeni olarak rol oynuyor, ekonomik-politik ve sosyal düzenlerini "değişmez" gösteren feodal hakim güçlerin, İslam'ı, egemenliklerinin aracı olarak kullanma olanakları daralıyor, devletin "din koruyucusu" misyonu darbeleniyordu.

Burjuva Türk devrimi, bu gelişmeler zemininde ve Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanıp dağılmasına yol açan dış baskılarla içerdeki çözülme üzerinden gerçekleşti. Burjuva egemenliği, dinin rolüne burjuva çıkarları yönünde müdahaleye ve dinin koşullara göre yeniden düzenlenmesine yol açtı. Türk burjuva devrimine önderlik edenler, pozitif bilimlere öncelik veren, tarikatlara ve halifelik kurumuna yasaklar getiren ve giyimde değişimi içeren bir politika izlediler. Bu, İslam'ın hiç değişmeden, tüm özsel ve şekli özellikleriyle korunması anlayışına karşı bir tutumdu. Hilafetin ilgası, yeni eğitim yasaları, tekke-zaviyelerin kapatılması gibi uygulamalar, dine burjuva müdahalesi ya da dinin devletçe düzenlenmesi kapsamında gündeme geldiler.

'Modernleşme', emperyalizme bağımlılık koşullarında gerçekleşti; emperyalist burjuvazi kapitalizm öncesi toplumun temsilcilerini yedekledi ve Türk ulusal ticaret burjuvazisinin uzlaşıcı politikalarıyla birleşerek, burjuva reformlarının güdük kalmasında önemli bir rol oynadı. Emekçiler, gelişmeden ve ilerlemeden yana olmalarına karşın, sürece dahil edilmediler. Aynı nedenle, halkın burjuva reformlarına desteği geri düzeyde kaldı.

Kapitalist Gelişme ve Dinle Kurulan Ters Yüz Edilmiş İlişki

Türkiye'de kapitalist gelişmeyle İslam dini arasındaki ilişkinin ne olduğu sorusu, özellikle 'Batılı' bazı iktisatçı ve sosyologlar tarafından defalarca gündeme getirilmiştir. Bu tartışmalarda dikkat çeken en önemli unsur, İslam ile kapitalizm arasındaki ilişkinin tersyüz edilmesi olmuştur. Yakın geçmişte gündeme getirilen "İslami Calvinistler" tartışması da bu "sınır"ı aşmış değildir. Bu tartışmada temel iddia, "muhafazakâr İslami çevrede ciddi bir zihniyet dönüşümü gerçekleşmeden iktisadi girişimciliğin mümkün olmadığı" şeklindeydi. İddia sahipleri, "İslam'ın kapitalizme kapalılığı" varsayımına dayanıyor; kapitalist

gelişmenin siyasal-hukuksal-dinsel-ideolojik vb. "üst yapı"sal kurum ve düşüncelerden etkilenmekle birlikte onlardan bağımsız gerçekleştiği gerçeğini ört bas ediyor ve kapitalizmin Batıdaki ileri düzeyini belli bir dinle -Hıristiyanlık- ilişkilendirip, ona "ilericilik" atfederek, Batı emperyalizminin çıkarlarına bağlanıyordu.

Bu kapsamda ve örneğin "European Stability Initiative" (Avrupa İstikrar İnisiyatifi) tarafından hazırlanan "*İslami Calvinistler: Orta Anadolu'da Değişim ve Muhafazakârlık*" başlıklı bir raporda, "*önde gelen Kayserili işadamlarının pek çoğunun*" iktisadi başarıları "*Protestan iş ahlakına bağlanmaları*"yla ilişkilendiriliyordu. Raporu hazırlayanlar, "*Orta Anadolu'daki başarılı iktisadi girişimcilik*"in İslam inancının güçlü olduğu bir alanda gösterdiği gelişmeyi "*inanılmaz*" sayıyorlardı. Alman iktisatçı ve sosyal bilimci Max Weber'in görüşlerinden esinlenen bu değerlendirme, kapitalizmin Batı'daki gelişmesini Calvinist reformlara bağlıyor ve "İç Anadolu kaplanlarının kat ettikleri iktisadi atılım"ı, bölge "esnafı" ve işletmecilerinin "koyu dindar kimlikleri"yle bağdaştırmayarak, bu ikincisi için "mucizevi" nedenler arıyordu.

Anadolu'nun kimi kentlerindeki kapitalist gelişmeye bu yaklaşım, kapitalizmin feodalizmin bağrında ve feodal üretim ilişkilerinin çözülmesiyle; basit meta üretimi ve manifaktürden uluslararası pazar ve sistemin oluşmasına doğru genişleyerek gelişmesini; üretimin ve sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşmasıyla tekelci kapitalizmin ortaya çıkışını, kapitalist yasalarla değil, "dinde reformasyon"la kurulan bağ üzerinden izahı esas alıyordu. Calvincilik ile Batıdaki kapitalist gelişme arasında kurulan ilişki üzerinden, kapitalizm, dinsel reformların şekillendirdiği "ahlaki ölçüler" sınırlarına çekiliyor; böylece onun ancak belirli dinsel-ahlaki-politik ve ideolojik "norm" ve anlayışların olduğu toplumlarda ortaya çıkıp gelişme olanağı bulabileceği ileri sürülüyordu.

Şu bir gerçekti: Ortaçağ karanlığına karşı burjuva aydınlanması, Rönesans ve reformasyon, doğa bilimleri alanındaki gelişmelere ivme kazandırmış, bu da, kapitalist gelişmenin Batı'daki seyrini etkilemiş ve hızlandırmıştı. Ancak kapitalist gelişmenin dindeki reformasyonla doğrudan ilişkilendirilmesi bir saptırmadan öteye gidemezdi.

Kapitalizmin "tarihi", onun, din-hukuk-politika engeli tanımadığını, aksine onlar üzerinde etkili olduğunu ortaya koyuyor. İkisi arasındaki

ilişkiden söz edilecekse, söylenecek olan şudur: Kapitalizm gelişmesiyle tüm öteki -ve esas olarak üst yapıya ilişkin- alanlardaki değişimi kaçınılmaz kılmakta ve din gibi "belli bilinç biçimleri" ve ideolojileri kendine uydurarak, onların yeniden ve kapitalist çıkarlara uyumlu biçimlendirilmesini sağlamaktadır.

Calvinciliğin rolü de bu kapsamda olmaktan öteye geçmemiştir. Calvincilik, burjuvaziye, zenginliğini artırmasının kaçınılmaz, gerekli ve yararlı olduğunu vaaz ederken, İngiltere'de ve Hollanda, Belçika gibi deniz taşımacılığını sömürgecilik için bir olanak olarak değerlendiren ülkelerle Fransa, İtalya, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde emekgücü sömürüsünü kutsamaktan başka bir şey yapmadı. Kapitalizm ise, kır nüfusunun büyük kitlelerinin kentli ucuz işgücü olarak üretime katılmasını sağladı, basit el işçiliğinden makineli üretime bir gelişme seyri izledi ve geleneksel değer yargıları ve kurumların altını oyarak onları değişime zorladı.

Calvin'in Hıristiyanlığın Protestan yorumunun, Katolikliğin aksine, kapitalist gelişmeye elverişli olduğu yönündeki Weber'ci iddia, İslam'ın, feodal karakteri ve ahlaki yapısı nedeniyle kentleşmenin ve modernleşmenin engeli olduğunu; çıkar temelli çalışmayı (emekgücü sömürüsü) bağımsız bir iş olarak ele almadığını; din temelli hukuka dayandığını ve bu nedenlerle de gelişmeye kapalı olduğunu ileri sürer.

Bu iddia, Calvinciliğin işlevine ilişkin abartı bir yana; İslam dininin, ortaya çıkarken, dönemin kentli tüccarlarının büyük katkısına sahip olmasından başlayarak, süreç içinde gösterdiği değişimi ve kapitalizm ile ilişkilerini göz ardı ediyor. Her şeyden önce, İslam'ın kapitalist faaliyete gösterdiği "müsamaha" ve Müslüman din adamlarının ticareti öven ve salık veren "fetva"ları, bu iddiayı geçersiz kılıyor. İslam diniyle kapitalizm ilişkisine Weberci yaklaşım, Osmanlı-Türk devletlerinin Batı kapitalizmi ve ülkeleriyle ilişkilerinin on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda dinde ve hukuksal alanda reformları içererek geliştiğini göz ardı etmekte; Tanzimat reformlarını, 1908 Devrimi'ni ve 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla girilen yeni süreçteki burjuva aydınlanmacı politikaları 'atlamakta'dır.

İç Anadolu'nun Konya, Kayseri, Çorum, Doğu ve Güneydoğu'nun Maraş ve Antep gibi kentleri başta olmak üzere, Anadolu'nun iktisadi-sosyal bakımdan İstanbul ve İzmir gibi liman kentlerine göre nispeten

daha geri, ama geleneksel değer yargılarına bağlılıkta başlıca büyük kentlere göre daha muhafazakâr olan kentlerinde, 'muhafazakâr-mukaddesatçı' kesimlerin "milli ve manevi değerlere bağlılıkları"nı koruyarak "kaplan ekonomisi" yarattıkları" iddiası da, din ile kapitalizm arasındaki ilişkinin Weberci yorumunu geçersiz kılmaktadır. "Batı"nın kalkınmışlığı ve "demokratik cemiyeti"ni, Protestanlık ve Calvinizm ile ilişkilendiren bu anlayış, kapitalizmin Katolik Fransa, İtalya ve İspanya'daki gelişmesine ya da Türkiye gibi "*gelişmeye kapalı muhafazakâr İslami bir ülke*"de kat ettiği gelişmeye, bu nedenledir ki, inandırıcı bir açıklama getiremez.

Doğu-İslam toplumlarında sosyal yaşamın ilkel sınırlarda seyretmesinin uzun sürmesi ve bu durumun henüz tümüyle değişmemiş olmasında, iktisadi-sosyal olgularla birlikte, egemenlerin, "İslami ahlak"a dayanarak ve onu kullanarak, gelişmenin kendi çıkarlarına uygun ve ancak o sınırlar içinde gerçekleşmesi için gösterdikleri çabayla baskı ve zorbalığa geleneklerden ve dinden destek bulmalarının da rolü olmuştur. Buna rağmen, "İslam'ın Ortaçağ ahlakı"nın "kapitalizme izin vermediği" iddiası dayanaksızdır. Dinde reform olmaksızın kapitalist gelişmenin ve ilerlemenin mümkün olmadığı ve olamayacağı anlayışı, iktisadi-sosyal sistemlerle dinsel-hukuksal ve ahlaki görüş, anlayış ve yapılar arasındaki ilişkiyi tepesi üstü ve ters kurmaktadır. Modern gelişmeye kapalılığı, yaratılışçı tüm dinlerin ortak özelliği değil, salt İslam'a ait gösteren bu ters yüz ediş, aynı nedenle, İslam'ın aydınlanmaya, reformlara ve modern gelişmeye aykırı ve karşıt niteliğinin görülmesinin önüne de set çekmekte ve İslamist koruculuğa güç vermektedir.

Peki, Kayseri, Konya, Maraş, Antep, Denizli gibi kentlerde, özellikle son yıllarda daha ileri bir gelişme düzeyine ulaşan kapitalist gelişme nasıl yorumlanmalıdır?

Olgu şudur: 1990'lı yıllardan itibaren hızla büyüyen ve İslami ve muhafazakâr "değerler" taşıyan kapitalist işletmelerin bazıları ülkenin en büyük sermaye grupları arasına girmişlerdir. Bu işletmelerin sahipleri kendilerini "Müslüman İş Adamları" olarak adlandırmış ve aynı isimli bir "dernek" içinde bir araya gelmişlerdir. Bu durum, kapitalizmin de, İslam'ın da "ruhuna" uygundur. Kapitalizm-İslam ilişkisine aykırı bir gelişme söz konusu değildir. MÜSİAD ve SİAD'lar kapitalist "İslami" işletmelerdir. MÜSİAD'ın ve onunla aynı "dünya görüşü"nü paylaşan

yerel SİAD'ların yaygın varlığı, İslam'ın kapitalist modernlik ve uluslararasılaşma ile uzlaşmaz olmadığının da göstergesidir. MÜSİAD kimliğinde "ekonomik ve kültürel İslami kimlik" kurumsal özellik kazanmış; İslam, kapitalist 'olanaklar'ı kullanarak "modernize olur"ken, kapitalizm de İslami kültürden yararlanarak ve onu kullanarak varlığını ve işlerliğini gerçekleştirmiştir. MÜSİAD "şahsında" da İslam, kapitalizm ve uluslararası sermaye ile ilişkileri "nesnel gerçeklik" olarak olumlamış ve "küreselleşme"ye uyumu kaçınılmaz saymıştır. MÜSİAD'çılar, işletmecilik anlayışlarını "ahlaki benlikle ve etik kodlarla doldurulmuş bir ekonomik büyüme modeli" olarak sunmalarına rağmen, "çıplak kapitalistler" olarak hareket etmişler, "geleneksel ahlak anlayışıyla serbest pazar arasında kurulacak 'stratejik bağ' ile" ekonomik büyüme ve kalkınmayı "küreselleşmenin yarattığı bir olasılılık" olarak değerlendirmişlerdir

Sözde Kalan Burjuva Laisizmi ve İslam'ın 'Evrimci Değişimi'

Emperyalist Batılı devletlerin Osmanlı topraklarını işgale girişmeleri, "milli ticaret burjuvazisinin üst kesimi" önderliğindeki ulusal kurtuluş savaşının başarıyla sonuçlanması ve politik bağımsızlığın kazanılması, iktisadi gelişmedeki "öncelikler" sorununu da gündeme getirdi. Batılı emperyalistlerle ilişkilerini sürdüren uzlaşmacı ve zayıf Türk burjuvazisinin "ulusal ekonomi oluşturma" yönündeki girişimleri kırklı yıllara kadar devam etti.

Yeni devlet ve düzenin "teminatı" için dini kontrol altına almak isteyen cumhuriyet kurucuları, sorunu yeni düzenlemelerle çözmeye çalışırlarken, dinin yeni yorumunun yanında, açık şeriatçı muhalefet ile de karşı karşıya geldiler. 1922'de Saltanatın ve 1924'te Halifeliğin yasal olarak kaldırılmasına ve çeşitli tarikatlarla zaviyelerin kapatılmasına karşın, "din ve devlet işlerinin ayrılması" iddiası havada kaldı. Kentleşme ve sanayi toplumuna doğru gelişme dinin toplumsal etkisini zayıflatmakla birlikte, bu etki devam etti. Türk burjuvazisi, Halifeliği lağvetti, Şeriat Mahkemelerini ve din okullarını tasfiye etti, burjuva reformları önünde zorluk oluşturan bazı gelenek ve dini örgütlenmelere savaş açtı, ancak İslam dinini, halk kitlelerinin ideolojik yönlendirilmesi için kullanmaktan da vazgeçmeyerek onu, "daha modern yöntemler"le ve fakat devlet denetiminde sürdürme politikası izledi. Böylece dinin devlet işle-

rinden ayrılmasını ifade eden burjuva laisizm sözde kaldı. Din, özellikle de Sünni İslam, halkın politik-ideolojik, sosyal ve kültürel istismarı ve yönetilmesinin aracı olarak kullanılageldi. Din (Diyanet) İşleri Başkanlığı adı altında resmi devlet kurumu statüsünde dini örgütlenme, süreç içinde güç kazandı. 80 bin camide 100 bini aşkın "vaiz", "imam" ve "din görevlisi"nin dini faaliyet yürütmesi, devlet politikası olarak şekillendi. İlahiyat Fakülteleri ve İmam Hatip Liseleri kurularak, gizli-açık kuran kurslarına olanaklar sağlanarak, toplumun dinsel eğitimi yönünde daha ileri adımlar atıldı. Alevi inancından emekçilere Sünni İslam dayatıldı; Cunta koşullarında, Alevi köylerine iradeleri çiğnenerek camiler yapıldı ve zorla Sünnileştirilmeye çalışıldılar. Cunta şefi Evren, konuşmalarını, dini ayet ve sözleri kullanarak inandırıcı kılmaya çalıştı. Din eğitimi 'Anayasa hükmü'ne bağlanarak, zorunlu hale getirildi. Ülke dışındaki Türkiyelilerin dini gericilik etkisinde tutulmaları için görevlendirilen binlerce din propagandacısının harcamalarının gerici Arap Rabıta örgütünce karşılanması, cuntacıların bilgisi dahilinde devlet politikası olarak benimsendi.

Yakın dönemde yaşanan ve emperyalizm uşağı egemen sınıf ve hükümetlerince de korunan ya da el altından kışkırtılan "din elden gidiyor"; "geleneklerimiz ve ahlakımıza aykırı yaşam tarzına alan açılıyor" gerekçeli güruh saldırıları, faşist ve kontra örgütlenmelerle işbirliği içindeki Maraş, Sivas ve Çorum gerici kalkışmaları, Alevi mezhebinden emekçilerle devrimci-ilerici aydınlara karşı girişilen saldırılar ve bu kalkışma ve saldırılara egemenlerin gösterdikleri "hoşgörü", burjuvazinin şeriatçı gericiliğe ve dinsel hurafelere karşı mücadelesinin ikiyüzlü ve alçakça bir yalandan ibaret kaldığının yeni kanıtları oldular. Dini ideoloji, "bozuşturulmuş biçimi"yle de olsa, Özal'ın şahsında Cumhurbaşkanı düzeyinde ve "politik İslam" söyleminde ifadesini bulacak tarzda RP ve Erbakan hükümeti eliyle hükümet düzeyinde temsil olundu. Çok sayıdaki Türk devlet yöneticisi ve düzen partileri yönetim kademelerinde yer alanlar, Nakşibendi tarikatının güç kazanması ve yayılması için çaba göstermekten kaçınmadılar. Onların tutumlarıyla birleşerek, Nakşicilik, Nurculuk ve Süleymancılık "devlet düzeyinde kabul gören" tarikatlar olarak etki alanlarını genişlettiler.

İslam'ın Türk burjuva devleti altındaki bu güç kazanması, yeni toplumun yukarıdan ve zor yoluyla inşası ve kitlesel bir mücadelenin üzerine oturmayan burjuva demokratik reformların yukarıdan daya-

tılmasıyla da ilişkiliydi. Dinin politik otoritenin sağlamlaştırılmasının dayanağı olarak kullanılması geleneğinin güçlü olduğu Türkiye toplumunda değişimin "üstten" dayatılması, "Müslüman kitleler"in "Batılı modernizm"e ve bilimsel akılcı düşünceye karşı direncini körüklüyor ve bu direnç üzerine oturan "politik İslami hareketler"in güç kazanmalarını kolaylaştırıyordu. İşbirlikçi egemen sınıflarla muhafazakâr İslamcı parti ve çevrelerin geleneksel dini ve kültürel anlayış ve "değerler"i iktisadi-sosyal değişime ve kendileriyle temsil ettikleri sosyal sınıf ve kesimlerin çıkarlarına uygun biçimde yeniden yorumlamalarına karşı, bu kesimin anlayış ve yaşam tarzını "Batı taklitçiliği" ve "din dışı" sayan daha muhafazakâr kesimler de vardı.

12 Eylül 1980 askeri cuntasının toplumsal muhalefeti bastırmak için dini kullanması, cunta sonrası dönemde de, dini örgütlenmelerle, dini, kitlelerle ilişkilerinde dolaysız bir araç olarak kullanan İslamcı partilerin güç kazanmasına hizmet etti. 'Modernist' burjuvazinin, devlet aygıtı aracıyla ve yukarıdan aşağıya inşa etmek istediği 'modern yaşam'a karşı geleneksel ve dini muhalefet, 80 sonrası dönemde, politik düzeyde ve çeşitli sermaye partileri şeklinde daha açıktan ortaya çıktı. Bu partilerden bazıları hükümet düzeyinde temsil edilir oranda kitle desteğine kavuştular. "İslam"ı politik-ekonomik, ideolojik vb. amaçlarla ve politik-kültürel-eğitsel faaliyetleri için kullanmak isteyen parti, örgüt ve kişiler bu amaçla çok çeşitli örgütlenmelere giriştiler. Vakıflar ve okullar ağı biçiminde örgütlenmelerini geliştirdiler. Bu gelişmelerle bağlı olarak "İslami parti ve örgütler"in ABD başta olmak üzere Batılı emperyalistlerle ilişkileri daha da pekiştirildi. "Amerikancı İslam" politikası izleyen F. Gülen ve cemaatinin işlettiği çok sayıdaki vakıf önemli bir yer tutuyordu.

Sağ muhafazakâr ve liberal düzen partileri, "sosyal adaleti sağlama" demagojisiyle dinin emekçiler üzerindeki etkisini güçlendiren uygulamaları yoğunlaştırdılar. Diyanet İşleri'ne devlet bütçesinden ayrılan pay artırıldı; tarikatların beslendiği zemin, politik oyunlar ve oy avcılığı için güçlendirildi ve muhafazakârlık emperyalist burjuvaziye hizmet yarışına dönüştü. Daha hükümetler kurulmadan uluslararası tekelci işletmeler ve emperyalist mali kurum yetkililerine taahhütlerde bulunan muhafazakâr sağ partiler, "dış sermaye akışı sağlayarak ülkenin daha fazla kalkındırılması" gerekçesine sığınan sağ-muhafazakâr hükümetler, ülke kaynaklarının emperyalist ülkeler ve uluslararası sermaye

yararına transferine, spekülatif sermaye giriş-çıkışının hızlanmasıyla dışarıya kaynak akışının ve dış borç ve faizlerinin büyümesine, işsizliğin, yoksulluğun ve açlığın artmasına imza atarlarken, özelleştirme ve "esnekleştirme" uygulamalarıyla işçi sınıfının çalışma ve yaşam koşullarını daha da ağırlaştırarak, işsizliğe ve yoksulluğa mahkum ederlerken, dinin "sabırlı olma" telkinini de kullandılar.

Diğer yandan, "ümmet" anlayışına sahip olmalarına karşın, "İslami görüş ve örgütlenmeler", geleneksel toplumun geçirdiği değişimi ve uluslararası alandaki gelişmeleri dikkate almak zorundaydılar. Bilime ve bilimsel akla dayanan doğa ve toplum yorumu, hurafelerle dinsel önyargılardan güç alan irrasyonel-dogmatik düşünce ve inanç sistemlerini, kendilerini yeniden ifade etmeye zorluyordu. Kapitalizm, İslam'ı, maddi-dünyevi sorunların "çözümü" için önerilerde bulunmaya zorlarken, dini çevreler 'açık' partiler ve tarikatlar üzerinden yeniden örgütlenerek, devleti dine yatırım yapmaya zorladılar. Bunlar, geleneksel adet ve yaşam tarzlarını yenileme zorunluluğu duyarak, bilimsel-teknik icatlara dinsel yorumlar getirmeye, bunların zaten din tarafından içerilip öngörüldüğünü ileri sürmeye başladılar. Bununla da kalmadılar, dogma, bu tür "işler"e cevaz vermemesine karşın, iletişim teknolojisini dini propaganda ve örgütlenmenin aracı haline getirerek, internet ve televizyonu camiyle birleştirdiler.

1980 sonrası koşullarda ve aslında hemen tüm dünyada tekelci gericiliğin metafizik-idealist her türden gerici düşünce ve akımı yedekleyerek yeniden üretmesinin de etkisi altında yeniden güç kazanan ve bir tür atılım yapan İslami akımlar, kitleler üzerindeki etkilerini güçlendirmek üzere, "*modern yaşama eklemlenmiş birçok yeni unsurla*" (Mevlüt Özben, Toplum ve Bilim, 106) kendilerini takviye ederek, "Batılı modernizm" ve Batılı emperyalistlerle ilişkilerini yeniden şekillendirmeye giriştiler. "Küreselleşme gereği" Muhafazakârlık "modern"leşti ve emperyalizm ve uluslararası sermaye ile daha fazla birleşmeye yöneldi. "Türk-İslam kültürü" ya da "muhafazakâr-milliyetçi dindarlık" adı altında kurgulanan "yeni" görüşler, dinin kapitalist modernizm ile uyumlu kılınması hedefini de içeriyorlardı.

Dinin toplumsal gelişme ve ilişkilere göre yeniden yorumu ya da "dinde modernleşme"nin bir örneği, "Cami Düğünleri"ydi. Cami'yi "ibadet yeri" olarak algılayan İslami çevrelerin özellikle 1980 sonrası dönem-

de düğünleri camilere taşımaları, "*Cami düğünü Allah'ın kelamıdır*" gerekçelendirmesine, düğünlerin yapıldığı yer "namaz kılınan yerin dışında" olmasına ve cami düğünlerini salon düğünlerinden ayıran tarz değişikliklerine (kuran okunması, evlilikle ilgili dini konuşmalar, müzik çalınmaması, kadın ve erkeklerin ayrı bölümlerde tutulması vb.) rağmen, düğün eğlencelerinin değişik ritüellerle camilere taşınması, kapitalist gelişmenin din üzerindeki baskısının bir diğer sonucuydu. Cami eklerinin ticari kuruluşlarca kullanılır biçimde inşa edilmeleriyle birlikte, bu durum, dinin, iktisadi-sosyal değişim ve gereklilikler gözetilerek yeniden inşa edildiğini gösteriyordu. Geleneksel olarak kırda ve kentte müzikli-çalgılı-eğlenceli gerçekleştirilen düğünlerin '80 sonrasında bu biçim ve anlam değişimi altında camilere taşınması, İslami politik örgütlenmenin gelişmelere uyumu ve kapitalist gelişmeye uygun yeni mücadele araçları yaratma yeteneğinin örneğiydi. Türban ve cami düğünleri, geleneksel İslam'ın, kadının "toplumsal konumu"na ilişkin anlayışı bakımından bir değişime ve türban gibi araçlarla politik-sosyal mücadeleye çekilmesine; yani toplumdaki yerine farklı bir yaklaşıma işaret ediyordu. Göstergelerden biri de, "Müslüman kadın imajı"nın görünüm ve giyim yönünden değişime uğraması ve örneğin "tesettür giyim" tarzının "modernize edilmesi"ydi. Kadının toplumdaki yeri, konumu ve haklarıyla da ilişkili olan bu "değişim"in kapitalist üretim-tüketim ilişkisine bağlanması ve 'ticari kazanç konusu' haline gelmesi, şeriatçılığın baskısına rağmen, kapitalist toplumsal ilişkilerin ve meta ilişkilerinin baskın çıktığını gösteriyordu. Kapitalizm kadının fiziki ve zihni sömürülmesi ve aşağılanmasını sağlar ve kadın emek gücü sömürüsünü artırırken, "İslam" ve "İslami anlayış" adına kadın giyimi ve yaşamını "dinen" de sömürü aracına dönüştürebilmiş ve bu durum "ilerleme" göstergelerinden biri sayılarak, "Tekbir Giyim", "sömürünün olmadığı muhafazakâr kapitalizm"in örneği olarak gösterilmiştir. Kadın bedeninin "nasıl örtüleceği"ne "dini" ve "İslami" tarz ve şekiller getiren bu işletmecilik, tekele de evrilmiş olarak kapitalist pazar ilişkilerine boydan boya girmiştir.

Bu değişim, -ki buna, moda, estetik, sinema ve tiyatronun kullanımı da eklenmelidir- "İslamın yeniden yorumuna ihtiyaç olduğu" yönündeki Arap ve Türk "din yetkilileri"nin açıklamalarıyla birlikte, dinin, iktisadi-sosyal ve politik gelişmelerin zorlamasıyla "yenilenme"ye eğilim ve uyum gösterdiğini kanıtlamaktadır.

İslam'ın Kapitalist Kullanımı ve Emekçilerin Esareti

Sadece Doğulu hükümdarlar, şahlar ve krallar değil, modern burjuva sınıflar da, zorba yönetimlerini sürdürmek amacıyla toplumsal gerilik ve cehaleti besleyen dinsel görüş, önyargı ve düşüncelerden yararlandılar. Dinsel görüşlerin kendi çıkarları yönünde 'yenilenmesi' ve yeniden ifadesi için "ikbal avcılığı" yaptılar ve dini ideolojiye hem güç verdiler, hem de onu sömürdüler. Feodal aristokrasinin burjuva aydınlanmasına ve emperyalist gericiliğin materyalist-Marksist dünya görüşüne karşı yürüttükleri savaşta, halk kitlelerinin geleneklere verdikleri değer önemli bir dayanak oluşturdu. Osmanlı İmparatorları, "Tüm Müslüman aleminin halifesi" iddiasıyla, Batılı ve Doğulu büyük güçlerle ilişkilerinde, dini sıfatlarını da kullandılar. Şeyhülislamlık, politikanın hizmetindeydi. Sultan, şah ve hükümdarlar, bu kurumun güçlenmesi ve din görevlilerinin zenginleşmeleri için ellerinden geleni yaptılar. Feodal ve burjuva egemen güçler, Hıristiyan-İslam; Protestan-Katolik; Sünni-Şii çelişkisini farklı etnik kökenlerden halklar ve milletlerin ilişkilerine uygulayarak, çıkarları yönünde istismar ettiler. Dinin kitleler üzerindeki etkisinin gerek sosyal-ekonomik koşullardaki değişimin ve bilimsel alandaki gelişmelerin etkisiyle, gerekse "din adamları" tabakasının skandallarına duyulan güvensizlik sonucu zayıflaması ve dini ön yargıların yıpranması karşısında dinin daha modern ve gelişmelerle uyumlu yeni yorumlarının getirilmesini sınıf çıkarları ve sisteminin devamlılığı için gerekli gören burjuvazi, özellikle tekelci gericilik koşullarında, dinin toplumsal etkisinden "otoriteye itaat", "otoritenin bölünmezliği" adına yararlandı. İşçi sınıfı ve emekçilerden "sızdırılmış kârlar"dan yüz milyonlarca doları, emekçileri 'bilisizliğe" ve boş inanlara mahkum etmek amacıyla dini kurumların emrine sundu. İşçiler üzerindeki ekonomik baskı, yığınların ruhsal ve ahlaki yaşamının bayağılaşıp kararmasına da yol açıyordu. Din, "*yokluk ve kendi başına bırakılmışlıklarıyla çekilmez yük altına sokulmuş halk yığınlarının üzerine amansızca çöken ruhsal baskı araçlarından biri*" olarak işlev görüyordu. (Lenin) İlkel-yabanıl insanın doğa ve güçleri karşısındaki çaresizliği ve güçsüzlüğünün mucizelere ve "tanrısal yaratılar"a sarılmaya yol açmasında olduğu gibi, yoksulların sömürenlere karşı mücadelelerinde içine düştükleri çaresizlikleri de "ahrette daha iyi yaşam" beklentisine yol açıyor, bu 'çaresizlik inancı', itaatkar olmaları ve "ellerindekiyle yetinmesini bilmeleri" yönünde-

ki egemen propagandayla birleşerek aldanmalarını sağlıyordu. İslam anlayışında da, öteki dinlerin üstlendikleri işleve benzer biçimde mülk korumaya alınmıştı. "Toplumsal eşitsizlik" Kur'an tanıklığında "Allah'ın isteği" gösterilmiş ve zenginlerin bu "irade" tarafından *"hesapsız rızıklandırıldığı"* vazedilerek, "kul"un "itaat" dışındaki yolları kapatılmıştı!

Bu "telkin", işçi sınıfının ve ezilen yığınların dikkatlerinin politik-ekonomik temel sorunlardan uzaklaştırılmasına dinsel dayanak oluşturmaya, dinsel dogma ve önyargılardan güç alan hakim ideolojik politik ve geleneksel kültürel anlayışlara alanı genişletmeye hizmet ediyordu.

Darwin'in geliştirdiği, akla ve bilime dayalı, doğasal yaşamın ve bitki ve hayvan türlerinin evrimi teorisinin "yaradılışçı" reddi ve mistik teori ve dogmalara gösterilen ilgi ve bağlılık, dinin politik egemenliğin ve burjuva ideolojisinin güçlü bir bileşeni olarak kullanılması içindi. Papaz, vaiz, haham, hoca tabakası, sahip oldukları "toplumsal nüfus"u, kitlelerin özgür iradelerinin gelişmesini önlemek, dogma ve dinsel önyargılarla da beslenen yönetici erke teslimiyet ve itaati sağlamak ve "yerleşik" düzenin korunması yönünde kullandılar.

Burjuvazi, bilim, teknoloji ve "modern yaşam" üzerine onca vaazına karşın, dinsel muhafazakârlıkla ve din vaizleri üzerinden cehalet ve "kör inançlar"la bağdaşıklığını sürdürmekte; evreni ve evrendeki her oluşumu, her gelişme ve varlığı "var eden ve yöneten" yüce "yaratıcı" inanç ve düşüncesinden, kendisine ve devletine bağlılık gösterilmesi için yararlanmaktadır.

Emperyalist ve işbirlikçi burjuvazi, denetiminde ve çizdiği sınırlar içinde kalması koşuluyla dinsel gericiliğin kitleler içinde güç bulmasına olanak yarattı, birçok örneğinde görüldüğü üzere, devlet bütçesinden ayrılan yüksek meblağlı parasal desteklerle güçlenmesinin yolunu açtı. Birçok Batı ülkesinde devlet başkanları kitleler önünde "kutsal kitaba el basarak" yemin ederlerken, dini kabullere en üst düzeyde destek vermiş oldular. Diğer yandan, din "görevlileri"nin vaaz ve "dualar"da dini inançlarla devlet ve kurulu düzenin korunması ve saygı görmesi arasında kurdukları bağ burjuvaziye hizmet etti. 'Politik İslam', dinin politik istismarının en belirgin biçimlerinden biriydi.

Bu tutum ve gelişmelerden en fazla zararı ise işçi sınıfı görüyordu. İşçi sınıfının görünüşteki çaresizliğiyle din ve dini telkinlerle itildiği "itidal" ve "itaat" durumunun devam etmesi, burjuvaziye, hakimiyetini

sürdürmede kolaylıklar sağladı. Burjuvazi, işçi sınıfı ve emekçilerin açlık, yoksulluk, işsizlik, hak yoksunluğu, bedensel, zihni ve ruhsal yıkımı kader saymalarını istiyordu. 'Klasik kapitalist ülkeler' olarak adlandırılan Batı Avrupa ülkeleri ve ABD ile Asya-Afrika halkları arasındaki ilişkilerde, din, önemli faktörlerden biriydi. Asya, Afrika ülkelerinde, Ortadoğu, Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlarda farklı din ve mezheplerden halkların boğazlaşmaya sürüklenmelerinde araçlardan biri oldu.

Bugün de burjuvazi emekçilerin olgu ve gelişmelere özgür ve akılcı yaklaşmalarının önünü kesmekte, onları, dinsel öğreti ve buyruklarla yönlendirilmiş düşüncelere göre açıklamaya çalışmalarından yararlanmakta; açlık, yoksulluk ve işsizlikle boğuşan kitleleri, "yaratanın beş parmağın beşini bir yaratmadığı" vaazıyla aldatmaya çalışmaktadır. Dini inançlarına seslenilerek, işçilerin, kapitalistler yararına "dürüstçe" boyun eğmeleri ve daha fazla fedakarlığa katlanmaları; işletmelerin "yaşaması" ya da bireysel ve "kolektif" kapitalistlerin ifadesiyle "rekabete dayanmaları" için daha çok çalışarak daha fazla üretmeleri istenmekte; "ekmek yediğin kapıya ihanet etme" çağrısıyla kapitalistlere sadakat kutsanmakta, din, kapitalist sömürü ve iktisadi çıkarlar için kullanılmaktadır. Burjuvazi adına, felsefe dini savununun emrine verilmiş; halkların "bilisizliğe dayanan" inançları ve doğa ve toplum olayları karşısındaki çözümsüzlüklerinin ürünü düşünceler "yüksek ilahi gerçekler" söylenceleriyle kutsanmıştır.

Burjuvazi, din aracıyla, insanların "ruhani liderler"e, "tüm evrenin yaratıcısı"na ve "onun buyruğunu uygulayan yeryüzü temsilcileri"ne kesin itaatini her şeyin başına alan inanç ve söylencelere dayanarak, insanın bu dünyadaki köleliğinin bir tür kaçınılamazlık hali olduğunu; bu halin değiştirilmesi için çabanın ise, "yukarıda Allah'a, aşağıda devlete karşı gelerek günah işleme" anlamına geleceğini empoze eden itaatkar düşünceyi istismar ediyor. Dinin ve dinsel önyargıların egemenler için en önemli "kutsiyeti", denebilir ki, onun bu rolünde saklıdır. Tekelci burjuvazi ve hakim gericilik, dini buhurdanlıktan yayılan teskin edici dumanla kitleleri yarı baygın halde tutmayı başarabilirse, insanın en barbar ve zorbaca koşullarda kalması için kutsal dayanaklar bulmuş; emekçilerin sömürü ve zorbalığı "sonsuz yaşamı vadeden ahret" adına ve "tanrı huzurunda hesaplaşma" beklentisiyle sineye çekmelerinin; iktisadi sosyal ve politik koşulların değiştirilmesi ve insani kurtuluş mücadelesinden geri durmalarının ve adaletsizlik ve eşitsizlikleri "var edilmiş

ve değiştirilemez düzen" gereği sayarak kabullenmelerinin "manevi dayanaklar"ına kavuşmuş olacaktır. Yüz milyonlar yaşamları boyunca açlık, yoksulluk, işsizlik ve savaşlarda kırılma dahil tüm "beşeri" olay ve gelişmeleri "yazgıları gereği" sayacak ve bir tür sahte hoşnutluk içinde 'şükrün' sonsuz mavisine ellerini açıp bekleyeceklerdir!

Dini propaganda, tüm farklı versiyonlarıyla, halkların kapitalist sömürü ve emperyalist boyunduruk altında tutulması gibi temel ve ana bir hedefe sahiptir. Din ve dini inançlar, burjuva-emperyalist sınıf ve güçler tarafından, onlar, ikiyüzlüce ve çeşitli vaiz, imam ve papaz çevrelerini harekete geçirerek "kutsal inançlar gereği insanlar arası ilişkilerin iyileştirilmesi"nden söz etseler de, halkların sömürü ve sömürgecilik koşullarında tutulmaları ve bunun da bir yöntemi olarak birbirleriyle düşmanlaştırılmaları için kullanılıyor. Güncel en önemli örneklerden biri, Batılı devlet ve hükümet yetkilileriyle istihbarat ve casusluk teşkilatları şeflerinin, "İslami Terör" üzerine propagandasıyla, Bush'un "İslami faşizm" söylemi ve buna eşlik eden "güvenlik operasyonları"nın Batı ülkelerinde "İslam ülkelerinden gelen göçmenler"i birincil ve "tehlikeli" hedef olarak almasıdır.

Bunlar oysa, İran ve Suriye ile aralarındaki sorunlar saklı tutulursa, "Doğu-İslam ülkeleri" yönetici sınıfları, hükümet ve devlet çevreleriyle de efendi-uşak ilişkisine sahiptirler. ABD, Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan, Kuveyt, Körfez Emerlikleri'ni çıkarları için kullanmakta; Irak halkına kan kusturmakta, Filistin ve Lübnan'da Siyonist barbarlığın sürdürülmesine koruculuk yapmaktadır.

Dinin etkinliği, hemen tüm kapitalist ülkelerde, sosyal-politik ve iktisadi-kültürel koşullara göre değişen düzeylerde devam etmektedir. Kapitalist gericilik, dini ideolojide sistemini sürdürmeye hizmet edecek malzemeyi bulabilmektedir. Dini ideoloji, kapitalizm öncesi tarihe sahip olmasına ve bugün -istisnalar hariç- hiçbir ülke kapitalist gelişmenin dışında kalmamış olmasına karşın, etkinliğini sürdürebilmektedir. Vatikan ve Papalığın Hıristiyan kitleler üzerindeki etkisi, Papa II. Jan Pol'ün Polonya başta olmak üzere Doğu Avrupa ülkelerindeki halk demokrasilerinin yıkılması için yürüttüğü dinsel ve emperyalist politika, bu rolün içeriğini aydınlatıcı özelliktedir.

Geniş emekçi kitlelerinin dini ideolojiyle ilişkilerindeki esas sorun, onların baskı ve sömürüye karşı ve daha iyi bir yaşam için özlemleriyle

dini vaat ve vaazlar arasında bağ kurmalarında değil, dinin bu boyun eğici ve kaderci daveti üzerinden sisteme bağlanmaya çağrılmaları ve ikna edilmelerindedir.

"Devlete halel gelmemesi" yönündeki dini propaganda, boyun eğmeyi önerir ve dayatırken, burjuva devletinin egemen sınıfın tüm öteki sınıf ve kesimler üzerindeki sınıf otoritesi ve diktatörlüğünün aygıtı olma işlevinin üzerini örterek, onu, herkesin kucaklaması ve hizmetinde olması gereken bir "ortak kurum" olarak göstermekte ve onun, toplumsal çatışma ve çıkarları "uzlaştırma" adına, üretim araçları sahibi sınıf ya da sınıfların politikası, ideolojisi ve kültürünün hakim kılınmasına hizmet eden bir aygıt olduğu gerçeğini gizlemektedir.

Burjuvazinin politik-askeri temsilcileriyle kapitalist emperyalizmin hizmetindeki gerici ideologlar, kişinin, istediği dine ve mezhepsel inanca inanması ya da hiçbir din ve mezhebe inanmaması serbestisine sahip olmasını değil; "dinin devletten, eğitim sisteminin dinden ayrılması"nı değil, dinin kapitalizm ve burjuva egemenliği yararına kullanılmasını istiyorlar. Kilise, Cami, Havra ile iç içe, emekçilerin "öbür dünyanın nimetleri" üzerine aldatılarak sınıf baskısına ve sömürüye boyun eğişini sağlamaya ya da kitlesel katliamların din adına yapılıyor oluşuna göz yumarak ve kışkırtarak, dini inançları her biçimde sömürüyorlar. Burjuva propagandası da, onun bir biçimi olarak "dinsel vaaz" da, devlete, yeryüzünde "Tanrının buyruklarına uygun bir yaşamı düzenleme" yetkisi tanımakta ve aynı nedenle ona itaati şart koşmaktadır.

Dinlerin, sınıf çelişkileriyle toplumsal eşitsizlik, adaletsizlik ve ayrımcılıkları, "Tanrı öyle istedi ve uygun gördü" vaazıyla üretim araçları mülkiyetine sahip sınıflar yararına yorumlayan öğretisi, burjuva ve burjuva feodal devletin otokratik-teokratik yapısını ve burjuva devletinin militarist baskı aygıtı olarak biçimlenmesini din adına kutsamakta; burjuva çıkarlarını, "yüce varlık"ın dünyaya ve yaşama "verdiği nizam"la ilişkilendirerek, "dokunulmaz"lık zırhına büründürmektedir.

İslam ve İşçi Sınıfı

"Din hocaları", imamlar ve vaizler, yüzyıllardır sürdürüldüğü gibi, sömürü ve eşitsizliği *"takdir-i ilahi"* olarak göstermeye bugün de devam ediyorlar. Dinin toplumsal yaşamdaki rolü, son yirmi-otuz

yılda yeniden güç kazandı. Sahiplerinin "koyu dindar" olmalarından hareketle, "İslami holdingler" ya da "yeşil sermaye" olarak adlandırılan sermaye şirketleri güçlendiler ve uluslararası sermaye ile ilişkilerini de genişletip yoğunlaştırdılar. Kapitalizm ve İslami hareketler, hem "kendi yolunda yürüdüler", hem de birbirine alan açarak geliştiler. Geleneklere bağlılık ve "dinsel inançlarda aşırı tutucu" İslami Muhafazakârlar kapitalist modernizm ile "uyumlu olmak"ta "mahir" olduklarını gösterdiler. Burjuva partileriyle hükümetleri, "İslam Türk medeniyeti" adına eğitim kurumlarıyla hastaneleri ticarethaneye dönüştürerek, sağlık ve eğitimin, işçi, düşük gelirli kamu emekçisi, işsiz ve yoksul kitleler için ulaşılamaz duruma getirilmesini sağladılar ve sosyal güvenlik kurumlarının tasfiyesini önemli oranda gerçekleştirdiler.

Burjuvazi, partileri ve hükümetleri, işçi sınıfı ve emekçilerin yoksulluk ve yoksunluklarının dinsel dayanaklar oluşturma çabasını elden bırakmadılar.

Muhafazakâr sağ ve gerici parti ve hükümetler, geleneksel önyargı ve dogmalarla hurafelerin kitleler üzerindeki etkisinin kapitalizm yararına harekete geçirilmesinde özel bir rol üstlendiler. Kur'an'ın yeniden basılması ve geniş dağıtımının sağlanması; konuşma ve açıklamalarda "peygamber sözleri"nin kullanılması, "dini vecibelerin yerine getirilmesi" yönündeki bitmez-tükenmez telkinler, evrim kuramına savaş açılması, "yaratılışçılık" propagandasının devlet desteği ve yönlendirmesinde sürdürülmesi, gençlik kitlelerinin burjuva otoritesine ve devlete bağlı ve tabi olmalarının sağlanması amacıyla dini eğitimden geçirilmesi, dini ideolojinin etkisini artırdı. "İslam Türk medeniyeti" ve "Türk İslam Sentezi" demagojisiyle sürdürülen milliyetçi-muhafazakâr politika, ekonomik, sosyal-siyasal tüm toplumsal yaşamın emperyalizmin kullanımına açılmasının örtüsüydü.

İslami hareket, "laiklik-şeriatçılık çelişkisi"nin yaşandığı Türkiye gibi ülkeler dahil, tüm "İslam Ülkeleri"nde, kitlelere "kadere bağlı kalmalarını" telkin ederek, emekçilerin kapitalizm ve burjuva feodal gericilik karşıtı mücadeleye atılmalarını önleyici bir rol oynadı. O, işsizlik, yoksulluk, açlık ve savaşların halk kitleleri üzerindeki etkisini, politik-ideolojik etki için kullanırken, tüm bu "kötülükler"in nedeni olarak "İslam'a uygun bir yaşamın olmayışı"nı göstermekte ve böylece kapitalist sömürü, rekabet ve çatışmaların üzerini örtmektedir.

Türkiye'yi yönetenler, "laik demokratik ülke" ve "devlet" söylemini sürdürmekle birlikte, ülkeyi "% 99'u Müslüman bir ülke" olarak tanımlamaktadırlar. Kendilerini "laikliğin koruyucusu" olarak gösteren generaller dahi, dini inançların kitlesel etkisinden yararlanma yolunu tutmakta ve halkın dini duygularına seslenerek, politikalarını etkili kılmaya çalışmaktadırlar. Dinci, şeriatçı ve fakat takıyyeci de olan bir parti hükümet mevkiindedir. Türkiye İKÖ (İslam Konferansı Örgütü) üyesidir.

1994'teki yerel seçimlerde belediyelerin birçoğunu kazanan RP'li belediye başkanlarının ilk icraatları, sendikalı işçilerin örgütlülüğüne saldırmak ve belediye iştirakli işletmeleri özelleştirerek, sendikal örgütlülüğe darbe vurmak oldu. Baskı ve tehditlerle sendikalı işçileri Hak-İş'e bağlı sendikalara üye olmaya zorladılar. Ücretsiz mesailerle ve keyfi görev değişiklikleriyle çalışanların haklarını gasp ettiler. Yeni işten atmalar ve sürgünler gündeme geldi.

Grevleri yasadışı ilan ederek, işçi sınıfının hak arama mücadelesine saldırdılar. İşçilerin kazanılmış haklarını budayan İş Yasası, bu hükümetler döneminde yasalaştı. AKP hükümeti, sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik sistemini emekçilerin aleyhine olarak yeniden düzenledi. İzlediği neo-liberal ve işçi düşmanı politikalarla modern İslamcılığın en yetkin temsilcisi olduğunu ortaya koydu. O, burjuvazinin güvenini kazanmak için, İslam düşüncesinin ve şeriat düzeninin "kapitalist sisteme uymayan fazlalıkları"ndan kurtulmayı başararak, İslamcılığın kapitalizm koşullarında gösterdiği değişim ve emperyalizm ile gerici uyumunun "sınırları"nı da göstermiş oldu.

AKP'nin İslamiyetin kapitalizme alternatif oluşturmadığını kanıtlayan pratiği ile İslami toplumun sınıflı karakterini kabul ederek, İslamiyeti kapitalizme alternatif bir sistem olarak değil ama, insanları "kapitalizmin zararlı etkilerinden koruyacak bir rehabilitasyon aracı" olarak değerlendiren "çağdaş şeriatçılar"ın tutumu birbirini tamamlamakta; dinin, "insanlar arasındaki ayrıcalıkları ortadan kaldırdığını" ya da aynı anlama gelmek üzere ayrıcalıkları "kabul etmediğini" vaaz eden politikacılarla şeriatçı-tarikatçı çevrelerin söylemiyle birleşmektedir.

İslam dini insana dair her şeyi, "tüm yaşam ve tüm evrenin sahibi ve efendisi olan yaratan"a bırakmasına karşın, kapitalizmin sömürücü sınıflar için oluşturduğu ayrıcalıklardan yararlanan "İslam tefsircileri", "zenginliği yükselme, mülkiyeti şatafata ulaşmak olarak görme"nin

"Kur'an'a aykırı olduğunu" vaaz ediyorlar. Zenginliğin temel kaynağı emek gücü sömürüsüyken ve o, insanın insana baskı ve zorbalığıyla her türden ayrıcalıklı farklılaşmasının en temel dayanağını oluşturuyorken; emek gücü sömürüsünü gerçekleştirmek ve fakat başkalarından farklı ve ayrıcalıklı bir yaşam tarzı ve standardı edinmemek olanaklıymış gibi, ilişki ve sonuçları tersine çevirerek, sömürüyü kutsuyor; bir yandan her şeyin "ezeli ve ebedi yaratıcı" tarafından oluşturulup ayarlandığını ileri sürerek yoksulluğu kader gösteriyor, öte yandan "lüks ve tüketim azgınlığı"yla "bin bir gece masallarına taş çıkartan" şatafatı "din dışı" göstererek, sözüm ona bir "denge" oluşturuyorlar! Oysa, özel mülkiyet sistemini ve onu korumaya alan burjuva devleti sahiplenip "lüks kültürü ve sosyal adaletsizliği 'İslam Kültürü'yle bağdaşmaz" saymak, sefalet içinde yaşayan insanları avutucu söylemlerle beklentiye sürüklemek ve üretim araçlarının özel kapitalist mülkiyeti ve kapitalist üretim tarzıyla tüketim "sınırı" ve "sosyal adaletsizlik" arasındaki bağı gizlemekten başka bir anlam ifade etmiyor. Bunlar, yoksul emekçi kitlelerini "Bir Lokma Bir Hırka" edebiyatıyla aldatmaya çalışırlarken, onların sırtından artı-değer sömürüsü gerçekleştirmekten asla imtina etmemektedirler. "İslami parti ve hükümetler"in desteğindeki İhlas Holding, Kombassan gibi kuruluşlar halktan ve yurt dışında çalışan işçilerden topladıkları milyonlarca doları işleterek büyük sermaye kuruluşları haline gelirlerken, yıllar geçmesine rağmen, anapara ve "kâr payı" geri ödemesi yapmadılar. "İflas" vb. oyunlarla milyarlarca dolar ve Euro gasp ettiler. İslami "buyruk" denilerek, zenginlik ve servetin toplumun azınlık kesiminin elinde toplanması ve çok büyük bir kesiminin ise onlar tarafından ve bu ekonomik gücün sağladığı politik, askeri ve sosyal güç ve iktidar tarafından ezilmesi, kaçınılmazlık, hatta gereklilik sayılmaktadır. İslamcıların, kapitalistleri, işçinin emek gücünü sömüren değil, ama "ekmek yenebilmesi olanağı yaratan lütufkar kişi" saymalarının nedeni de buradadır.

İslam'ın faize (faizciliğe) karşı olduğu iddiası, artı-değer sömürüsü ve para rant dahil onun tezahürleriyle şekillenen üretim tarzının kabullenilmesiyle dayanaksız kalmaktadır. "Kâr payı", para-meta-para ilişkisinden çıkan bir sonuç ve paradan para kazanma olarak, rant ile temel işlevi bakımından farksız olmasına rağmen, "kâr payı" faizden farklı kategoriye konmak istenmektedir. Burjuva-proleter; zengin-yoksul ayrımının "yaradanın takdiri" sayılmasıyla kapitalist sömürü önsel olarak da kabul

edilmiştir. Emek gücü sömürüsüyle sağlanan zenginliğin azınlık kapitalist kesimin elinde birikmesi ve "insanlığın yoksulluk ve zenginlik temelinde giderek artan oranda kutuplaşması"nı reddetmeyen bir anlayışın "faizcilik karşıtlığı" aldatmacadan ve dini takıyyeden öteye gitmiyor.

Dini ideoloji, kapitalizm koşullarında, burjuva bilinç biçimlerine bağlanmıştır. Başka türlü söylenecek olursa, feodal ataerkil ve ilkel dönemlerden gelen önyargı, algılayış ve düşünüş biçimleri, hakim burjuva ideolojisine göre ve onun kitleler üzerindeki etkisini güçlendirecek biçimde yeniden şekillenmiştir. Kapitalizm, işçilerin üretim araçları mülkiyetinden yoksun ve emek güçlerini satarak, ancak yaşamlarını sürdürebilir bir sınıf olarak oluşması ve farklı uluslardan ve inanç gruplarından emekçilerin fabrika ve işyerlerinde bir araya gelmelerinin nesnel koşullarını oluşturduğu gibi, iş bölümüne ve sektörlere, bölge, alan, etnik köken, dini-mezhepsel inanç kesimine göre bölünmelerinin koşullarını da yaratmıştır. Sömürülen ve ezilen sınıfların sömürücü egemen sınıflara karşı mücadelesindeki zayıflığın "beraberinde kaçınılmaz olarak güzel bir ahret yaşamına inancı" doğurduğunu belirten Lenin, dinin *"bütün yaşamı boyunca çalışan ve yokluk çeken insanı tanrısal bir ödül umuduyla avutarak, ona bu dünyada her şeyi tanrıdan bekleme (tevekkül) ve sabretmeyi"* telkin ettiğini ve bu anlayışın ancak sömürüye karşı mücadelenin yükseltilmesiyle ve başarısıyla değişebileceğine dikkat çekiyordu.

Kapitalist üretimin işkollarına göre bölünmüş olmakla kalmayıp, politik görüş, dini inanç, etnik köken vb. bakımlardan da bölünmüş işçi ve emekçilerin, bu durumu aşmaları; işsizliğe, yoksulluğa ve açlığa karşı mücadelede bir sınıf olarak birleşmeleri, kurtuluşları için koşulların başında gelir.

İşçilerin sınıfsal çıkarları, hangi milliyet kökeninden gelirse gelsin ve hangi din ya da mezhepsel inançların etkisi altında olursa olsun, bir sınıf oldukları bilinciyle, sermaye sistemine ve burjuva sınıf hakimiyetine karşı birliğindedir. İşçi ve emekçiler, herhangi dini inanç kesiminin etkisinde ya da olmayan; inanan-inanmayan; şu ya da bu kapitalist parti fraksiyonuna bağlı olmalarına bakılmaksızın, artı-değer sömürüsü ve sonuçlarına karşı, ekonomik, politik ve sosyal talepler için mücadelede birleşebildikleri ve sınıfsal kurtuluş bilincine ulaştıkları oranda, burjuva ve burjuva öncesi bilinç biçimlerinden kurtulma olanağına kavuşurlar.

İşçi ve emekçilerin burjuvazi ve emperyalizme karşı mücadeledeki birliği, hakim ideolojinin (burjuva) etkisinden kurtulmayı gerektirmekle birlikte, bu etkiden arınmışlık önkoşuluna bağlı değildir. Sınıf bilinçli işçi, sınıfın birliğini nesnel koşullara bağlı olarak ele alır ve birliğinin sınıf mücadelesi içinde gerçekleşip şekilleneceğini bilerek, işçilerin çeşitli burjuva partileri arasında parçalanmasına karşı mücadele eder. Sınıf bilinçli işçinin din karşısındaki tutumu, işçilerin ve kent ve kır emekçilerinin birliğini ve burjuva etkinin her çeşit ve görünümüne karşı mücadeleyi esas alır. Sınıf bilinçli işçi, ücret mücadelesinde, grev, miting ve yürüyüşlerde kapitalistlere ve hükümetlerine karşı tüm sınıfın birleşmesi için çaba gösterir. Dinsel ideolojinin etkisi altındaki işçi ve emekçilerin, ancak bu mücadele içinde yer alarak, yan yana gelmekle kalmayıp birlikte davranma zorunluluğunu kavrayarak, sınıfsal kurtuluş yoluna girebileceğini bilerek hareket eder. İşçi sınıfı ve emekçilerin bilinçli kesimleri, dini gericilik ile laisizmin (o sözde de kalsa) arasındaki farkı görecek, tekelci gericiliğin yedeğine düşmeden olabildiği kadarıyla burjuva aydınlanması ve laisizmi savunacaklar, dinin devlet tarafından kullanılmasına ve dinin eğitim yoluyla güçlendirilip sürdürülmesine karşı çıkacaklar ve kapitalistler tarafından sömürülüp aşağılanan, işsizliğe, yoksulluğa ve açlığa sürüklenen işçi ve emekçi kitlelerinin "laikliğe" veya "dini değerlere sahip çıkma" adına burjuvazi ve generallerin ya da şeriatçı-tarikatçı güçlerin yedeğine düşmelerini engellemek için aydınlatıcı bir çalışma yürüteceklerdir. Başka her tutum, emekçilerin nesnel ve öznel nedenli bölünmüşlük durumlarının devam etmesine hizmet eder.

Toplumsal yaşamın ve ilişkilerin değişmesi, sanayinin gelişmesi ve kent yaşamı ve ilişkilerinin öne çıkması, ezilenlerin öncüsü olarak işçi sınıfının, sömürücü sınıfların dini sömürü ve istismar aracı olarak kullanmakta olduklarını görmesi için koşulları olgunlaştırmakta ve dogma ve hurafelerin etkisini zayıflatmaktadır. Sınıf mücadelesinin ve bilimin gelişmesi, işçi ve emekçilerin karanlık düşüncelerin etkisinden kurtulmalarının ve kendilerini tevekkülle çağıran imam ve papazların yanından uzaklaşmalarının uygun koşullarını yaratmaya devam etmektedir.

BÖLÜM III

I

F. Gülen Hareketi, 'Türk Müslümanlığı' ve Liberal Yeni Nurculuk

Siyasal İslam'ın en önemli güçlerinden biri haline gelen ve Nurculuğun milliyetçi Türk-İslam yeni bir türünü oluşturma iddiasındaki Fethullah Gülen hareketi, iktisadi siyasal gücü, kitlesel etkisi ve uluslararası ve işbirlikçi sermaye çevrelerinden aldığı destekle Türkiye'de politik-ideolojik en önemli güç merkezlerinden biri durumuna gelmiş bulunuyor.

Fethullah Gülen ve hareketinin, sadece Türkiye'de ve AKP hükümetiyle birlikte Türk devlet sisteminin "dini temelde yeniden şekillendirilerek ele geçirilmesi" ve "toplumsal yaşamın buna göre düzenlenmesi" çabaları ya da buna ilişkin iddialarının yoğunluğu nedeniyle değil, uluslararası bağlantıları, 91 ülkede 300 civarındaki okul, vakıf ve yurt-pansiyon gibi büyük mali kaynak gerektiren girişim, çalışma ve yatırımların şaibeli durumu, Fethullahçı olarak bilinen çeşitli akademisyen, diplomat ve güvenlikçinin bu ülkelerde Amerikan emperyalizmi ve Türkiye gericiliğinin politikaları doğrultusunda faaliyet yürütmeleri ve bu ülkelerin politikalarını etkilemek üzere çeşitli entrikalar çevirmeleri gibi çok boyutlu nedenlerle uluslararası arenada da adı ve faaliyeti tartışma konusu haline gelmiştir.

Bu İslami örgütlenmenin televizyon, radyo kanalları, çok sayıda gazete ve dergi, banka ve sigorta şirketleri, hastaneler, okullar, pansiyonlar, öğrenci yurtları, dershaneler şeklinde örgütlenmiş ve yayılmış geniş ve çok büyük aygıtı, polis teşkilatı, içişleri ve milli eğitim başta olmak üzere devlet kurumları içindeki etkin örgütlenmesi ve tüm bunların işçi ve emekçilerin iktisadi-politik ve sosyal taleplerine karşı hükümet ve partisinin saldırgan politikalarını desteklemeleri, *"örümcek ağı gibi"* örgütlenmeyi salık veren Gülen'in, devlet-din ilişkilerini de kullanarak, toplumsal yaşam üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Cemaat üyesi milyonlarca kişinin parasal desteği ve cemaatin sahip olduğu ticari şirketlerle basın-yayın ve öteki işletmelerin sağladığı devasa kârlar

Fethullah "şirketi"nin bir büyük holding gibi çalışmasını sağlamakta, milyonlarca insanın sözüm ona "*bilimin körlüğü*"ne karşı dinsel yol buluş adına cemaatin görüşleri doğrultusunda hareket etmesi gerçekleştirilmektedir. Gülen'in "*her şeyi gördüğü, gelecekte neler olacağını bildiği, insanların kalbini okuduğu*" şeklindeki illüzyonist safsata o denli etkili hale getirilmiştir ki, üniversitelerin pozitif bilim dallarından mezun olmuş bazı genç akademisyenler, 200-300 dolar karşılığı Tanzanya, Vietnam gibi ülkelere gidip, cemaat okullarında misyonerlik faaliyeti yürütmeyi kabulenebilmektedirler.

Gülen tarikatçıları, öğrenciler içinde ideolojik-politik ve örgütsel çalışma yürütüyor, "en seçkin olanlar"ını tarikatlarına bağlamak için mali-parasal olanaklarını seferber ediyor, gençleri "Işıkevleri"nde bu amaca uygun eğitime tabi tutuyorlar. Gülen, sadece din adamı yetiştirmeyi değil, eğitim, hukuk, politika ve öteki tüm alanlarda kurumsallaşma ve yönetimi elde etme hedefiyle çalışıyor. Bu çalışmanın önemli oranda ürün verdiği artık çok geniş bir kesim tarafından kabul ediliyor. Cumhurbaşkanlığı makamında "Gülen sempatizanı" olduğu söylenen biri oturuyor. Yusuf Ziya Özcan gibi bir Fethullahçı YÖK Başkanı olarak atandı. Üniversite rektörleri Fethullahçı olanlarla değiştirildiler. AKP hükümeti, binlerce yargıç ve savcıyı Fethullah ve AKP yanlısı olanlarla değiştirdi. Yargıç adaylarının hükümet bürokratları tarafından mülakata (sözlü sınav) tabi tutulmasını zorunlu kılan yasa çıkarıldı.

Zaman, Sabah, Yeni Şafak, Türkiye, Star, Bugün, Vakit ve Taraf gibi gazetelerle çok sayıda televizyon kanalı ve radyo istasyonu Fethullahçı ya da onun görüşlerinin yaygınlık kazanmasına hizmet edecek şekilde (ve AKP'yi desteklemek üzere) yayın yapıyor. Polis örgütü Fethullahçıların yönetimindedir. Fethullahçı örgütlenmenin polis teşkilatına hakimiyeti, AKP hükümetinin politikalarına karşı işçi ve emekçilerin mücadelesine yönelik polis zorbalığını yaygınlaştırıp artırdı. AKP yönetimi, parti ve hükümetlerinin faaliyetlerini organize etmede ve yurttaşları aldatmaya yönelik etkin propagandada Fethullahçı örgütlenme ve onun olanaklarından büyük destek görmektedir. Fethullah Gülen'in başını çektiği Türk İslamı hareketinin etkinliğini yaymasında Fethullah okulları çok özel bir yere sahiptirler. Gülen'in "eski omuzdaşı" ve yanında 35 yıl gibi uzunca bir süre çalışmış olan N. Veren, "*Amerika'nın nerede üssü varsa orada okul (Fethullah'ın okulları) var*" diyor. Veren, bu okulların "*ABD'nin casus borsası olarak kullanıldığı*" iddiasındadır. Nurettin Veren "*Bu*

okullar dükkânların vitrini gibidir. Örgüte yeni katılımlar ve İslamcılaştırma faaliyetleri gece derslerinde yapılıyor... Bizim eğittiğimiz öğrenciler şimdi Türkiye'nin en yüksek mevkilerinde oturuyorlar. Bunların arasında, valiler, hâkimler, Türk Silahlı Kuvvetleri'nde görev yapan subaylar var. Hükümetin parçası bakanlar var; bunlar Gülen'e danışmadan hiçbir şey yapmazlar" diyor. Gülen'in eski müridi Veren, ülkedeki iki milyon civarındaki hazırlık okulu öğrencisinin dörtte üçünün Gülen okullarına kayıtlı olduğunu söylüyor.

Gülen Hareketi'nin, Türk politik sistemine etkilerinin son yirmi-otuz yıl içinde güç kazanması, AKP hükümetiyle birlikte kurumsal gücünün büyümesi ve genişlemesi, yargıda, polis gücü ve ordu içinde, üniversitelerde ve ortaöğretim kurumlarında, milli eğitim ve içişleri bakanlığı başta olmak üzere öteki devlet kurumlarında yerleşik şekilde örgütlenmesi; bunun da *"toplumsal kurumların ve devletin uzun soluklu ve sabırlı mücadele ile ele geçirilmesi"* şeklinde ifade edilebilecek "yeni Nurcu strateji"ye uygunluğu ve bu faaliyetin "tümel olarak" Amerikan emperyalist stratejisinin Balkanlardan Asya'ya; Kafkasya'dan Çin'e dek geniş bölgeye yönelen politikalarıyla uyumlu oluşu, onun toplumsal konumu ve sınıflar mücadelesindeki işlevinin birçok yönüyle ele alınıp irdelenmesini gerekli kılmaktadır. Buna rağmen, bu çalışmada, Gülen Hareketi ya da örgütlenmesi ve faaliyeti yalnızca bazı yönleriyle ve başlıca özellikleri açısından iki bölüm halinde ele alınacak; ilk bölümde, bu örgütlenmenin Amerikan emperyalizmi ve işbirlikçi gericilikle ilişkileri tarafından belirlenen özellikleri; ikinci bölümde ise, doğrudan doğruya sermayeye bağlanan ve ona hizmet eden işlevi üzerinde durulacaktır.

I- a) ABD ve CIA Yedeğinde "Türk İslam'ı" Hareketi

ABD'de yaşayan Gülen, Amerikan yasaları çerçevesinde *"iş, bilim, sanat, eğitim ve spor alanında olağanüstü yetenekli kişiler"*e verilen oturma ve çalışma vizesi için, ABD İçişleri Bakanlığı'na, 2008'de yeni bir başvuru dilekçesi verdi. Başvurusunun kabul edilmesi için, işlevli olacağını düşündüğünden olacak, aralarında Morton Abramovitz, Graham Fuller ve Mehmet Sağlam'ın da bulunduğu çok sayıda akademisyen, "din adamı" ve politikacı-stratejin bulunduğu kişiler tarafından yazılmış "referans mektupları"nı dosyasına koymayı da ihmal etmedi. İlgili

Amerikan mahkemesi, buna rağmen Gülen'in talebini, *"CIA gölgesi, kendisi hakkında para karşılığı yazılar yazdırması ve 'olağanüstü yeteneklerini' belgeleyememesi"* gerekçesiyle reddetti. İçişleri Bakanlığı adına savunma yapan Savcı Patrick Meehan ve Mary Catherine Frye, Gülen'in 4 Haziran 2008 tarihli başvuru belgelerine karşı, dikkat çekici iddialarda bulundular. Savcılara göre, *"Davalı, kendisinin din adamı olduğunu ve eğitim alanında çalışmalar yaptığını belirtiyor. Oysa, eğitimci olduğunu gösteren hiçbir belge sunmadığı gibi kendisini akademisyenlerle çevreleyip para karşılığı kendi görüşlerinin tartışıldığı konferanslarda konuşturuyor ya da görüşlerini yazdırıyor"*du. Amerikalı savcılar, Gülen, *"siyaset ve din konularında çok etkili bir hareketi yönetmektedir. Ama bu çok özel yetenekte insanlara verilen vizeyi almasına hak veren bir alan değildir"* diyorlardı. Savcılık, Gülen'in avukatlarının "karar bozma" çabalarına karşılık olarak da, davacının, 'olağanüstü yetenekli' eğitimciler arasında olması bir yana, eğitimci bile olmadığını, onun *"dini hoşgörüyü eğitim kurumları içine sokan metotlar geliştirme"* iddiasının da **dayanaksız olduğu**nu söylüyordu.

Gülen'in ABD'nin koruması altında bulunması ve hareketinin özellikle Bush yönetimi tarafından Amerikancı bir İslamcılık akımının tüm Ortadoğu-"İslam Ülkeleri"nde ve Asya'da geliştirilmesi için kullanılması, savcılık makamınca da kuşkusuz biliniyordu. Buna karşın, savcılık, *"deliller de göstermektedir ki, davacı kendi hareketinin organize ettiği ve masraflarını karşıladığı toplantılarda bulduğu desteği kendisini 'âlim' olarak göstermekte kullanmaktadır"* diyor ve *"Gülen hareketinin, yürüttüğü projelerin finansmanında kullanılan paraların büyüklüğü.."*ne dikkat çekerek, *"CIA'nin de bu projelere finansal ortaklık ettiği şüpheleri"*nden söz ediyordu. Pensilvanya Mahkemesi'ne sunulan savcılık belgesinde, Gülen cemaatinin mali bütçesinin 25 milyar dolarlık büyüklüğe ulaştığına dikkat çekiliyor; *"okullar, gazete, üniversite, sendikalar, televizyonlar. Bunların birbiriyle ne kadar bağlantılı olduğu tartışılıyor. İş yapma şeklinde hiçbir şeffaflık yok"* deniliyordu.

ABD istihbarat raporlarında 'özel güven duyulan biri' olarak görülen F. Gülen, ABD ile ilişkilerini gerekçelendirirken, *"Amerika şu andaki konumu ve gücüyle bütün dünyaya kumanda edebilir. Bütün dünyada yapılacak işler buradan idare edilebilir. Amerika hala bu dünya gemisinin dümeninde oturan bir milletin adıdır"*; *"Amerika istemezse kimseye dünyanın değişik yerlerinde hiçbir iş yaptırmazlar. Şimdi*

bazı gönüllü kuruluşlar dünya ile entegrasyon adına gidip dünyanın değişik yerlerinde okullar açıyorlarsa, bu itibarla, mesela Amerika ile çalışmadığınız sürece bu projelerin gerçekleştirilmesi mümkün olmaz" diyordu. Gülen, bu uluslararası güçten yararlanmayı ve onun çıkarlarınca yönlendirilmeyi kaçınılmaz ve amaca uygun göstermekle kalmıyor, kendi "projeleri"nin "Amerika ile çalışarak" gerçekleştirildiğini de, başkaca kanıt gerektirmeyecek açıklıkta dile getiriyordu.

Gülen okulları yürüttükleri faaliyetle, ABD ve onunla işbirliği politikalarını sürdüren Türkiye'nin Balkanlar, Ortadoğu; Orta ve Güney Asya'da yayılmacı faaliyetlerini kolaylaştırma; onun aracı olma işlevi görüyordu. Kendi ifadesiyle, "*devlet olmasa bile, vakıf, dernek ve şirketler yoluyla oraya girerek*", "*o ülkeleri ifsad edecek akımlara karşı da bir sed teşkil edecek*" şekilde faaliyet yürütmektedir. Faaliyetlerinin finansal kaynağı kuşku nedeni olan Gülen, "*Asya'daki okulları milletimiz finanse ediyor. Şimdi alternatif himmet meselesi, Çırağanlarda, Hiltonlarda yapılıyor. Ve bu işe sahip çıkılıyor. Türk müteşebbisleri Asya'da yatırım yapıyor. Özbekistan'da, Kazakistan'da kazançlarının bir kısmını bu okullara tevcih ediyorlar. Belki de vergilerden düşürüyorlar. Bu beni alakadar etmez...*" demektedir.

FBI eski "çalışanı" Sibel Edmonds, Gülen okullarının CIA ajanlarının bölgedeki operasyonlarında kullanıldığını, ABD'nin Türkiye'yi ve bu okulları kullanarak Türk milliyetçiliği ve İslam'ın desteğinde etki alanını genişletmeye çalıştığını yazdı. F. Gülen hareketini ve bağlı okulların faaliyetini ABD'nin yayılma stratejisi kapsamında gören Almanya'dan Rusya'ya çok sayıda devlet, kurum ve kişi bulunuyor ve bunların birçoğu Gülen'in okulları ve hareketi üzerinden sürdürülen Amerikan-Türk istihbarat ve etki alanı çalışmalarından duydukları endişe ve huzursuzluğu birçok kez ve çeşitli şekillerde açığa vurdular.

Rusya'nın 5 büyük gazetesinden biri olan Nezavisimaya, 6 Şubat 2008 tarihli sayısında Andrey Melnikov imzasıyla ve "*Kimsiniz siz, Bay Fethullah Gülen?*" başlığıyla verdiği bir buçuk sayfalık haberinde, "*Fethullah okullarında CIA ajanları öğretmen olarak çalışıyor mu?*" sorununu gündeme getirdi. Yazar, "Gülen'in Hayali İmparatorluğu"ndan söz ediyor ve "*Türk ilahiyatçısının elle tutulamaz ama evrensel etkisi*"ne dikkat çekiyordu. Melnikov, Fethullah Gülen Hareketi'yle "Batı'nın, öncelikle de ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi'ni gerçekleş-

tirme" amaç ve araçları arasında bağ kuruyordu. Ona ve görüşlerine yer verdiği bazı "tarih bilimci"lere göre, CIA ajanlarının *"öğretmen kimliğiyle çalıştığı bu okullar"*, *"Yakın Doğu'da Batı emperyalizminin politikalarının bir uzantısı"* idiler ve "Amerika'nın çıkar bölgelerinde" yoğunlaşmışlardı. Cemaat propagandacılarının, Türk-İslam kültürü ve değerlerinin "bütün insanlığa yönelik" yaygınlaşmasının araçları olarak gösterdikleri bu okulların faaliyetinin yoğunlaştığı bölge(ler) ile -ki Türkiye'de, Orta Asya'da, Ortadoğu'da, Kafkasya'da, Sudan ve Pakistan gibi ülke ve bölgelerde faaliyet yürütüyorlar- ABD'nin çıkar alanı ilan ettiği yerler üst üste çakışmaktaydı. "Türk kültürünü yaydıklarını" ileri süren bu okullarla onları organize edenler, etnik ayrımları körüklüyor, ABD ile çelişki içindeki ülkelerde bu ülkeleri bölme doğrultusunda faaliyet yürütüyorlardı.

Fethullah hareketinin eski Sovyetler Birliği ülkelerindeki çalışmalarının yıkıcı özellik kazanması üzerine, Rusya Federasyonu yönetimi, "yeni güvenlik konsepti" çerçevesinde, F. Gülen hareketinin faaliyetlerini Rusya'nın güvenliği açısından tehlikeli gördüğünü açıklayarak, **Gülen'e ait 16 okulu kapattı.** Bu okullarda çalışan **50 kişi**, *"ABD ve İngiltere adına ajanlık yaptığı, Türk cumhuriyetlerinde bazı darbe girişimlerine karıştığı, bu ülkelerde patlak veren bazı iç karışıklıklarda rol oynadığı"* nedeniyle sınır dışı edildi. Moskova yönetimine göre, Gülen'e ait okullar, bu ülkelerdeki faaliyetlerinde *"terör eğitimi veriyor, dinci örgütlere eleman yetiştiriyorlar"*dı. Rusya'yı Özbekistan izledi ve orada da Gülen okulları aynı gerekçelerle kapatıldılar.

I- b) "Hoşgörü" Maskeli Misyoner Hareketi

Fethullahçı olanlarıyla birlikte sağ-sol liberal birçok yazara göre, Gülen hareketi, *"insanlığa hizmete adanmış"*, *"ırk, dil, din ayrımı gözetmeyen"*, *"Türkiye eksenli bir 'gönül hareketi"*; Gülen ise, *"bu dünyada dikili bir ağacı dahi bulunmayan, dünyanın makamına, lüksüne ve şöhretine gönlünde zerrece yer vermeyen.."* bir *"adil halife"*, dahası *"modern zaman peygamberi"*dir!

Sağ'dan "sol"a burjuva liberalleri, Amerikancı ya da bizzat ABD ve İngiliz kökenli kimi yazar, politikacı ve istihbarat görevlisi-diplomatlar ile sözüm ona "din alimi" Fethullah müritleri, "Komünizmle Mücadele Dernekleri"nin kurucu üyeleri ve militanları arasında yer

alan Gülen'i ve onun da etkin mensubu olduğu Nurculuk hareketini, bu hareket onlarca yıldan beri en sağcı, en gerici siyasal partileri desteklemesine, onların ve hükümetlerinin işini kolaylaştıran faaliyetler yürütmesine; bunun karşılığı olarak da toplumsal düzenin ve siyasal sistemin etkin mekanizmalarında yuvalanmayı başarmasına karşın; onu, siyasal amaçlardan bağışık, "*ülke, devlet ve millet için yararlı, hoşgörüyü esas alan bir hareket*" olarak sunuyorlar. 2005 yılında ABD'ye giderek, kendi ifadesiyle F. Gülen ile ayrılık hasretini gideren C. Çandar örneğin, Gülen'in "hiçbir siyasi amacının olmadığı"nı yazdı. "*New York'a iki-iki buçuk; Philadelphia'ya bir buçuk saat uzaklıkta, Pensylvania eyaletinde bir orman kampının içindeki 104 dönümlük, 10 binayı içeren bir arazinin ortasında*" oturan Fethullah Gülen ile "nihayet 'hasret' giderdiklerini" ve bir araya gelmekten çok mutlu olduğunu söyleyen Çandar, Gülen'in "*Türkiye'de yaşayabileceği şartlarda hala bulunamıyor olması, bu 'gurbette' ve böylesine bir 'hicret'te kalmaya devam etmesi*"ni hüzün verici buluyor, T. Erdoğan'ın başbakanlığa yükselmesinde olduğu gibi, Fethullah'ın da Türkiye'ye yeniden dönüp "himmetleri"ni bahşetmesi için şartların oluşturulmasını istiyordu. Çandar'a göre, "*St. Petersburg'dan Yemen'e, Japonya'dan Endonezya'ya, Makedonya'dan Avustralya'ya Türkiye'nin ve Müslüman kimliğin yüz akı*" Gülen, "*Türkiye'nin dünya çapındaki en etkili, en saygın değerlerinden biri...*" idi!

Ve Çandar, "Hicret yolu"na çıkanlardan yalnızca biriydi. Türkiye'nin adları son yıllarda liberal ya da "laik demokrat"a çıkan çok sayıda yazar ve gazetecisi Pensylvania yoluna düzülmekten geri kalmadılar. Dönüşlerinde ise, Fethullah Gülen Hareketi, ya da "Cemaati"ni övgüye boğarak, bu Amerikan beldesini bir tür "Kabe" ilan etmekten kaçınmadılar.

Sağcı ve liberal 'solcu' yandaş yazarlar, "dünyanın her tarafında" Türk bayrağını "dalgalandırma" ve Türkçeyi "o ülkelerin çocuklarının dili haline" getirme çabasını, ırki-politik misyonerlik saymıyor; bizzat Gülen tarafından "birlikte çalışılmaz ise hiç bir proje hayata geçirilemez" diye ilan edilerek ABD ve stratejisiyle ilişkili bu hareketi emperyalist yayılmacılık politikalarıyla ilişkili görmüyorlar. Bunlara göre, "dini inancın ve yaşam tarzının yaygınlaşması" ve "dinin toplumun her alanında güçlü bir görünürlük kazanması" için çaba göstermek, "zaten politikadan bağımsız" ve ilahi bir adanmışlıktı!

Bu propaganda, uluslararası alanda da, özellikle Amerikan-İngiliz sermaye çevrelerinin desteğine sahip oluşu, işlevi ve niteliği açısından açıklayıcı özelliktedir. Demokrat Partiye yakın Amerikan Foreign Policy ve İngiliz 'Prospect' dergileri, 2008'de düzenledikleri "Yaşayan En Büyük 100 Entelektüel" anketinde Gülen'i birinciliğe oturttular ve onu, okuyucularına, "*Allah'a ve insanlığa hizmet etmeye çalışan biri*" olarak tanıttılar. Amerikan-İngiliz dergileri, Gülen'in "*Hiçbir siyasi amacım yok. Tek amacım Allah'ın rızasını kazanmak ve O'nu insanların doğru bilmesi ve sevmesi*" sözlerini öne çıkarıyor, İslam'ın "*bir hükümetin genel karakterini belli eden temel prensipler*" belirlediğini söylediğine dikkat çekiyorlardı. Amerikan Foreign Policy'ye açıklamasında, Gülen, kendi okulları için, "*Bu okulların açılmasını öneriyorum ve insanları cesaretlendiriyorum. Ancak okulları kontrol eden merkezi bir yönetim yok. 100'den fazla ülkede okul var. Bu okulları açan ve yöneten pek çok farklı şirketler olmalı. Bazılarının yakın ilişkileri olabilir*" diyordu. Gülen, "*Bazı insanlar beni bir hareketin lideri olarak görebilir. Bazıları bütün faaliyetleri yöneten merkezi bir idare olduğunu sanabilir. Bu kişiler, insanların Allah'a ve insanlığa hizmet etme şevkini ve cömertliğini göz ardı ediyor. Bu tür yanlış algılar, okulların mali kaynağı noktasında insanları şüpheye düşürüyor olabilir. Türkiye'de küçük bir azınlık, yıllardır sağlık problemleri ile uğraşmama rağmen siyasi amaçlarım olduğu suçlaması yöneltiyor*" diyerek, devlet ve hükümet yöneticileri ve istihbarat örgütleriyle ilişkilerini ve hükümet yöneticileri ve çeşitli devlet kurumlarıyla iç içe geçmiş tarikat örgütlenmesini aklamaya çalışıyor, sermayeye hizmetini gizlemeye çalışıyordu. New York Times, Güleni, "*Vatandaşların ibadet hürriyetine sahip olduğu laik demokrasiden fazlasını istemediğini söyleyen bir milliyetçi*" olarak tanıttı. Amerikan gazetesine göre, Fethullah cemaati ve üyeleri "*Müslüman barış gücü*" idiler. Alman büyük sermayesinin 'sesi' Frankfurter Allgemaine Zeitung'un Türkiye muhabiri Rainer Hermann, Postdam'da yapılan bir konferansta, "Gülen'in vaaz ettiği İslam"ı, Batı açısından "bir ortaklık ve zenginlik" olarak gösterdi.

Gülen'i politikadan bağışık, politika dışı ve üstü gösteren bu burjuva propagandası ve tutumu, onun "Türk İslamı"nı yayma ve ABD'nin stratejik çizgisinin özellikle Ortadoğu-Asya bölgelerinde başarıya ulaşmasına hizmet eden faaliyetlerini sürdürmesine kolaylık sağlamakta, etkisini artırmasına ve bizzat kendisi tarafından özellikle vaazlarında ve kimi söyleşilerde dile getirilmiş hedeflerine ulaşmasına hizmet etmektedir.

I- c) Bir "Cihat" ve "Huruç" Hareketi Olarak Gülencilik

Gülen, cemaatinin *"istikbale yürüme"* stratejisinde devlet kurumlarında örgütlü olmanın önemli olduğunu izah ederken şunları söylüyor: *"Adliye'de, Mülkiye'de veya başka bir hayati müessesede bizim arkadaşlarımızın mevcudiyeti, öyle ferdi mecburiyetler şeklinde ele alınıp öyle değerlendirilmemelidir. Yani bunlar gelecek adına bizim o ünitelerde garantimizdir. İstikbale yürümek için, sistemin püf noktalarını keşfedin. Hâlâ bu sistem devam ediyor. Bu sistem içinde arkadaşlarımız istikbale yürüyeceklerdir. Öyleyse o sistemin püf noktalarını bilmeleri lazım, keşfetmeleri lazım. Aşmaları lazım. Bu da meselenin diğer bir yanıdır. Kuvvet dengesi olmadığı bir yerde kuvvete başvurmayacaksınız. Teknik-taktik yerinde sizin kalbiniz önemli. Dıştan bizi bazıları korkaklıkla itham edecekler. Fırsat bulup, hep yolunuza devam ediyorsanız, yine orada o esnekliği gösterecek, o eksantriği kullanacak, geriye çekiliyor gibi yapacak, fakat adımlarınızı daha açıp ileriye gideceksiniz. İster Mülkiye'de çalışan arkadaşlarımız olsun, ister Adliyede çalışan arkadaşlarımız olsun herkes için söz konusudur bu. Sivrilmeden, mevcudiyetinizi hissettirmeden çok ilerilere gitme. Mutlaka riayet edilmesi lazım. Müslümanların belli bir noktaya ve kıvama gelecekleri ana kadar bu şekilde hizmete devam etmeleri şarttır. Erken vuruş diyeceğim çıkışlar yaparlarsa, dünya Cezayir'deki gibi başlarını ezer. Zayiata meydan verilmemeli. Çok dikkatli ve çok tedbirli, temkinli hareket etme mecburiyeti var. Bu hizmetin içinde bulunanlar, bu hizmete göre hizmet vermek isteyenler, her birisi dünyayı idare edebilecek birer diplomat gibi hareket etmeli"*dirler.

"Hocaefendi", *"belli bir noktaya ve kıvama gelecekleri ana kadar"* sabır ve sadakatle çalışmalarını emretmektedir.

ATV kanalında, 18 Haziran 1999'da yayımlanan bir programda yer verilen vaazında Gülen, bu durumu ya da taktiği şöyle açıklıyordu: "... *bu şekilde hizmete devam etmeleri şarttır, zaruri ve lüzumlu. Yanlış bir şey yapar, kıvama ulaşılmadan, özleriyle tam bütünleşmeden, gereken mesafe alınmadan, bir kısım erken vuruş diyebileceğim çıkışlar yaparlarsa dünya başlarını ezer ve Müslümanlara Cezayir'deki hadise gibi yeni bir hadise yaşatırlar. Suriye'deki 82 vakıası*

gibi bir fecaat yaşatırlar. Her sene Mısır'da yaşanan fezaat ve fecaat gibi fezaat ve fecaat yaşatırlar... Böyle bir dönemde, tam özünüzü bulacağınız, kıvama ereceğiniz ana kadar dünyayı sırtınıza alıp taşıyabilecek güce ulaşacağınız ana kadar... Türkiye'deki devlet yapısı ölçüsüne göre bütün anayasal müesseselerdeki güç ve kuvveti cephenize çekebileceğiniz ana kadar her adım erken sayılır. Her adım yirmi gününü doldurmadan yumurtayı kırma gibi bir şeydir. Civcivleri terkeden bir kuluçka gibi civcivleri doluya, fırtınaya terketmek gibi bir şeydir. Ve burada yapılan şeyler bunlardır. Burada yapılan şeyler mikro planda dünyayla hesaplaşma işidir... Bunca kalabalık içinde ben bu duygu düşüncemi sözde mahremce anlattım ama sizin mahremiyete sadık, mahremiyet mevzuunda hassas duygularınıza sığınarak anlattım."

Gülen'in, "cemaat müridleri"ne vazettiği taktik, bir "savaş" taktiğidir. Cezayir-Mısır örnekleri, zamansız 'ele geçirme' eylemlerinin başarısızlık ihtimaline karşı 'hayati uyarı' özelliği taşıyor. Yönetim aygıtının, içeriden, "kıvamına getirilerek" ele geçirilmesinin esas alınmasını salık veren "Hocaefendi", "Adliye'de, Maliye'de, Askeriye'de", bunlar "belli bir noktaya gelecekleri ana kadar" sabırla çalışmalarını emretmektedir. Son yıllarda yaşanan gelişmeler, Gülen Hareketi'nin bu alanda büyük bir mesafe kaydettiğini gösteriyor.

N. Veren, "*Fethullahçı subaylar bir zamanlar bizim öğrencilerimizdi. Onları mali açıdan destekledik, eğittik, onlara yardımcı olduk. Bu minnettar çocuklar mezun olup etkili mevkilere çıktıklarında, kendilerini ve mevkilerini Fethullah Gülen'in hizmetine adadılar... Emir ve direktifleri Fethullah verir ve bu subaylar sayesinde devlet içindeki iktidarını korur... Fethullah'ın öğrencileri polis akademisinden, askerî okullardan mezun olduklarında -tıpkı yeni doktorlar ve avukatlar gibi- minnetkârlıklarını kanıtlamak için ilk maaşlarını Fethullah Gülen'e verirler..*" demektedir. Veren, Fethullahçı subayların "*hücre evlerindeymiş gibi gizlenmeleri*"nin emredildiğini iddia etmektedir.

Ateizme ve materyalizme karşı "*yüzyıllarca yaşayacak*" milyonların "*yeni bir milletini*" yaratma iddiasındaki Gülen, müritlerine, "*bir örümcek sabrıyla ağları örme, insanların gelip bu ağlara düşmesini bekleme*"; böylece onların "ölü vücutlarına can verme" çağrısı yapmakta

ve bu amaçla her tür sancının çekilmeye değer olduğunu söylemektedir. Vaaz ettiğine göre, ona, bu gayesini gerçekleştirme "izni" "Allah'tan" gelmiştir! Gülen çalışmalarını "*İzin Allah'tan geldi... Allah camilerde olduğu gibi, isminin bu evlerde anılmasını, çalışılmasını, öğretilmesini istiyordu*" iddiasıyla kutsarken, Bush'un Irak işgalini, ABD'nin Vietnam işgal ve katliamını, Siyonistlerin Filistin Arap halkını yok etme savaşını "Allah'ın isteği"yle ilişkilendirmelerinde olduğu gibi, kendini bir tür peygamber olarak göstermekten de geri kalmıyor.

Gülen'e göre, devlet, "*ele geçirilmesi gereken bir mevzi*" değil, "*kendisine ait bir parça ya da kendinin ona ait bir parça*" olduğu bir yapıdır. Ancak, İslami-Türk bir devlet yönetiminin oluşturulması ve İslam'ın toplumsal yaşama hakimiyetinin sağlanması için "meşakkatli bir çalışma" gerekmektedir. "Mülkiye'ye de, Adliye'ye de, istihbarata da, Hariciye'ye de" girilecektir. Ve "Cihat" zorlanacaktır! "*Cihat bir hayat kapısıdır; o kapıdan giren iki hayırdan birine mutlaka kavuşacaktır. Evet, ya şehit olup ebedi bir hayat, ya da gazi olup hem dünya, hem Ukbe nimetlerine kavuşacaktır. İşte bu cihat da bir de böyle bereket vardır... Cihat sözcüğü; gün olur, mal-mülk her şey feda edilerek bu vazife yerine getirilir, zaman gelir, yıllar gider bir can pazarına ulaşılır ve can alınır verilir. Cihat bir müminin uğruna canını feda edebileceği en tatlı mefkûre ve en yüksek bir idealdir. Zira mümin, kendi teri içinde boğulmaya ve kendi kanıyla abdest alma gibi bir payeyi ancak cihatla elde edebilir...*" Cihat için, "can alınacak-can verilecek"tir!

Gülen'e göre, "*Huruç harekâtının başarıya ulaşması için bütün yurtta kendi binalarında ve kiralayacakları müsait yerlerde orta ve yükseköğrenim gören öğrencilerin meyvelerini vermesi için her düzeyde okulların açılması, özellikle Türkiye'deki öğretmenlerin büyük bir bölümünün kendi yönlerinde faaliyet göstermeleri*" gerekmektedir. Böylece bu "*yetişmekte olan yeni nesiller arasında, her sahada inkılâpçı ruhlar çıkacak ve birkaç asırdan beri süregelen bu acı dönemini sona erdir*"eceklerdir. Onun, "Cihat"ın ancak "devlet ve devlet başkanları tarafından ilan edilebileceği" düşüncesine bakılırsa, önce devlet kurumlarına yerleşilerek devlet ve başkanı olunacak, sonra da "ateizme", "materyalizme", "komünizme", demokrasi ve hak eşitliğine karşı "cihat" edilecektir!

I- d) Halka ve Demokrasi Mücadelesine Karşı Bir Örgütlenme

Kendi ifadesiyle, Gülen'in hedefi, "*Millî bünyemizi meydana getiren ve kuvvetlendiren, millet olarak yaşamamızı sağlayan unsurları takviye ederek komünizmle fikir yoluyla mücadele etmek ve bu gayeye ulaşabilmek için tarihe, vatana ve Allah'a bağlılığı kökleştirmektir.*" F. Gülen, bunun için, "komünizme", materyalizme ve güçlenmekte olan "ateizm cereyanı"na karşı uluslararası mücadele istemekte, Hıristiyan, Müslüman ve Yahudi din adamlarının "bir araya gelip birlikte ne yapacaklarını konuşmaları"nı ve "dinler arası diyaloğu" gerçekleştirerek, kapitalist dünyayı "güvenceye alma"ya yardımcı olmalarını gerekli görmektedir. Bu "ulvi" amaç için, "*Rabb'in aciz kulu*" Gülen, "*Papa Cenapları tarafından başlatılan ve devam etmekte olan Dinlerarası Diyalog İçin Papalık Konseyi (PCID) misyonunun bir parçası olmak*" isteğiyle Katolikliğin gelmiş geçmiş en gerici şeflerinden biri olan ve Amerikan emperyalizminin dünya politikalarının piyonluğunu başarıyla yerine getirip Doğu Avrupa ülkelerinde emperyalist hakimiyetin sağlanmasında özel rol üstlenen Papa II. Paul'ün huzuruna çıktı ve "en aciz bir şekilde hatta biraz cüretle", Papanın ve Vatikan'ın, "bu pek kıymetli hizmetini" icra etmesine "en mütevazi yardımları"nı sunmaya koştu.

Gülen, "Komünizmle Mücadele Derneği"nin Erzurum kurucuları arasında yer alıyordu. Aralarında bu derneğin en militan kurucularının da bulunduğu şoven milliyetçi ve din istismarcısı kişilerle birlikte, "İlim Yayma Cemiyeti"ni, "Işık Evleri"ni, yüzlerce okul-dershane-sağlık kuruluşu ve finans şirketini kurup, bunlar aracıyla faaliyetini ülke düzeyinde ve uluslararası alanda sistematik hale getirdi. 12 Eylül cuntası, bizzat cunta şefi Evren'in şahsında dini önyargı ve söylemi kullanırken, koşullardan yararlanarak gücünü artıran örgütlenmelerden biri de Fethullahçılar oldular. Gülen, '*anarşist ve teröristleri devletin asker ve polisine bildirmeyenlerin Allah katında sorumlu olduklarını*' vaaz ediyordu. Aralarında Nurcu cemaatlerin en önemli adamlarından biri olan M. Kırkıncı Hoca gibilerinin de bulunduğu cemaat liderlerinin, okullarda zorunlu din dersi eğitiminin getirilmesinden hareketle, cuntayı olumlu karşıladıkları ve T. Şahinkaya gibi cunta generalleriyle görüştüklerine dair haberler dönemin basınında yer aldı. Gülen ve tarikatçı örgütlenmeler 12 Eylül Anayasasına 'evet' denmesi için çaba gösterdiler. Devlete itaat istiyorlardı.

12 Eylül cuntasını destekleyen fetvalar veren Gülen, bu dönemde, *"İstihbarat duysun, emniyet duysun, askeriye duysun, başbakan duysun, riyaset-i cumhuriyet duysun. Polise, askere kurşun sıkan bu hainlere mahkemelerde gereken ceza verilmezse ne devlet kalır, ne millet..."* diye bar bar bağırmaktaydı. F. Gülen, *"Onun süngüsü, yüz defa iniltimizi dindirdi ve ateşimize su serpti. Yakın tarihimizde dahi kaç defa onda mazinin tebessüm eden çehresini ve yıldırımlaşan celadetini gördük... Eğer, atik davranıp da yıllardan beri hazırlanan karanlık emellerin önüne geçilmeseydi, bütün bir millet olarak inkisar içinde ağlamadan başka çaremiz kalmayacaktı. Tuğa selam, sancağa selam ve ölçülerimiz içinde onu tutan yüce başa binlerce selam..."* diyerek, generallere secde ediyordu. Ona göre, asker, *"her milletin tarihinde bir tepe varlık"*tı. Gülen, Türkiye'de "klasikleşmiş" "ordu=millet" anlayışını, kendi İslami görüşü doğrultusunda şekillenmesi koşuluyla, benimsiyordu. Ona göre, Kenan Evren örneğin, dinin zorunlu öğretilmesini eğitim programına koydurduğu için *"cennete bile gidebilecek"*ti! 28 Şubat 1997 askeri muhtırası sonrasında katıldığı bir televizyon programında, *"orduya duyduğu sevgi"*yi bir kez daha dile getirdi ve muhtıra doğrultusunda hükümetin çekilmesini istedi. Eski cuntacı general N. Üruğ, Gülen'i, bu tutumundan dolayı, *"cumhuriyetin özlediği din adamı"* olarak onore etti!

'Başyazar'ı olduğu "Sızıntı" dergisinin yayın anlayışıyla ilgili açıklamasında "Gülen, *"Yayınladığımız ilmi, edebi ve ahlaki bir dergi olan Sızıntı'da hiçbir zaman siyasi ve ideolojik, milli birlik ve bütünlüğü bozucu, milli ve ahlaki değerlere ters, suç teşkil eden herhangi bir yazı yayımlanmamıştır. Bilakis çeşitli zamanlardaki sayıları incelendiğinde daima ordumuzun ve emniyet güçlerinin yanında olarak, hitap ettiği okuyucularına asayiş ve huzurun telkinini yaptığı görülecektir..."* diyerek, sermaye düzenine hizmet anlayışını ortaya koyuyordu.

Gülen cemaati, Özal-Çiller yönetimlerinin destekçisi oldu. Devleti savundu ve "teröre karşı olma" adına devlet şiddetinin yanında yer aldı. Hizmetlerinin karşılığı, aldığı devlet desteği oldu. Hükümetlerin koruyucu kanatları altında, uluslararası güçlerin ve gizli servislerin olanaklarından yararlanarak ve onların en etkili olanlarıyla işbirliği içinde örgütlenmesini uluslararası alana taşıyarak, faaliyet alanını genişletti. Etkilediği ya da kendisine doğrudan bağlı akademisyenler üzerinden ve uluslararası ilişkilerini kullanarak düzenlediği periyodik "Gülen

konferansları"yla görüşlerini yaydı, ilişki ağını genişletti, hükümetlerin politikalarını etkilemeye çalıştı. 1991'de Refah listelerinden seçime katılan MHP'lilere 3.5 milyar TL yardım ederek, ittifak listesinin desteklenmesini istedi.

Bu çalışmaları nedeniyle, Türkeş ona, "Mahsus selam, sevgi ve saygılar sunuyorum" diye bitirdiği 1997 tarihli mektubu yazdı ve Gülen'in "hizmetleri"ne dikkat çekerek, "*Susurluk olayı bahane edilerek zat-ı âlinizin temiz isminin gölgelenmek istenmesi çok üzücü olmuştur. Fakat hem milletimiz sizi tanıyor, hem de dünya sizi tanıyor. Kötü niyetlilerin bir şey yapmaları mümkün değildir*" diyerek sahiplendi. Türkeş, ondan, başlattığı "güzel gelişmelerin tamamlanması"nı istiyordu. "*Hocaefendi Türk milletinin gönlünde hak ettiği yeri almıştır. Hiçbir zan veya iftira bu yeri sarsamaz*" diyor; onu, "*Şahsi malı olarak bir tek dikili ağacı bulunmayan, kendini ilme ve ilmin yayılmasına adayan memleketimizin manevi dinamiği olan Hocaefendi'nin Avrupa'dan Yakutistan'a kadar olan çalışmaları her manada takdire şayandır...*" şeklinde övgüye boğuyordu. Türk şoveni Türkeş'in övgüleri ne boşunaydı, ne de politika dışı bir kişinin hak ettiği türdendi.

Demirel, Ecevit, Türkeş gibi uzun bir dönemin en etkin politikacılarının Gülen hareketine olumlu yaklaşımları ve Özal, Çiller, Erdoğan'ın açık desteği, Gülen hareketine ilgiyi artırırken, hakkında birçok dava açılmış olmasına karşın, "*devlet nezdinde muteber din adamı*" sıfatıyla bir tür mükafatlandırılmış oldu. Gülen'in kendisine ait Fatih Üniversitesi'ni açış törenine (08.11.1996) Cumhurbaşkanı S. Demirel'in yanı sıra MHP Genel Başkanı Türkeş ve birçok politikacı, bilim insanı ve büyük patron katıldı.

TÜSİAD'ın yayınladığı **Görüş** Dergisi'nde, "**İslam, Demokrasi ve Türkiye**" başlığıyla yayımlanan bir makalede, "*Fethullah Hoca olayı, devletin resmi modernleştirme programı ile toplumun geleneksel değerlerini yeniden canlandırma işlevi görmüştür. ... Bir yandan modernliğin getirdiği değerleri yok saymak istemeyen, ancak öbür yandan binlerce yıllık bir gelenek ve duyarlığın ürünlerine sırt çevirmek istemeyen bu kitle için Fethullah Hoca'nın temsil ettiği tez veya daha doğrusu sentez, en işe yarar proje olarak görünmektedir...*" şeklinde değerlendirmelerle, Gülen ve hareketi, büyük sermaye için "en işe yarar proje"lerden biri olarak tarif ediliyordu.

Gülen hareketinde 35 yıl boyunca yönetici-sorumlu düzeyde çalışan Nurettin Veren, Gülen'in, aralarında Cemil Çiçek, Abdülkadir Aksu, Ali Çoşkun, Şehabettin Harput gibi bakan ve politikacıların da bulunduğu çok sayıda politikacı, polis şefi, subay, "iş adamı"yla irtibat halinde olduğunu açıkladı. Gülen'in adı "Susurluk Çetesi Raporu"nda yer alıyor. Eski başbakanlardan Mesut Yılmaz, polis içindeki Fethullahçı örgütlenmeyi, "*Susurluk döneminden daha vahim bir gelişme*" olarak tarif etti. Gülen'in, M. Abramowitz, Papa II Paul, G. Fuller gibi CIA görevlisi ve Vatikan merkezli gericiliğin temsilcileriyle ilişkileri gizlilik perdesini yırttı ve artık açıkça sürdürülüyor. Diyalog gerekçeli bağlantıları arasında Amerikan Musevi Lobisi başkanı A. Foxman da bulunuyor. Gülen, yakın zamanda bir "helikopter kazası"nda yaşamını yitiren M. Yazıcıoğlu'nu "cesur ve dürüst bir Anadolu yiğidi" olarak sahiplendi.

Gülen ve hareketinin amaç ve hedefleri, bizzat Gülen'in ortaya koyduğu görüşlerin mantığıyla uyumlu olarak, sermayenin en bağnaz, en kararlı savunucularının amaç ve hedefleriyle temelde birleşmektedir. "Allah'a, millete ve devlete hizmet için" çalıştığını söyleyen Gülen, bu amaç ve hedeflere dini karakterde olanları da katar ya da dini onlar için daha etkin kullanmakla ötekilerden bir biçimde ayrılık gösterir. Gülen devletçidir ve sömürü sistemine karşı değildir. Devletin bazı güçlerinin onu ve faaliyetlerini kendileri için şeriatçı potansiyel tehlike olarak görmelerine karşın, o, devlet içinde ve yönetiminde örgütlenerek ve devlet güçleri ve kurumlarının korumasında, onlara da sırtını dayayarak, devletin gönüllü lobiciliğini yapıyor, bunu da "Türk lobisi" olarak adlandırıyor. "İslam, ibadet, milli duygular, bayrak, toprak, ülke, insan sevgisi ve hoşgörü" gibi kavramlar etrafında sürdürdüğü "diyalog" çağrıları bu lobici faaliyetin etkisini artırmak içindir. Yetiştirdiği "altın nesil"in, "Müslüman, milliyetçi, devletine sadık Türk" olmasını istemektedir.

Gülen'e göre, "*Türkiye'de yaşayan, Osmanlı geçmişini kendi geçmişleri olarak gören herkes Türk olarak*" görülebilir. O, AKP hükümetinin "yeni Osmanlıcı" diye tanımlanan ve ABD'ye yedeklenmiş yayılmacı politikalarını desteklemekte; "*bu bölgedeki Osmanlı prestijinden yararlanılmasını*" istemektedir. Osmanlı'nın giremediği topraklara kendilerinin gireceği iddiasında olan ve "Türkiye Müslümanlığı"nı uluslararası alana yayma çabasındaki bir "havari" olarak görülmek isteyen Gülen, "*Elimden gelse Türk insanının yarısını, Türkiye'yi tanıtma Türk düşüncesini dünyanın her tarafına götürme, bu düşüncenin havarisi olma aşkına dünyaya salardım*" demektedir.

Gülen Hareketi, Kürdü Türk yapmak, Alevi inançlıları Sünni-Hanefiliğin Nurcu tarikatlarına kazanmak için atak bir politika izlemektedir. Gülen'in "eğitim faaliyeti"nin **'Kürt ayağı'nda,** Kürtlerin **devlete bağlı nesillerini yetiştirme** hedefi vardır. Irak Kürdistanı'nda açılan okullarıyla ilgili konuşurken, Gülen; *"Erbil'de Türkmenler için okul açacağımız zaman orada Barzani ve Talabani hakimdi. Ben Sayın Cumhurbaşkanı'na (*Demirel'den söz ediyor- Y.A.*) sordum o meseleyi. Devletin burada okul açmasını zaruri görüyorum, aksi halde, oradaki Türkmenleri Kürtler eritir dedim. Eğer siz yapmayacaksanız, bilin ki biz yapacağız dedim. Onlar da 'nasıl istiyorsanız öyle yapın' dediler. Bu bilinerek yapıldı. Onun için MİT de, oradaki istihbarat örgütleri de bu işin hep yanında oldular. Ve Erbil bombalandığı halde bizim okula bir şey yapmadılar. Irak da yapmadı. Barzani de... Orada eğitim devam ediyor. Hatta ikincisi ve üçüncüsü açılması bahsi mevzuu..."* demektedir. Irak Kürdistanı Federasyon hükümetinin olanaklarıyla yürütülen ve Kürt yöneticilerinin çocuklarının da devam ettiği Türkçe-İngilizce eğitim veren bu okullar (Işık ve Nilüfer) Türk-İslam misyoneri yetiştirmeyi hedeflemekte, yanı sıra bu okullar aracılığıyla bölgede yayılmacı Türk ve Amerikan-İngiliz politikalarına zemin yaratmaktadır.

F. Gülen'in Kürtlere yönelik devlet şiddeti ve inkârına karşı bir tutumu yoktur. Gülen tarafından yeniden yorumlanıp düzenlendiği belirtilen Risale-i Nur belgelerinde Kürtlerle ilgili söylenenlerin değiştirildiği, birçok Kürt yazar ve Kürt web sitesi tarafından gündeme getiriliyor. Gülen'in stratejisine bağlı çalışan 'Abant Platformu' toplantılarından biri de, Erbil'de (Hewler) gerçekleştirildi. Bu toplantılarda konuşan sosyolog, siyaset bilimci ve politik yazarlar, *"Kanaatimizce tarihi yanlışlıklar, karşılıklı önyargılar, diyalog ve empati eksikliği Kürt sorununun çözümündeki en büyük engelleri oluşturmaktadır"* diyerek, Kürt sorununun ulusal hak eşitliği temelinde çözümü ve bunun için mücadeleye karşı bir tutumu ortaya koydular.

Demokrasi sorunu Gülen için "bir teferruat"tan ibarettir! Halkın demokratik talepleri "kendilerinin meselesi" değildir. İşçi ve emekçilerin ekonomik, siyasal, sosyal taleplerini istismar aracı olarak kullanan bir söyleme baş vurmakla birlikte, bu taleplerin savunusunun devlet otoritesini zaafa uğratacağı düşüncesiyle karşısında yer alır. *"Büyük çoğunluğu itibarıyla bu nesil (kuşak) kozmopolitleşti, ateizme yelken açtı ve komünizm, sosyalizm erozyonlarıyla her bir vadiye sürük-*

lenip gitti..." diye tarif ettiği genç kuşakları "komünizm ve sosyalizm erozyonu"nundan sözüm ona kurtarmak üzere, tarikat cenderesini açar. F. Gülen ve tarikatı, tüm bu görüşleriyle, emperyalist ideolojik kuşatma harekatının en önemli "savaş birlikleri" arasında yer almaktadır. O, Amerikan işgaline karşı Irak halkının direnişini; Siyonist gericiliğe karşı "Filistin intifadası" türünden başkaldırıları "terör" eylemleri sayıyor. Filistin halkına gıda yardımı götüren "Mavi Marmara" gemisindeki "gönüllüleri", İsrail otoritesinden izin almaksızın giriştikleri eylemleri nedeniyle "terörist" olarak suçlamaktan kaçınmadı. ABD politikalarına karşıtlığı reddediyor ve ABD göz ardı edilerek dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir işin yapılamayacağını ileri sürerek ona yedeklenilmesini savunuyor.

II

Gülen Hareketi'nin Emek-Sermaye İlişkilerine Yaklaşımı

Bu bölümün yukarıdaki ilk kısmında, Fethullah Gülen'in lideri olduğu cemaatin uluslararası örgütlenmesi ve faaliyetinin genel bir "panoraması" çıkarılmaya çalışıldı. Gördük ki, onun hak, hukuk, kardeşlik, eşitlik, barış üzerine dinsel vaazları, milyar dolarları çekip-çeviren bir holding halinde çalıştığını ve egemen sınıf(lar) ile emekçiler arasındaki mücadelenin her somut durumunda sermaye ve devletin yanında saf tuttuğunu gizlemeye yöneliktir. F. Gülen ve Cemaati, sermaye ve devletinin yanında, cunta ve ordu destekçisi, uluslararası sermaye kurumlarıyla, çok sayıda ülkenin devlet ve hükümet yöneticileriyle, özellikle de ABD yönetimiyle "derin" ilişkilere sahiptir. Bu bölümün buradaki ikinci kısmında, onun sermaye yandaşlığını, emek-sermaye ilişkilerine dair görüşlerinden hareketle ortaya koymaya çalışacağız.

II- a) "İslami Sermaye"nin Güç Kazanması ve Sermayeye "Kutsal" Örtü Cemaati

"İslami sermaye" ya da "yeşil sermaye" kavramı, toplum yaşamını "dini vecibeler dairesinde" kurgulayan veya olanaklı olursa buna uygun bir yeniden düzenlemeden yana olan kapitalist grup ve kesimleri tanım-

lamak üzere kullanılıyor. Bu tanım, sermaye-din; sermaye İslam ilişkilerini bütün yönleriyle içermekten uzaktır. Kapitalist sınıfın dinci-'Laik' tüm kesimleri dini ideolojiyi şu ya da bu biçimde sahiplenir, çıkarlarına uygun düşecek şekilde toplum ilişkilerinde kullanmaya çalışırlar. "İslami sermaye" gruplarının diğerlerinden farkı, dini yargı ve görüşleri sosyal-siyasal ve iktisadi hayatta daha etkin uygulanır kılmak ve hatta hakim duruma getirmek istemeleridir.

Bu sermaye gruplarıyla onların çıkarlarının ifadesi olan ideolojik-politik hareket son on yıllarda ivme ve güç kazandı. Uluslararası ve bölgesel gelişmeler ile içerde sınıflar ilişkisinde yaşanan değişim ve meydana gelen olaylar 'dizisi' bunun başlıca etkenlerini oluşturdu.

Nüfusunun "%99'u Müslüman" olarak gösterilen Türkiye gibi ülkelerde dini yargı ve düşünceleri referans alan akım, parti ve tarikatların güç kazanmasının toplumsal dayanakları bir bakıma zaten hazırdı. ABD'nin başını çektiği Batılı emperyalistlerin Sovyetler Birliği'ni kuşatmak ve çökertmek için uyguladıkları stratejinin bir unsuru olarak gündeme getirdikleri "Yeşil Kuşak" politikası, Türkiye ve "İslam Ülkeleri"nde dini ideolojinin ve çeşitli tarikat örgütlenmelerinin güç kazanmasının etkenlerinden biri oldu. Fethullah Gülen'in temsilcilerinden ve "önderler"inden biri olduğu Nurcu tarikatların sonraki yıllarda güç kazanmalarının dayanakları, bu yıllarda, aralarında "Komünizmle Mücadele Dernekleri"nin de bulunduğu çeşitli kuruluşların çalışmalarıyla oluşturuldu ya da ilerletildi. İran "İslam Devrimi", bir diğer etkendi. ABD ve İngiliz emperyalizminin Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya yönelik yayılmacı politikalarının giderek sertleşmesi ve işgal dahil askeri müdahalelerle "İslam"ı aşağılayan ve "terör"le ilişkilendiren 'Batı' propagandasının yoğunluk kazanması, "Müslüman direnişi"ni körükleyen bir rol oynadı. Daha da önemlisi, ABD, bizzat kendi stratejisinin aleti olacak bir "Ilımlı İslam"ı güçlendirmeye girişti ve bunun için "elinden tuttuğu" güçlerden biri de, Fethullah Gülen Hareketi oldu.

Gülen Hareketi'nin en güçlü oluşumlardan birini oluşturduğu "İslami örgüt ve kuruluşlar"ın üzerinde boy verdikleri ve dayanak alarak halk kitlelerini etki altına aldıkları iktisadi zemin, uluslararası sermayenin desteği bir yana bırakıldığında, Anadolu toprağında, irili ufaklı kapitalist işletmeler oldular. Bu işletmeler, kapitalist gelişmenin 'doğal seyri' içinde ve özellikle de din istismarcısı hükümetlerin son otuz yılda

sağladıkları teşvik-kredi olanakları ve korumacı önlemlerden yararlanarak büyük bir 'atılım' gösterdiler ve "geleneksel Türk sermaye grupları" olarak adlandırılan Koç-Sabancı-Eczacıbaşı gibi holdinglerle rekabet eder duruma geldiler. Böylece bu sermaye kesimlerinin güç kazanması ve din istismarcısı parti ve hükümetlerin birbiri ardına işbaşına gelerek sağladıkları siyasi-iktisadi koruma altında "İslami sermaye" ve onun ideolojik silahlarından biri olarak dini kuruluş ve tarikatların palazlanacağı koşullar daha da uygun hale geldi. Fethullah Gülen, bu zemin üzerinde ve uluslararası dayanaklara da sahip olarak "Cemaati"ni yaygınlaştırdı ve Türkiye'yi yöneten en etkin güçler arasına yerleştirdi.

İlkin "gizli örgütlenme"yle güç kazanmaya çalışan Gülen ve cemaati, böylece "piyasa"ya çıkarak, ülke gündemine alenen müdahale eder duruma geldi. Cemaat üyesi akademisyenlerin başını çektiği ve liberal sözde demokrat yazar ve gazetecilerin de katılarak propagandasını üstlendikleri "Abant Toplantıları/Forumu"; "Gülen Konferansları" gibi toplantıları periyodik şekilde düzenleyerek etkisini artırdı. "Etki alanı"nı genişletmesine bağlı olarak uluslararası alana açıldı ve toplantıların kapsamına, spordan ticarete hemen her konuyu almaya başladı.

Uluslararası özelliği bulunan bu toplantılardan ikisi, 2009 Mayısı başlarında, "Dünya Ticaret Köprüsü" ve "Türkçe Olimpiyatları" adlarıyla düzenlendi. Düzenleyicileri, birincisine, "145 ülkeden 2300 işadamı ile Türkiye'den 3000'i aşkın işadamı"nın; ikincisine, "115 ülkeden 700 öğrencinin katıldığını" açıkladılar. Toplantılarda birçok devlet adamı ve siyasetçi bir araya gelmişti

Bu kadarı, 'herhangi bir örgüt, parti, vakıf, dernek, sendika böylesi toplantılar düzenleyebilir, bunda anlaşılamaz bir şey yoktur' denilerek olağan görülebilir. Ancak, başlıca "misyonu"nu din adamı olarak ilan etmiş ve Nurculuğun Türk-İslam yeni bir türünü yaratma iddiasındaki bir cemaat liderinin yönlendiriciliğinde düzenlenen bu toplantılara **farklı ülkelerden çok sayıda politikacı ve işadamının katılması** olağan ve sıradan bir iş olarak görülemez. Zira, Gülencilik olarak da ifade edilen Türk-İslamı akımının ulusal ve uluslararası örgütlenmesinde maddi gerçeğe dönüşüp büyük bir holding şeklinde cisimleşen şey, "İslami sermaye" denilen sermaye gücüdür. Fethullahçı dincilik, sermayenin emekçilere hakimiyeti ve sömürüsünün güçlerinden biri olarak şekillenmiştir. "Dünya Ticaret Köprüsü" toplantısını düzenleyen TUS-

KON (Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu)'un "İslami" kimlikleriyle ve muhafazakâr görüşleriyle tanınan irili ufaklı kapitalistlerin örgütü olması ve "geleneksel büyük sermaye"nin örgütü TÜSİAD ile pay ve etki kavgasındaki MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği) üyesi sermaye çevreleriyle aynı "dünya görüşü"nü paylaşmaları gibi ortak özellikler, Fethullahçı örgütlenme ve uluslararası faaliyetinin sermaye hareketi karakterini sergileyen elle tutulur gerçeklikleri arasındadır. Cemaatinin işadamlarıyla, işadamlarının örgütleriyle bu organik ilişkisi ve dünya ticareti üzerine toplantıları, Fethullah "Hocaefendi"nin emek-sermaye ilişkilerine sermaye çıkarları doğrultusunda yorumlar getirmesinin dayanağını da ortaya koymaktadır.

Fethullahçı hareket, hem bir "din hareketi", hem de sermaye hareketi olarak, "İslami" sermaye gruplarının holdingler halindeki faaliyetiyle birlikte çok geniş ve uluslararası özellikte bir etkinlik kazanmıştır. Cemaat kapitalistleri (TUSKON) ve 2008 yılı itibarıyla 3000 civarında üyeye sahip ve 10 binden fazla işyerinde faaliyet yürüterek GSMH'da %6 ilâ 8'lik bir paya sahip olduğu ve ihracatın %11,5'ini gerçekleştirdiği belirtilen MÜSİAD ile birlikte İslamcı örgütlenme, iktisadi-sosyal yaşamdaki rolünü daha da artırmış ve AKP'nin hükümet olmasıyla birlikte, devlet gücü ve olanaklarının kullanılması üzerinden daha geniş bir sahaya yayılmıştır.

Türkiye işbirlikçi büyük burjuvazisinin TÜSİAD, TOBB, TİSK gibi "geleneksel" örgütlerinin varlığına rağmen, İslami ticari faaliyeti en önemli referanslarından biri haline getiren bu "yeni" sermaye grupları, MÜSİAD, TUSKON gibi yeni örgütler kurdular. İktidar partilerinin korumasında hızla büyüdüler ve MÜSİAD üyesi kapitalistlerin önemli bir kesimi büyük holding işletmeleri haline geldiler. AKP hükümetleri, tekelci sermayenin ve emperyalist burjuvazinin çıkarlarını savunmayı esas alan politikalarla birlikte MÜSİAD ve TUSKON gibi örgütlenmeleri güçlendiren politikalara ağırlık verdiler. Kaynakların kullanımı ve devlet ihalelerinde İslami sermaye gruplarına öncelik tanındı. Politik himaye ile destekli bu sermaye kesimlerinin gösterdiği hızlı gelişme, "geleneksel" büyük sermaye gruplarıyla pazar payı kavgasını kızıştırmanın yanı sıra MÜSİAD'çıların iktidar olanaklarından yararlanarak uluslararası pazara daha fazla girmesini sağladı.

TUSKON'un milyar dolarlarla iş yapan sermaye örgütü olarak şekillenmesi, Gülen'in bu sermaye örgütlenmesinin "hocaefendi"si

olarak güç kazanmasını kolaylaştırdı. İslami kapitalistlerin "müstakil örgütlenme"si, dini kapitalist çıkarlar için silah olarak kullanma çabalarını yoğunlaştırarak, siyasal iktidar ve devlet aygıtını kullanmada etkin olma kavgasını sertleştirdi.

Kapitalizmin gelişmesi ve ülkenin İç, Batı, Güney ve Ege bölgelerinde oluşan burjuva kesimlerin, özellikle dini etkinin güçlü olduğu ve son otuz beş-kırk yıllık süreçte dünya gericiliğinin dini dogma ve önyargıları daha etkin biçimde kullanmasıyla birlikte daha da güç kazandığı politik-sosyal ve kültürel ortamda, sermayenin bu "İslamcı" denilen kesimi boy verdi, dallanıp budaklandı. Aynı süreçte, dini görüşlerin kapitalist gelişmeye daha fazla adapte edilmesi yönünde önemli adımlar atıldı. Piyasada "din hocası", "din alimi" unvanlarıyla gezen ve halk kitlelerinin doğa güçleri ve sömürü koşulları karşısındaki çözümsüzlüklerini sömüren ve insanın yalnızca bedenini değil ruhunu da teslim alma yoluyla yaşamlarını "idame ettirme"de sakınca görmeyen bir güruh palazlanıp yayıldı.

Türkiye'nin güncel burjuva politikasını yürüten devlet ve hükümet kadrolarının önemli kesiminin F. Gülen gibi "*Komünizmle Mücadele Dernekleri*"nde "ilim-irfan dersleri görmüş" olması ve bunların tümünün yaşamlarının her safhasında sömürü sisteminin emrinde sağ-gerici politikaların savunuculuğunu yapan bir geleneği temsil etmeleri, İslami hareketin ve cemaatlerin güç kazanmasını kolaylaştırdı. 12 Eylül cunta dönemi ve sonrasında dinin devlet yönetimi eliyle örgütlenmesinin hız kazanması, bizzat cunta liderinin ayetler eşliğinde konuşmalar yapması, boyun eğiş ve kaderci öğretiye bağlanmanın eğitim programlarında zorunlu hale getirilmesi; cami ve kuran kurslarının etkinliğinin artırılması, "İslam"ın kullanılması üzerinden politika yapma alan ve olanaklarını genişletti. Kırdan kente nüfus akışının artması, en zorunlu gereksinmelerini karşılayamayan ve yeni sosyal-psikolojik ve politik sorunlarla yüz yüze gelen kitlelerin 12 Eylül ile birlikte ve sonrası dönemde güç kazanan ve toplumun neredeyse "her hücresine kadar yayılan" dini kurum ve örgütlenmelerin kuşatmasında "manevi tatmin" yolu aramalarını ve İslami politikanın etkisine girmelerini kolaylaştırdı. Büyük sermayenin ve askeri-sivil üst bürokrasinin işçi sınıfı ve emekçi halk hareketinin devrimci gelişimine karşı bir koz olarak kullandığı ve kitlesel uyuşukluk ve boyun eğmeyi sağlamakta yararlandığı İslamcı akımlar, bu ortamda güçlerini artırarak, iktidarda etkin pay sahibi olma isteğiyle ortaya çıkacak duruma geldiler.

Nakşibendi tarikatlarıyla bağını gizleme gereği bile duymayan Turgut Özal'ın 12 Eylül cuntasının ekonomi işlerinden sorumlu kılınması ve sonrasında da başbakan ve cumhurbaşkanı kimliğiyle bu politikaların sorumluluğunu üstlenmesi, dini istismarla servet birikimi sağlayan çevreler için yeni bir alan açtı ve din bezirganlığına güç verdi. "Siyasal İslam"ın, toplum yaşamını etki altında tutan dogma ve anlayışlardan güç alarak ve uluslararası-ulusal alandaki emperyalist gerici kuşatmayla bağlanarak kazandığı siyasal-sosyal ve iktisadi güç, toplumsal yaşama etkisini artırdı.

F. Gülen, bu 'karanlık dönem'in "din büyüğü" etiketiyle yaldızlanmış en önemli figürlerinden biri olarak öne çıktı. Cunta destekçisi açıklamalarıyla sermayenin uluslararası destekli bu kanlı saldırısının yanında yer aldı. Din istismarcısı şoven kesimin "Türk-İslam Dünyası" olarak adlandırdığı geniş bölgede Amerikan emperyalist çıkarlarının hayat bulması için, İslami kapitalist misyonerlik faaliyetini üstlendi. Devlet korumasında ve devletin dini kapitalist gericiliğin çıkarları yönünde kullanma politikalarının desteğinde etkisini artırdı. Batı emperyalizminin desteğinde eski Sovyet ülkelerinin önemli bir kesiminde kültürel, siyasi, sosyal ve iktisadi etki olanağı buldu ve giderek palazlandı.

"İslami Sermaye"nin ve "Siyasal İslam"ın bu güç kazanması, işçi sınıfı, emekçiler ve sermaye kesimleri arasındaki mücadelede dini inançların sermaye tarafından kullanılması çabalarına da hız kattı. Uzun yıllar boyunca "mazlumun hakkı" ve "ahı" üzerinden politika yapan parti ve cemaatlerin yöneticileri bu söylemi sürdürerek, büyük sermaye ve emperyalizmin politikalarıyla birleştiler. Refah Partisi'nin hükümet ortağı olması ve ardından AKP'nin tek partili hükümetleri döneminde daha fazla palazlanarak güç kazandılar ve bu parti ve hükümetlerin izledikleri siyasetin destekçisi oldular.

II-b) Sınıf Ayrımının Reddi ve "İslami Sınıfsızlık" Masalı

Gülen'e göre, "*İşveren ve işçi ayırımının birer sınıf olarak ortaya çıkışı, iktisadi faaliyetlerin büyük çapta yapılmaya başlandığı dönemlere has bir durumdur ve özellikle de Batı'ya ait bir hadisedir.*" *İşçi* ve *işveren* tabirleri İslam toplumunda da vardır; "*ama bu ayrım, işçi sınıfı, proletarya, patron ve burjuvazi kavramlarının çağrıştırdığı uygulamalardan tamamen farklıdır.*"

Gülen bu "farklılığı" şöyle izah ediyor: "*Müslümanların içtimaî hayatında sınıflar arası bir ayrışma, çatışma ve mücadele asla söz konusu değildir. Çünkü İslam toplumu, din kardeşliği esasına, herkesin güttüğünden sorumlu bir çoban olduğu kaidesine ve zerre kadar iyilik ya da kötülüğün mutlaka ötede karşılık bulacağı inancına bağlı bir ahlak üzerine inşa edilmiştir. Bu sebeple Müslümanlar için işçi tabiri, ferdî bir kavramdır; zira, bu âdil düzende insanlar daimî surette işçi veya işveren olarak kalmayabilirler; dün emekçi iken bugün mülk sahibi olabilirler. Bugün emeğiyle geçinen bir işçi, yarın emek-sermaye iştiraki (müdârabe) ya da ziraat ortaklığı (müzâraa) gibi bir beraberlik vesilesiyle işveren sıfatını kazanabilir.*"(abç)

Burjuvazi ve işçi sınıfının, kapitalizmin toplumsal kategorileri olarak, ilkin Batı toplumlarında ortaya çıktıkları ve bu iki sınıf arasındaki mücadelenin, İngiltere, Hollanda, İtalya, ABD, Fransa gibi Batı ülkelerinde daha önce yaşandığı doğrudur. Bu gelişme ve mücadelenin İslam dininin benimsendiği toplumlarda "asla söz konusu olmadığı" iddiası ise safsatadan ibarettir. "Müslümanların içtimai hayatında"; İslam dininin yaygın olduğu toplumlarda sınıflar arası ayrışmanın olmadığı safsatasını çürütmek için gösterilecek bir çaba bile aslında gereksizdir. Neredeyse her gün işçilerle kapitalistler arasındaki ücret, iş koşulları, çalışma süresi, işten atılma, sosyal haklar vb. üzerinden gelişen bir mücadele ortadayken, "sınıflar arası bir ayrışma, çatışma asla söz konusu değildir" iddiasında bulunmak için biyolojik-fiziki körlük yetmez -o çünkü hisseder, bilir, duyar ve böylece görmüş olur- bilinçli olarak görmek istememek gerekir. Fethullah ve ideologları görmüyor-bilmiyor olduklarından değil, kapitalizmin hizmetindeki gözbağcılar olmaları nedeniyle ve kitleleri körleştirmek için bu iddiaları ileri sürüyor ve İslam'ın sınıf mücadelesini yasakladığı, İslam dininin etkin ve yaygın olduğu toplumlarda "İslami kardeşlik" ilişkilerinin geçerli ve kapitalist ilişkilerin geçersiz olduğu yalanıyla emekçileri hakları için mücadeleden alıkoymaya çalışıyorlar. "Din kardeşliği" ve "iyilik-kötülük" üzerine ve "öteki dünyada karşılığını bulma" söylemi, işçi ve emekçileri sömürü sistemine boyun eğmeye çağırır. Gülen, milyonda bir olasılık ve bireysel bazda çok zor da olsa gerçekleştirilebilir bir örnek üzerinden genelleştirerek, "*bu adil düzende insanlar daimi surette işçi veya işveren olarak kalmayabilir*" demagojisiyle, işçilere, "kendi işverenleriyle" uyum ve işbirliği içinde olmayı öğütlüyor.

Din bezirganlarının totoloji yapmaları genel tutumlarıdır. Bir varsayım olarak alındığında, binlerce işçiden birinin işveren dünyasına adım atması, küçük bir işletme sahibi olabilmesi elbette mümkündür. Ancak bu tekil örneklerden, bugün işçi olanın yarın işveren olabileceği; öyleyse sınıf değiştirme ve atlamanın herkes için mümkün olduğu sonucuna varmak, milyonda bir olasılıklar üzerinden genel-geçer sonuçlar ilan etmek gibi bir saçmalığı ifade eder. Bu saçmalık bir yana bırakılırsa, İslam'ı "ilahi sistem" diye kutsamakla kalmayıp, İslam'ın yaygın olduğu ülke ve toplumlarda "sınıf ayrışmasının olmadığı"nı söylemek ve sınıf farklılıkları ve mücadelesini Batı'ya özgü bir sorun ve olgu olarak göstermek için, kişi ya da kişilerin sapkın olmaları yetmez, arsız olmaları da gerekir.

Fethullah bu safsataları gündeme getirir ve öne sürerken, emek-sermaye; proletarya burjuvazi mücadelesinden habersiz değildir. Said-i Kürdi'den (o, 'Bediüzzaman Hazretleri' diyor), "Sa'yin sermaye ile mücadelesi" üzerine sözler aktarması bunu gösteriyor. Ancak o, "İslam dünyası"ndaki kapitalizmi gizleyerek ve kapitalizmin İslamını kutsayarak, burjuva sınıf çıkarlarını savunanların kampında yer alır. "Sosyalistlik ve Bolşeviklik"ten rahatsızdır. Sovyetler Birliği'nde uygulanmaya konan sistemin emek-sermaye kavgasının bütün dünyaya yayılmasına neden olduğunu ileri sürer. Ona göre, bu "sosyalistlik, Bolşeviklik", "*zengin-fakir arasına öyle bir kin ve nefret sokmuştur ki, sabahtan akşama kadar on kuruşluk bir ücret için çalışıp didinen fakir insanların kalbine, bankalar vasıtasıyla bir günde bir milyon kazanan sermaye sahiplerine karşı kin duygusu yerleşmiş, her yerde halk ayaklanmaları baş göstermiş ve bu şekilde başlayıp devam eden sınıf kavgaları senelerce sürmüştür.*" (abç)

Bu, kuşkusuz hem bir saptırmadır, hem de sınıf mücadelesine baş aşağı bakışın kanıtıdır. Sınıf mücadelelerini ve zengin-fakir arasındaki "kin ve nefret"i yoktan var edenler sosyalistler-Bolşevikler olmamışlardır. Aksine onlar, toplumsal yaşamda sürüp gitmekte olan ve kapitalist gelişmeyle birlikte giderek ağırlaşıp keskinleşen bu mücadeleye işçi sınıfı ve emekçilerden yana dahil olarak, onun gereklerine uygun hareket etmeye çalışmışlardır. Sınıfların varlığı ve sınıf sömürüsü aralarındaki ayrışma ve çatışmayı kaçınılmaz kılmış, Marx gibi sosyalistler de, bu mücadelenin burjuva sınıf egemenliğinin proletaryanın mücadelesiyle yıkılması ve yerine işçi sınıfının iktidar olduğu ve sömürü ilişkilerinin tasfiyesine götürecek bir topluma (sosyalizm) doğru evril-

mesinin kaçınılmazlığını, kapitalizmin ve toplumlar tarihinin ayrıntılı irdelemesiyle ortaya koymuşlardır. Marx ve izleyicileri, kuşkusuz bir tarih bilinciyle hareket ederek, toplumsal hareketin tarihsel evrimine ve onun uğraklarına işaret etmekle kalmamışlar, sömürü ve baskı sisteminin ortadan kaldırılmasına götürecek mücadelede proletarya ve ezilenlerin safında ve onların mücadelesinin içinde ve önünde yer alarak, tarihin emrettiği yeni ve gerçekten insani yaşamı; bu, tümüyle maddi, elle tutulur ve gerçekleştirilebilir sosyal-iktisadi hayatı oluşturma çabasına katılmışlardır.

Gülencilik, maddi gerçekleri inkârı esas aldığı için, düşüncenin ve fikir akımlarının maddi olguları yarattığı ve çatışmalara sebep olduğunu ileri sürer. Oysa, somut ve maddi çıkar çatışmaları bunların çözümüne ilişkin düşünceleri gündeme getirmiş, "sosyalistlik" ile sınıf çatışmaları arasındaki bağ da tümüyle buradan kurulmuştur. Proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıf kavgasının nedeni de, bir "fesat düşünce" ya da Gülen'in sandığı ya da uydurduğu gibi, sermayenin mi, yoksa emeğin mi "asıl olduğu" değil, üretim araçlarının özel kapitalist niteliği ile üretimin toplumsal karakteri tarafından şekillenen emek-sermaye; proletarya-burjuvazi karşıtlığı olmalı ve bunu belirleyen sömürü ilişkisi olmuştur. Sermayenin kaynağının, onun oluşmasının itici gücü ve temelinin emek ve sömürüsü olması, sermayenin birikmiş emek olması, sömürülenlerin sömürenlere karşı sömürüden kurtuluş istemi ve mücadelesini doğurmuş ve "din kardeşliği" propagandası bunu örtme işlevine rağmen, bu mücadeleye engel olamamıştır.

Fethullahçılık, bu mücadeleyi; kitlelerin haklarını savunmak ve kazanmak için sokaklara dökülmesini ve 'dünya çapında sınıf çatışmaları'nı, hem "talihsizlik", hem de geçmişe; "karanlık bir zaman dilimi"ne ait saymaktadır. O, gözünün önündekine göz, kulak ve beyni kapatarak, süslü ve "adilane" sözleri emekçiler için yeterli görmekte; onları, "öte yan"ın "fantazyası"yla avunmaya çağırmaktadır.

Emek ile sermayeyi "ruh ve cesed"in "bütünlüğü"yle izaha kalkışmakta ve sermayeyi, "*düzen, sistem, âhenk, canlılık ve cevvâliyet*" ile süslemektedir. Ona göre, "*bugünkü sermaye*"nin "*dünkü emeğin karşılığı*" olması, "*emek-sermaye münâsebetinin bir yönünü ifâde etmiş*" olmakla birlikte, sermayenin "*kendi mahiyetimiz ve içinde yaşadığımız dünya inceden inceye tetkik edildiğinde, sayısız ilk mevhibelere hiçbir*

emek sarfetmeden, meccanen mazhar olduğumuz ve hayat boyu da her an lütuflar sağanağı içinde bulunduğumuz" ilişkilerle oluştuğu da "daha iyi görülecektir."

Gülen, dayanaksız vaazlarını yineleyip dururken, zengin-fakir arasındaki "kin ve nefret"in, aslında "sabahtan akşama kadar on kuruşluk bir ücret için çalışıp didinme" ile **"bankalar vasıtasıyla bir günde bir milyon kazanma"** ve işçinin sırtından sermaye sahibi olma olgusunun eseri olduğunu, 'dil ucu'yla da olsa söylemek zorunda kalmaktadır. Marx'ın yaklaşımında "doğruluk vardır"; sermayenin altında "emeğin bulunduğu hakikati" doğrudur, "yine esas olan emektir", ama, "kendi mahiyetimiz" tetkik edildiğinde de görülecektir ki, "hiçbir emek sarfetmeden, meccanen mazhar olduğumuz ve hayat boyu da her an lütuflar sağanağı içinde bulunduğumuz" da bir gerçektir! İtiraf yerinde ve anlaşılırdır! Mahiyetlerinin varlığına bakıldığında, milyon dolarlık kapasitedeki sermaye birikimi/büyüklüğü görülebilir.

"*Başkaları meseleyi ne şekilde ele alırsa alsın, İslam sa'y (emek) ile sermayeyi yan yana getirip, her hak sahibine hakkını hem de vakit fevt etmeden vermiştir*" iddiasıysa, ayakları havada ve bizzat İslamcı işadamlarının din istismarını da etkenlerden biri olarak kullanıp, işçileri aşırı sömürü ilişkisi içinde, "ne yiyip ne giydiğini düşünmeden" çalıştırmaları gerçeği tarafından boşa çıkarılan bir iddiadır. Deniz Feneri, İhlas Holding, Kombasan istismarcılığı ve soygunculuğunu, Fethullah ve avanesi hesaba katmamış olmalı!

Ve sonuçta iş, Fethullah'ın söylemek istediği; söyleyeceği söze gelip dayanmaktadır. "*Sözün özü*" şudur: "*İslam, sermayenin de, emeğin de varlığını tanımıştır. Emekçi, işini bağlılıkla ve tüm kabiliyetlerini harcayarak yapacaktır; işveren ise, işçiye hizmetinin karşılığını zamanında ve tam olarak ödeyecektir.*" **İşveren** "*işçiye zulüm yapsa dahi, işçi ona zulümle mukabelede bulunmamalıdır*"; aynı şey "aksi durum için de söz konusudur." "*Âdil davranın, Allah'a karşı gelmekten sakının! Çünkü Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.*" "*İslam'ın çizdiği motif içinde işçi ve işveren, aynı cesedin uzuvları gibidir. Aralarında nefret, adavet, kin ve şekâvet yoktur. Çünkü, işçi de, işveren de meslek ahlâkına riâyet eder ve birbirinin hukukunu gözetirler.*"(abç)

Gülen, "Peygamber Efendimiz"i tanık göstererek, işçi için en iyi kazancın, "*hassasiyetle işin üzerinde durularak ve işverene saygı gös-*

terilerek elde edilen kazanç" olduğunu buyurur. Onun isteği, "Müslüman işçi"nin, "işverenin hakkına tecavüzü"nü imkansız kılmaktır! "Müslüman işçi" bunun için "ne vakit zâyi" etmeli, "ne de harcaması gereken emeği" esirgemelidir. "*Çünkü o, yapacağı her şeyin teker teker hesabının sorulacağı bir güne inanmaktadır.*" "*Müslüman işverene gelince; emri altında çalıştırdıkları onun kardeşleridir.*" "*Yediğinden yedirir, giydiğinden giydirir ve onlara gücünün üstünde yük yüklemez.*"

İşçi, kazancının "iyi" ya da "helal olması için" kapitaliste karşı çıkmamalı, direktiflerine uymalı, taleplerinin sınırını bilmeli ve gücünü en verimli şekilde harcamalıdır!

Fethullah Gülen, greve -ve lokavta- karşıdır. İslam'ın bunları teşvik etmediğini vazeder. "*Beşerî münâsebetler içinde bazı uyuşmazlıklar*" kabul eder ama, bu sorunların çözümü için İslam ilk ve ortaçağına gidilmesini, oradan öğrenilerek hareket edilmesini ister. "*Bu gâyeye mâtuf hizmet amacıyla*" "*Hisbe teşkilâtı*" oluşturulmasını önerir ve işçi-işveren arasındaki meseleleri çözmeyi bu teşkilata havale eder.

Ne kadar pratik, ne kadar nesnel ve günün gerçekleriyle uyumlu bir çözüm ve irdeleme! Böyle bir işçi-işveren ilişkisi var mıdır? Gülen durmadan 'karavana' atmakta; isabetsiz, dayanaksız ve karşılığı gerçek hayatta ve toplum ilişkilerinde olmayan şeyleri birbiri ardına sıralayıp durmaktadır. İşçiye, içinde tutulduğu/bulunduğu sömürü ve eşitsizlik ilişkilerini kader göstermekte; buna karşı herhangi bir protestocu tutuma girmesini "*Allah'ın emrine karşı geliş*" olarak göstermeye çalışmaktadır. Gücünün son zerresine kadar işveren için çalışmasını dinsel zorunluluk olarak göstermekte, arada "denge" olsun diye de, işverenleri, "*yediğinizden işçinize de yedirin*" (yardım-iane paketleri anımsanabilir) öğüdünde bulunmaktadır! Gülen, toplumsal gelişmeyi ve "İslam toplumları"ndaki derin sınıf farklılıkları ve çatışmalarını örtmeye çalışmakta; 1400 yıl öncesine ve modern sınıf farklılıklarının oluşmadığı Arap kabileleri arasındaki ilişkiler üzerine vaazlarla bugünün sorunlarına çözüm getirme gibi bir saçmalığı esas almaktadır. Tarihsel gerçekleri ters yüz etmekte, din savaşlarını yok saymakta; "İslam ülkeleri" olarak da anılan ülkelerdeki zengin-fakir; işçi-kapitalist uçurumunu görmezden gelip inkâr etmektedir. Halk kitlelerini "hiçbir yerde ama her yerde" diye tahayyül edilmiş bir "güç"ün etkisiyle itaa-

te ve boyun eğmeye çağıran ve buna mahkum olunduğunu vazeden inancı kullanarak, yayılma olanağı bulan ve etki alanı yaratan Fethullahçılık, sınıf farklılığı ve çelişkilerinin üzerinden atlamayı, cemaat örgütlenmesine kan taşıyan ana damarlardan biri olarak görmektedir. Tarikat ve din şeyhleriyle, F. Gülen, tüm hakları öncelikle "Allah hakkı" sayar ve "*Allah'a iman, O'na itaat ve saygıda bulunma*"yı "*bütün insanî haklara da saygılı olmanın bir teminatı ve müeyyidesi*" gösterirken, İslam'ın yaygın ve resmi din olarak benimsendiği ülkelerin yüzyıllara yayılan sosyal-iktisadi ve politik gerçekleriyle açıkça karşı karşıya gelir ve maddi olgu ve somut gerçek ilişikler yerine afaki sözlere sarılmaktadır.

II- c) "İslami Uzlaşı" Vaazı ve "Otorite"ye Biat Çağrısı

İslam'ı "*sulh, selâmet ve huzur bulma, Allah ve Resûlü'nün bildirdiklerine tâbi ve teslim olma, salim ve emin bir yola girerek selâmete yürüme, herkese hatta her şeye güven vaad etme ve hiç kimseye hiçbir şekilde rahatsızlık vermeme*" olarak tarif eden F. Gülen, dini ideolojiye, onun asla sahip olmadığı ve olamayacağı özellikler atfetmekte, herkesi bu illüzyona bağlı kalmaya ve "beşeri düzen"e boyun eğmeye çağırmaktadır. İnsan hakkı kapsamında sözü edilen her şeyi, "*zâhiren fertlere veya tüzel kişilere*"; "*ama aslında bütün hukukun hakiki sahibi Cenâb-ı Hak*"ka ait sayan Gülen'e göre, "*O, bu hakları, bir kısım yetkili makamlar vasıtasıyla bazı kimselere menfaat, bazılarına salâhiyet, bazılarına da o menfaatlerden yararlanma ve o salâhiyeti kullanma hakkı olarak bahşetmiştir.*" Gülen, Kur'ân-ı Kerim'in, "*kendine mahsus üslûbuyla insan hakları diyeceğimiz konuların hemen hepsine*" temas edip "*bunların korunmasıyla alâkalı ciddi tahşidatta*" bulunduğu ve "*hakların durumuna göre hususî müeyyideler vazettiği*" iddiasındadır. O, "Evet -demektedir-, *İslamî terminolojide bütün haklar, temelde Allah'ın iradesinden gelen ve O'nun tarafından insanoğluna emanet edilen birer ihsandır. Armağan türünden bu emanetler, daha insanın ilk yaratılışıyla ona bahşedilmiş, alınıp satılmaz, azaltılıp çoğaltılmaz, tebdil edilmez, bir mal karşılığı bedel olarak ödenmez, tayin ve takdiri hâkim güçlerin belirlemesine bırakılmaz ve kat'iyen emtia (ticari mal) muamelesi görmez/göremez bir hususiyeti haizdir.*

Bunun en sağlam teminatı da toplumu teşkil eden fertlerin ve hususiyle bugüne kadar onlar arasındaki muteber ve karakterli yetkililerin bu hususu içlerine sindirerek tabiatlarının bir yanı hâline getirip canları gibi aziz bilmeleri ve koruyup kollama cehtleridir." (abç)

Bu vaaz, uhrevi, ancak dayanaksızdır. İnsan haklarını "bahşedilmiş" göstermekte, "menfaat, selahiyet, yararlanma ve selahiyeti kullanma" şeklinde kategorileştirdiği farklılıkları "*Allah armağanı*" saymakta, bu farklılıkları "*razı gelinmesi ve rıza gösterilmesi gereken zorunluluklar*" olarak sunmaktadır.

Gülen, günümüzün olgularını, asırlar öncesi Ortaçağ ve daha geri dönemlerin ürünü düşüncelerle ele alır ve "Hadisler"e baş vurmayı bir çözüm olarak gösterir. "*İnsanlar! Rabbiniz birdir, hepiniz Adem'densiniz, Adem de topraktandır*" denmiş olmasını, insan hak ve özgürlüklerine "*hassasiyet*"in kanıtı gösterir; bu yaklaşımın bugünün tüm sorunlarının çözüm anahtarı olduğunu vazederek; işçi (ve işsiz) ile kapitalistin; yoksul ile zenginin; emekçi ile sermayedarın "*bir olduğu*" safsatasını "Adem'den" ve öyleyse "topraktan gelme" ile sözüm ona kanıtlamış olduğunu sanır.

"Adem'den gelmiş olma", "Habil ile Kabil"in kavgasını önleyemedi. Bunu bir yana bırakıyoruz. Ama sınıflı toplumların daha başlarından bu yana, insanların, "mülk sahipleriyle mülksüzler"; kölelerle köle sahipleri; feodal bey ve senyörlerle serfler; burjuvaziyle işçiler arasındaki farklılaşma sonucu, İslam dahil hiçbir din ve manevi-tinsel uyarma tarafından önlenemeyen bir sömüren-sömürülen, ezen-ezilen çatışmasına girdikleri; üretim araçlarının belli bir kesimin elinde olduğu ve onların buna dayanarak emek sömürüsünü gerçekleştirdikleri, bunun, üretim araçlarının özel mülkiyette olduğu tüm sistemlerde, "adilane ilişkiler"i olanaksız kıldığı, insan haklarının da bu "adilane" olması olanaksız eşitsizlikler tarafından şekillendirildiği ve tüm dini çağrıların engel teşkil etmek bir yana, bu ilişki sistemiyle birleştikleri, bugüne kadarki tarihin en önemli gerçekleri arasındadır. Tüm bu toplumlarda, sistemlerde ve tüm bu süreç boyunca şu ya da bu dini inanç hep var olmuş, ancak "adilane ilişkiler"in anahtarı olamamıştır. İslam'ın, onun "*kadrini bilen basiret insanlarına*" sorunları çözmek için "*bir altın anahtar*" sunduğu iddiası, bu bakımdan salt bir safsatadan ibarettir. Gülen'in tüm yaptığı, hak-hukuk, eşitlik üzerine soyut ve uhrevi sözler etmektir.

II- d) İşçilere Karşı, Kapitalistlerin Safında

Gülen'e göre, İslam, "*işçilere de bazı haklar tanıyor ve işçi-işveren münasebetlerini âdilâne düzenleyecek bazı kurallar vaz' ediyor*"!

F. Gülen, Ortaçağda ve Arap toplumlarında "*karşılığını bir biçimde, mal ya da başka araçlarla ödeyerek çalıştırma*" örnekleri üzerinden işçi-işveren ilişkilerini izaha ve işçi ile işverenin "birlik olmaları zarureti"ni kanıtlamaya girişiyor. Oysa kapitalizmin ve modern sınıf ilişkilerinin ancak 19. ve 20. yüzyılda bir biçimde girdiği ya da etkilediği bu topraklarda, bin dört yüz yıl önce emek-sermaye; ücret-kar ilişkileri üzerine ancak spekülatif sözler edilebilir. Bu bakımdan, "ücretle çalışma ve çalıştırma uygulamaları"ndan örnekler gösterme adına, Hz. Musa'ya ait olduğu varsayımıyla "*İsteseydin, elbette buna karşı iyi bir ücret alabilirdin*"; Hz. Muhammed'de atfederek "*ölçüyü, tartıyı tam yapın, insanların haklarını ve ücretlerini eksiltmeyin, halka haksızlık etmeyin!*", "*boşadığınız eşlerle ilginiz kesilince sizin hesabınıza çocuklarınızı emzirirlerse, ücretlerini verin! Aranızda ücret işini meşrû çerçevede, örfe uygun olarak güzellikle görüşüp sonuçlandırın*" sözlerini kanıt göstermesinin ve "*Cenâb-ı Hak, 'İnsan, emek ve gayretinin neticesinden başka şey elde edemez' buyurmaktadır*" demesinin, İslam'da ve İslam inancının yaygın olduğu toplumlarda işçi-işveren ilişkilerini açıklamaya, inandırıcı hiçbir katkısı yoktur. Bu sözlerin söylenmiş olduğunu varsaysak ve bir an için o dönemlerde işçi-işveren ilişkilerinin yaşandığı yanılsamasını kabullensek bile, bu sözler "iyi niyetli öğütler" olmaktan öteye geçmezler.

Sorun ise, varsayımlar üzerinden çözümlenebilir olmaktan uzaktır ve somut, gerçek çelişkiler alanındadır. 7. yüzyılda Arap topraklarında işçi-patron ilişkisinin olup olamayacağını bir yana bırakalım. Ücret ilişkisinin; öyleyse kapitalist ilişkinin söz konusu olduğu bir üretim sisteminde, işçi emeğinin karşılığı olarak "ücretin tam ödenmesi" bir varsayımdan ibarettir. Ücret, işçinin belirli toplumsal emek zamanında ürettiği değerin ancak bir bölümüne denk düşer ve kapitalist, işçiye ödediğinden fazlasını çıkarmadan/elde etmeden, bu ilişkiyi sürdürmez. "Bir işçiyi çalıştırıp da ona ücretini vermeyen" ile belli bir ücret ödeyen arasındaki "günah farkı" üzerinden emek-sermaye çelişkileri çözümlenemez.

Gülen, "İslam'a göre; bir işçiye, onun gücünü aşan bir iş yüklememek gerekir" diyor ve buna, Peygambere ait olduğu iddiasıyla "*İşçi*

kardeşleriniz sizin işlerinizi yapan kimselerdir. Allah onları ellerinizin altına verdi; dileseydi sizi onların eli altına sokabilirdi. Öyleyse, yanınızda işçi çalıştırıyorsanız, yediğinizden onlara da yedirin, giydiğinizden giydirin. Onlara güçlerini aşan bir iş teklif etmeyin; eğer zor bir işi yapmalarını isterseniz, siz de onlara yardım edin!" "hadisi"ni kanıt gösteriyor.

Gülen'in iddiaları ve yaklaşımı, kişiyi çelişkiler ve açmazlar yumağı içinde boğulmaktan öteye götürmez. O, kişinin işçi ya da kapitalist olmasını üretim araçlarına sahip olup olmamasıyla değil, başından ve "Allah tarafından" kararlaştırılmış, öyleyse itiraz edilemez ve kabullenilmesi zorunlu bir durum olarak gösteriyor. Bu yaklaşım, herhangi işçi çalıştıran işverenin, onu kâr elde etmek için kiralamış, emek gücünü satın almış olması gerçeğini işverenin İslami kimliği gerekçesiyle örtüyor ya da yok sayıyor.

Oysa satın alma/kiralamanın amacı, değişim değeri ve artı değer yaratarak, kâr elde etmektir. İşçi çalıştıran kimsenin amacı, -İslam inancına sahip olması ya da olmaması durumu değiştirmez- işçinin/çalıştırdığı kişinin işgücünü mümkün en verimli tarzda ve en azami yaratıcılığıyla kullanmaktır. Bu ilişki, "acıma"ya, "Allah korkusunu gözetme"ye indirgenir, bu duygular tarafından belirlenebilir, ayarlanabilir bir ilişki değildir. Herhangi kapitalist işletmede ve her zaman manevi ilişkiler ve insani duygular değil, maddi süreçlerin acımasız gerçekleri yürürlüktedir.

Gülen, İslam'ın, "*Allah'ın emirleriyle şekillenen bir sosyal adalet sistemi*" oluşturduğunu; "*zenginliği, fakirliği bir imtihan olarak*" aldığını; "*işçilerin sömürülmesini önlemiş*" olduğunu "*ve bir manada sınıfsız bir toplum anlayışı*" geliştirdiğini ileri sürer. Bu öylesine bir "*sınav*" ve "*sınıfsız bir toplum anlayışı*"dır ki, fakir fakir, zengin zengin olarak ve yine "Allah takdiri" ile kalacak, onların ilişkisinde herhangi adaletsizlik, sömürü ve haksızlık olmayacak ve oluşturdukları "toplam" toplum sınıfsız addedilecektir!

Gülen'in İslam'ın üstünlükleri ve adaleti üzerine vazettiği ulvi özelliklerin hiçbirinin toplumsal yaşamda karşılık bulmaması, onların soyut düzlemde ve insanları aldatmak üzere ileri sürülmüş "niyetler"den öte bir anlam taşımadıklarını gösterir. İslam ülkeleri olarak anılan ülkelerde işsizlik, açlık ve yoksulluğun en büyük oranlarla gerçekleşmesi;

sosyal adalet diye tabir edilen politikaların olmayışı ya da sözde var oluşu; milyonlarca insanın en zorunlu ihtiyaç maddelerini karşılayamaz durumda oluşları, "sınıfsızlık", "sömürüsüzlük" üzerine Fethullahçı söylemi tümüyle dayanaksız bırakır ve geçersiz kılar. Gülen'in, "*rahatlıkla söyleyebilirim ki, İslam'ın teklif ettiği ücret sistemine ve ücret seviyesine henüz hiçbir beşerî sistem ulaşabilmiş değildir*" iddiası, salt bir iddia olarak kalmaya mahkumdur. Bu iddia, yaşamın gerçekleriyle alakasızdır. İşçinin, hem sömürü ilişkisi içinde işçi olarak kaldığı ve fakat hem de "kapitalist" ve "sosyalist sistemler"den "daha iyi bir seviye"de yaşam olanaklarını bulduğu "İslami ücret sistemi" iddiası dayanaktan yoksun kaba bir yalandan ibarettir.

Kapitalist üretim ilişkilerinin var olduğu bir sistemde, etkin ya da geçerli din hangisi olursa olsun, işçi ile işveren ilişkilerini kapitalizmin kuralları belirler. İşçi-işveren ilişkisinin olduğu her yerde kapitalist ilişkiler yürürlüktedir ve işçilerin de kapitalistlerin de var olduğu ve fakat aralarındaki ilişkilerin sömürüye dayanmadığı bir tek "İslam ülkesi"ni ne Fethullah ne de başka bir din istismarcısı gösterebilecek bir gizli güce ve yetiye sahiptir. Kapitalizmden arındırılmış bir "İslami dünya", "İslami sistem" söz konusu değildir. İslam'ın işçi ücretlerinin "*işçi ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde olmasını*" emrettiğini ileri süren Gülen, buna uyum gösteren bir tek İslam ülkesi ve bir tek kapitalist gösteremez ve işçi ile ilişkisinde ücretin ve sosyal hakların en düşük düzeyde tutulmasını gözetmeyen, işçi ücretini belirlemede işçi ailesinin temel ihtiyaçlarını gözeten "Müslüman" kapitalist bulamaz. Kendilerini "İslami" ya da muhafazakâr olarak adlandıran hiçbir parti ve hükümeti, İran ya da Suudi Arabistan'da; Türkiye ya da Malezya, Endonezya, Sudan veya Cezayir'de ya da herhangi bir Müslüman nüfuslu ülkede işçi ve ailesinin ihtiyaçlarını gözeten bir ücret politikası gütmemektedir. Bu ülkelerde de, diğer kapitalist ülkelerdeki gibi, hükümetler, partiler ve devlet aygıtı, kapitalistlerin çıkarlarını esas almakta, işçi ve emekçilerin taleplerine karşı polis, asker, yargıç, savcı, basın vb. aracıyla saldırı politikası izlemektedirler. Gülen gibi din istismarcıları, toplumsal sorunlar üzerine bir yığın "hadis" ya da "süre-ayet" sıralayarak, bu toplumsal gerçekleri gizlemeye çalışıyorlar.

"*İslami ücret sistemi*" bir safsatadan ibarettir. "İslam'ın teklif ettiği ücret sistemine henüz hiçbir beşerî teori"nin ulaşabilmiş olmadığını ileri sürerlerken, Gülen ve profesörlerinin bulup bulacakları "dayanak", yine

bir söz yığınından ibaret kalmak üzere, "*onun üstünlüğünü görebilmek için İslam'ın bir bütün olarak ele alınıp değerlendirilmesi ve ona küllî (bütüncül) bir nazarla bakılması*" isteğidir! "*Çünkü,* –demektedir Gülen ya da onun adına bu iddiaları formüle eden ideologları– *ücret konusu, işçi ile işveren arasındaki münâsebetlerden sâdece biridir. Bu itibarla, onu müstakil olarak ele almak, istenilen sonucu vermez; dolayısıyla, ücretle birlikte diğer karşılıklı hak ve sorumluluklar da nazara alınmalı ve ücret, bu münâsebetler zincirini meydana getiren halkalardan sadece biri olarak değerlendirilmelidir. Hatta bu mesele, İslam'ın içtimâî ve iktisadî diğer prensip ve müeyyideleri arasındaki yer ve durumuna göre de ele alınıp incelenmelidir.*"

Bir an için onlara hak verelim ve "evet doğru söylüyorsunuz, ücret konusu işçi ile işveren arasındaki münasebetlerden sadece biridir' ve öteki tüm ilişkilerle birlikte değerlendirilmesi gerekir diyelim. Peki, bu durumda işçi-işveren ilişkilerinin muhtevasını geçersiz kılacak olan herhangi bir şey var mıdır? Fethullah ve "İslam"ın "öteki tüm ilişkiler" kapsamında öne sürdüğü ya da süreceği "kanıt"(!), "yardımlaşma", "sosyal dayanışma" üzerine İslami ve dinsel öğütler toplamı olmalıdır. İslam öncesi dinlerle Fethullah gibi "din uleması" iddiasıyla ortaya çıkanların öne sürdükleri bir "farklılık" ve "ilişkiler tümü"nün en geniş çerçeveli bu "dayanağı", kapitalizm tarafından özü itibariyle geçersiz kılınmıştır ve günümüz toplumsal ilişkileri açısından hiçbir geçerliliği yoktur. Fethullah 'hocaefendi', ücret ilişkilerinin "yediğinden yedirengiydiğinden giydiren" kapitalist tutumuna izin vermez bir toplumda yaşadığımız gerçeğini ne ortadan kaldıracak, ne de inkâr edebilecek bir "tılsım"a sahip değildir!

Ücret, kapitalist ile çalıştırdığı işçi(ler) arasındaki ilişkinin temelinde yer alır ve kapitalist üretim tarzının en önemli kategorilerinden biridir. Kapitalist -Fethullah'ın deyişiyle işveren-, işçiye vereceği ücreti, kendi kârını esas alarak belirler ya da kâr-ücret belirlenmesinin bunu esas alarak sağlanmasını ister. Ücret ve bağlı giderler ne kadar düşük olursa, kârı o kadar artacaktır. Kapitalistlerin, "maliyeti düşürme"den söz ederlerken, sürekli olarak ücretlerin ve işgücü maliyetinin düşürülmesini başa almaları boşuna değildir ve "İslami" kapitalistlerin bir teki bile, bu ilişki ve belirlediği anlayışın dışında hareket etmez. Kapitalizm, rekabete ve kâr hedefine bağlanan, kâr için harcamayacağı ve feda edemeyeceği hiçbir değer tanımayan bir

sistemdir. Buna, dini değer diye sıralananlar da dahildir. "Sermayenin dini-imanı-vatanı yoktur" sözü, havada kalan bir hoş sedadan çok fazla bir şeydir ve maddi toplumsal ilişkilerin ifadesi olarak, kapitalist sermayenin durumunu belirtir. Bu bakımdan, hem "İslam'a göre işçi ücretlerini miktar olarak belirleyen doğrudan bir ayet veya hadis yoktur; zaten, zamanın ve şartların sürekli değişmesi de bunun böyle olmasını gerektirir" demek, hem de işçi ile işveren arasındaki en adil, en hak tanır, en "işçiden yana" ilişkinin İslam tarafından sağlandığını iddia etmek; "*insanın bu dünyada yaptığı zerre kadar bir iyiliğin mükafatını ahirette göreceği gibi yine zerre kadar bir kötülükten dolayı da mutlaka cezalandırılacağı hususundaki îkazlara kadar İslam ahlâkının çerçevesini belirleyen bütün dinî emirler işçi haklarına da aynıyla yansımıştır. İşte, Müslümanların ücret anlayışı bu zaviyeden değerlendirilmelidir*" demek, hiçbir somut dayanağa sahip olmayan bir safsatadan, boş ve temelsiz lakırdıdan ibarettir. Gülen, "eşit işe eşit ücret" talebini de, tüm iş ve mesleklerin "*eşit emek, eşit yetenek gerektirmediği*" ve "*iş riskleri de farklı farklı*" olduğu gerekçesiyle reddetmektedir. Bu konudaki anlayışı da tümüyle sakattır ve aslında bu talebi anlamadığını göstermektedir. Eşit işe eşit ücret, aynı işi aynı süre çalışarak yapan işçilerin farklı değil, aynı ücreti almalarıyla anlam bulur. Fethullah, "*işçilerin eşit ücret almasının gerekmediği*"ni, "*bir inşaat işçisi özel bir eğitim ve yeteneğe gerek olmaksızın çalışabilir. Fakat aynı inşaatın mühendisi, fayans, mermer veya parke döşeyicisi ise ancak özel eğitim ve beceri ile işini yapabilir*" gerekçesiyle izah etmeye çalışmakta; "*omuzları üzerinde Hazreti Ömer'in kafasını taşıyana verilecek olan mükâfat ile, hiçbir fikir cehdinde bulunmadan sadece bedenî bir iş yapana verilecek mükâfat her halde aynı olmayacaktır ve olmamalıdır*" ve "*Gece-gündüz durmadan işini düşünen ve adeta yirmi dört saat mesai yapan bir insanla, birkaç saatlik çalışmadan sonra sırt üstü yan gelip yatan insanı birlikte değerlendirmek elbette âdilâne değildir*" diyerek, bu talebin "ilahi sistem"e aykırı düştüğünü söylemektedir.

Gülen anlamada ve çözümde çözümsüz olduğu her konuda saptırmaya ve geçiştirmeye başvuruyor. Kapitalizm, vasıflı-vasıfsız (kalifiye-kalifiye olmayan) işgücü ayrımını en aza indiren bir gelişme seyri göstermesine karşın, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki; kalifiye işgücüyle vasıfsız-'düz işçilik' arasındaki farkı tümüyle ortadan kaldırmaz, kaldıra-

maz. Bu farklılık durumu, kapitalizm koşullarında ücret farklılıklarının dayanaklarından birini oluşturur. Ancak bunu, ortadan kaldırılamaz ve kaldırılmaması gereken "ilahi" ve zorunlu eşitsizlikler olarak görüp kutsamak ve sözümona emek gücü kalitesindeki farklılıklarla gerekçelendirmek, "hocaefendi"nin ileri sürdüğü türden iddia ve "dayanak"larla haklı gösterilemez ve kanıtlanamaz. Sorun, farklı türden işleri, emek zamanı olarak farklı sürede gerçekleştirilen işleri "eşitlemek" değildir. Eşit işe eşit ücret talebini böyle almak sorunu ve talebi saptırmaktır. Bir işçinin kaba işlerde gün boyu çalışmasıyla fayans, parke döşeyen "usta"nın yaptığı işin emek gücünü harcama zamanı olarak, harcanan emek olarak bir farkı yoktur. Bu işlerin kol işçisi tarafından öğrenilmesi de zor olmayacaktır. Kapitalist süreç, tüm işlerin vasıfsız emek-gücü tarafından yapılabilir duruma gelmesini sağlama yönünde işlemektedir ve eğitim ve kalifiye özellikler, işçilerin büyük bir kesimi açısından, düne göre bugün çok daha fazla söz konusudur.

Gülen ve İslam inancının tüm öteki istismarcıları, TUSKON, MÜSİAD üyesi kapitalistler ve Fethullahçı cemaat ve hareketin desteklediği AKP ve hükümeti, işçilerle ilişkilerinde, onların manevi kulluğundan önce, maddi-somut kulluğunu esas alırlar. "Öte dünya"ya dair varsayımsal dogmalar değil, bu dünyanın parası, mallar, serveti ve bunların büyütülüp çoğaltılması esastır. İşçilere "yediklerinden, giydiklerinden verme"yi değil, onların işgücünden en azami ölçüde yararlanmayı ve çalışmalarının karşılığı olmayan bir "eksik ödeme" (ücret/asgari ücret/maaş vb.) ödeyerek kârı artırmayı; böylece kapitalist işletmelerin büyümesini sağlamayı gözetmektedirler. Fethullah Gülen, "Allah" ve "Peygamber" üzerine ne kadar kutsi sözler etse ve adlarına teminatlar sıralasa da, emek-sermaye; işçi-kapitalist ilişkilerinde; herkesin insanca yaşamasının esas alındığını kanıtlayan bir tek örnek bile gösteremez. Ne Tekbir Giyim'de, ne Kombasan ve İhlas Holding'te ne de TUSKON üyesi kapitalist işletmelerde böyle bir ilişki yoktur. Kapitalizm koşullarında, bu olamaz ve gerçekleşemezdir.

Bir yanda Petro-dolarları yığan Müslüman Arap şeyhleri, Suudi gericiliği, diğer yanda yoksul emekçiler; bir yanda tenekeler dolusu altın biriktiren ve zimmetine trilyonluk para geçirdiği için yargılanan Erbakan ve A. Gül gibi İslam politikacılarıyla milyar dolarlık villalarda lüks yaşam sürdüren "Cübbeli Ahmet" türü din bezirganı Müslümanlar, diğer yanda gece gündüz çalıştığı halde ihtiyaçlarını karşılayacak bir

gelire sahip olamayan milyonlarca dindar emekçi. Bunların kardeşliği ve bu durumun "Allah isteği" olduğu üzerine Fethullahçı ve dini söylem, bu büyük çelişkiyi bir ölçüde örtebilir, ama yok edemez.

'Sıradan insanlar' oldukları dönemde herhangi birikimleri olmayan "inançlı Müslümanlar", "salahiyetli" devlet ve hükümet yöneticisi, bakan, müdür ya da siyası iktidar aygıtıyla ilişkili iş yapan işadamları durumuna geldiklerinde, çok kısa zaman içinde büyük zenginler haline gelmişlerdir. İslami politika ve politik gücün dini, milyonlarca emekçinin yoksulluğu pahasına ve zenginleşmek için kullanmakla doğrudan ilişkilidir. İslam, bunun ideolojik dayanaklarını oluşturmakta gecikmemiştir. Çok yakın iki örnek, Kemal Unakıtan ile T. Erdoğan ve ailelerinin çok kısa bir zaman içinde Türkiye'nin sayılı zenginleri içine girmeleridir. Unakıtan'ın oğlunun şirketi, hükümet ve devlet olanaklarını kullanma ve İslam'ı istismar etme sonucu, **beş yıl içinde ülkenin en büyük ilk on işletmesinden biri haline gelmiştir.** Bir diğer örnek, Erdoğan'ın damadının yönetici olduğu Çalık grubudur. Bu kapitalist grup, AKP hükümeti ve bizzat Erdoğan'ın "işlerin kotarılması için iç ve dış bağlantılar kurulmasında" rol üstlenmesiyle birlikte faaliyet alanını genişleterek, büyük bir holding haline gelmiştir. Böylece, kendilerini "İslami dünyanın temsilcileri" arasında gören ve dindarlıkları ve muhafazakârlıklarıyla övünen ve hak-hukuk sorunlarında "Ömer'in adaleti"ni örnek aldıklarını söyleyen üst politikacı ve yöneticilerin yardımıyla, esas işi tekstil ve inşaat üretimi olan bir grup, içerde ve dışarıda devlet ve hükümet ilişkilerini kullanarak, enerjiden medya ve bankacılık alanına bir dizi yeni faaliyet sahasında iş yapma olanağı edinerek, ülkenin en önemli kapitalist işletmelerinden biri haline yükselebilmiştir.

Egemenlerle emekçiler; sömürücülerle sömürülenler; yöneticilerle yönetilenler arasındaki ilişkide, Gülen, egemenlerden yana, devlet "ricali"nin yanındadır. Halkın "*devleti ve ricâl-i devleti omuzlarında*" taşımasını savunur. Devlet ve rical-i devletin görevi ise, "*merhametli bir çoban ya da şefkatli bir baba gibi*" davranmasıdır. "*Böyle bir toplulukta bütün müesseseleriyle maarif, fazilet duygusunu geliştirir; sevgi ve mürüvvet kapılarını açar; insanlığa şefkati ve herkesle anlaşıp uzlaşmayı öğretir. Onu, merhametsiz emellerden, süflî duygulardan, insanlık için yüzkarası olmaktan ve her türlü hoyratlıktan korur; bilhassa mukaddes mefhumlarına karşı saygılı yetiştirir.*" Zaten İslam, zengin-fakir "dengesi"ni "*içtimâî hayatı düzenleyici pek çok esas*" ile;

"Zekât, sadaka, kurban, kefâret, hibe, karz-ı hasen" ile sağlamıştır. *"Tarihin şahadetiyle sabittir ki, bunlar hayata hayat olduğu dönemde, günümüzde olduğu gibi ne içtimaî tabakalar arasında uçurumlar vardır, ne de bu tabakaların birbirlerine beslemiş oldukları kin ve nefret."*(!) *"Bu ilahî sistemde, işverenlerin mütekebbir (kibirli zorba) olmaları, servet ve mal yığmaları, sadece kendi saadetlerini düşünmeleri hoş görülmemiştir. Bütün bir millet olarak, elemleri de lezzetleri de paylaşma anlayışı geliştirilmiştir."*

Gülen söylediklerinin "afaki oluşu"nun farkındadır ve *"sözlerimin sonunda şunu ifade etmeliyim ki; anlatmaya çalıştığım bu hakikatler, ütopik bir hayatın destanlaştırılmasından ibaret değildir; aksine, asırlarca gaddar bir dünyanın en acımasız darbeleri karşısında dahi sarsılmayan ilâhî bir sistemin resmidir"* deme ihtiyacı duymaktadır.

İşçi-işveren ilişkileri, soyut olmayan, üzerine ütopik hayaller kurularak geçiştirilemeyecek kadar somut, çarpıcı, göz önünde ilişkilerdir. Birbirleriyle çelişki içindeki farklı iki sınıfın ilişkileridir; bu farklı çıkarların savunulması üzerinden oluşurlar ve temel karakter özellikleri açısından uzlaşır olmaktan uzaktırlar. Bu iki öznenin (işçi sınıfı ve burjuvazi) bir arada olduğu toplumsal koşullar var olduğu sürece; adına ister kapitalist, isterse onun acımasız gerçek çelişkilerinin üzerini örtmek amacıyla ve dini adlandırmalarla Hıristiyan, İslam ya da Yahudi densin, toplumsal sistemler, sömürü ilişkileri üzerine kurulu olmaya devam edeceklerdir. İşçi ve emekçilerin insani yaşam olanaklarını elde etmeleri ve tüm gereksinmelerinin karşılanmasını esas alan bir sistemde yaşayabilmeleri, ancak sömürü ilişkilerinin son bulmasına bağlıdır. Üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyeti son bulmalı ve kolektif-toplumsal mülkiyete geçirilmelidirler. Emek-gücü sömürüsünü olanaklı kılan emek-sermaye ilişkisi; burjuva-işçi farklılaşması ve karşıtlığı son bulmalıdır. Farklılıkları ve ayrıcalıkları var edilmiş ve *"bahşedilmiş"* sayan İslam'ın böyle bir özelliği yoktur. Kapitalist-emperyalist sistemin başka sözcü ve savunucularıyla birlikte İslami politikanın Fethullahçı varyantının hedefi de, işçi sınıfı ve emekçilerin sömürüden kurtuluşunun önüne set çekmektir.

Herhangi işçi ya da itaate ve mevcut sosyal-iktisadi ve politik durumun kaçınılmazlığına iman etmeye ikna edilmiş bir emekçi, her konuda bin dereden kum toplayarak iman etme ve kaderine boyun eğme yönün-

de "aşılmaz" bentler oluşturan Fethullahçılığın emek-sermaye ilişkilerinde ya da sermaye devleti ve hükümetleriyle halk kitleleri arasındaki ilişkilerde kapitalistlerle devletine karşı mücadeleden yana bir düşünce taşımaması ve önermemesini, dinin ve Fethulahçı "Türk Müslümanlığı"nın rolü açısından irdeleyebildiği zaman, Gülen'in ağlamaklı vaazlarının yalan üzerine kurulu olduğunu rahatlıkla görebilecektir.

BÖLÜM IV

EMEKÇİLERİN ZOR İKİLEMİ VE "KADER"Cİ UYUTMAYA KARŞI MÜCADELENİN ÖNEMİ

F. Gülen ve hareketi, hükümet politikaları desteğinde devlet olanaklarını kullanarak örgütlenmesini güçlendirmiş, cemaatin yaygınlaşan faaliyeti ve AKP'nin hükümet ve devlet gücü korumasında dinin toplumsal yaşam ve devlet yönetiminde etkisi genişleyerek, etkinliğini artırmıştır. Dini örgütlenmenin resmi-gayrı resmi yaygınlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 85 bin caminin, 4000 civarındaki açık, binlercesi gizli kuran kursunun, yüzlerce imam hatip lisesi ve ilahiyat fakültelerinin ve Diyanet'e bağlı çalışan 100 bin "din adamı"nın faaliyetleri dinin etkinliğini diri tutmaya ve yaymaya genel olarak hizmet ederken, Fethullahçılar, bu durumu, kendi görüşlerini yaymanın dayanağı olarak kullanmaktadırlar. 2.7 katrilyon liralık bütçeye sahip olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yürüttüğü çalışmalar, Fethullah Gülen ve "Cemaati"nin, AKP ve hükümetini, gazete ve televizyonları, finans kurumlarını, bankaları, okul, üniversite, Işık Evleri ve diğer kurumları kullanarak, güç ve örgütünü büyütmesini kolaylaştırmaktadır.

Başlattığı hareketin amacını, "*ateizme ve materyalizme karşı mücadele*", "*Osmanlı türü bir yapı altında Müslüman dünyasına Türkler'in yön vermesini sağlama...*" olarak tarif eden Gülen ve hareketinin diğer dini tarikat ve örgütlenmelerden en önemli farkı, kendisini, "bilim ile dini sentez eden" yeni bir tür İslamcılığı tesis hareketi olarak göstermesidir. 'Gülen cemaati' sosyo-politik ve uluslararası koşulları veri almakta, görüşlerinin toplumun daha geniş kesimlerini etki altına alması için her tür takıyyeye baş vurmakta, çıkarları gereği emperyalist gizli servislerden Papalık gibi Hıristiyan dininin en yüksek mercileriyle ilişkiye girmeye kadar her yol, yöntem ve aracı kullanmaktadır. Batı ve özellikle de ABD kaynaklı kurumların, ilkokul eğitimli bu eski vaiz ve imamı "seçkin entelektüel", "aydın", "bilim adamı" ve "eğitimci" olarak reklam etmeleri, "GOP" (Genişletilmiş Ortadoğu Projesi) olarak adlandırılan ve ABD'nin Ortadoğu, Kuzey Afrika, Kafkasya ve Güneydoğu

Asya'ya yönelik emperyalist yayılma stratejisinde "Ilımlı İslam"ı bir araç olarak kullanma politikasından bağımsız değildir.

Gülen ve hareketinin belirgin özelliklerinden bir diğeri, "ulus-ümmet" düşüncesini kullanmaya çalışması ve devletin din anlayışına "yakın duran" bir çizgide, devlet gücünden de olanaklı olduğunca yararlanmak istemesidir. Bu "dini anlayış"ın iktisadi-politik alana "tercümesi", kapitalist 'yeni liberal' ekonomi politikaların benimsenmesi; uluslararası sermaye ile ilişkilerin uygun ve yararlı görülmesi, bunları İslami Türkçülükle yoğuran bir dini ve kültürel eğitimi esas almasıdır. Uluslararası gelişmeler ve ilişkilerin tüm sosyal-iktisadi ve politik ilişkileri etkilemesinin kaçınılmazlığını "tecrübe eden" Gülen ve hareketi, bu gelişmelerin kimileri tarafından "İslam dünyası" olarak adlandırılan geniş bölgede etkili olacağını görmekte ve faaliyetini bu koşul ve etkenleri gözeterek yürütmektedir.

Gülen, "Işık Evleri"ni, Türkçü-İslamcı "*altın nesil*"in eğitim ve yetiştirilmesi "ocakları" olarak değerlendirmekte; kurduğu okullarda eğitim görenleri ulusal ve uluslararası hedefleri doğrultusunda ve okullarının bulunduğu 90-110 arası ülkede çalıştırmaktadır. Cemaati, "kapalı devre çalışan bir getto" hareketi olmayıp, dışarıya açılmayı genişleme ve etkisini yaygınlaştırmanın gereği sayan, bu doğrultuda faaliyet gösteren bir örgütlenmedir. Gülen, böylece ülke yönetiminde söz sahibi olma (belirleyici konum kazanma) ve uluslararası ilişkileri de bunun için kullanma çabasındadır. İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıklarıyla polis teşkilatı başta olmak üzere devlet kurumlarında ve sözde sivil toplum kuruluşlarındaki büyüyen etkisi ve gücü, bu doğrultuda önemli adımlar attığını göstermektedir.

Gülen, Said Nursi'nin "takipçileri"nden biri olarak ortaya çıktı. Ancak o, "Nurcu" olarak görünmeyi "darlaşma" nedeni saymakta, "*Nurculuk kimliğini kullanmayacağını*" söylemekte, "dinde yenilenmeci" olarak tanınmak istemektedir. Gülen'in, "*İslami Türk milliyetçiliğini geliştirip yaygınlaştırma*" amacı ve bunu gerçekleştirmek üzere belirlediği hat, politik karakterde olmakla kalmamakta, sermayenin ulusal ve uluslararası çıkarlarıyla da uyum göstermektedir. En önemli hedefi, dini de kullanarak, halkın sermaye sistemine bağlı kalmasını sağlamaktır. Gülen ve hareketini, bazı sözde ilerici aydın kesimlerinin ve birbirleriyle iktidar kavgası içindeki hakim sınıf kesimlerinden bazılarının göstermek istedikleri türden, devleti ajan örgütlenmesi ve entrikalarla ele geçirmeye

çalışan bir "öcü" olarak görmek, onu ve hangi toplumsal gereksinmelere dayandığını ya da dayanmak istediğini; kapitalist gelişmenin, burjuvazinin 21. yüzyıl dünyasının ihtiyaçlarına uyum göstermeye zorladığı dini anlayış ve yargıların hangi türden yeni yorum ve savunusunu esas aldığını; halk kitleleri üzerindeki ve aydınlar içindeki etki ve yerini ve bilimi kendi amaçları yönünde kullanma taktiklerini dikkate almamak olur. Bu yöntem, Marksist olması bir yana bilimsel ve materyalist de olamaz.

Bütün bunlar, Gülen'in başını çektiği, ancak içerde hükümet başta olmak üzere, çeşitli düzen ve devlet güçlerinin, dışarıda ise ABD gibi uluslararası güçlerin ve onların çıkarları doğrultusunda hareket eden açık-gizli servislerin desteklediği bu akım, ideolojik-politik görüşleri, dini telkinleri, iktisadi-sosyal gücünü işsizlik, yoksulluk ve yoksunluğun istismarı için kullanması ve bilim karşıtlığının günümüz koşullarında kabul görmesinin zorlaştığını görerek, bilimi sözüm ona dinsel hurafelerle birleştirme çabaları gibi nedenlerle, din istismarcısı tüm öteki parti, örgüt ve cemaatlerden daha tehlikelidir.

Yüzyılların, hatta bin yılların biriktirdiği dinsel inançlar, emekçilere, "göksel kurtarıcı"ya iman etmede kusursuz davranarak beklemeyi öğütlüyor. Peygamberler ve halifelerle tüm çağların dini liderleri, "*şükretmesini bilin, rızkınıza rıza gösterin, bilin ki size o uygun görüldü*" demişlerdi. Osmanlı padişahları, kendilerini halife sultan ilan ederek ve yanlarına Şeyhülislamları da alarak, dini saltanatlarının aracı haline getirirlerken, emekçilerden kendilerine biat etmelerini istemişlerdi. Cumhuriyet tarihi boyunca, din istismarcılığı ve dinin politik yönetimin kitleleri yönlendirme, çekip-çevirmede en etkili araçlardan biri olarak kullanılması devam etti. Bu çağrıların muhatabı emekçiler ise, içinde bulundukları yoksunluk ve yoksulluktan kurtulma umuduyla sığındıkları ilahi gücün "adaleti"ne güvenerek, yüzleri yere bakar durmayı ve "ilahi adaletin gerçekleşmesini" beklemeyi sürdürdüler.

Kapitalist gelişme, iletişim ve ulaşımın kolaylaşması, teknoloji kullanımındaki artış, dinsel politika ve örgütlenmelere yeni olanaklar açtı. "*Laiklik-Şeriatçılık çatışması*" üzerine yaygın propagandaya karşın, "rasyonalist-modernist ve laik" burjuva yöneticileri dahil sermaye kurumlarıyla partilerinin hemen tümü, geleneksel önyargıların, dogma ve hurafelerin gücünden yararlanarak kitleleri itaat içinde tutmaya özel bir önem verdiler. F. Gülen gibi cemaat ve tarikat yöneticileri, "din

büyüğü" ve "hürmetli efendi"ler olarak, bu toprakta ortaya çıkarak, emekçileri, sadece bedenen değil ruhen de kul olarak kalmaya çağrıyı sürdürdüler. Bir yanda kitlesel yoksulluk, açlık, işsizlik ve bunların getirdiği iktisadi-sosyal ve psikolojik yıkım ve umutsuzluk; öte yanda "İslam'a sıkıca sarılarak kurtuluşa gidileceği" vaazı! Çağrı, umutsuzluktan sözümona kurtuluşa ve umuda gidişeydi! Kapitalizm **işçi ve emekçiyi her gün her saat maddi, somut ve elle tutulur gerçeğin acımasızlığıyla yüz yüze getirirken**, ona, beklemeyi, kaderine rıza göstermeyi, işverenine, devletine, yönetici sınıfına bağlı ve sadık kalmayı öğütleyen dinsel ve cemaatçi söylem, kurumsallaşmasını ve yaygınlaşmasını sürdürdü. Din istismarcıları, kitlelerin doğa ve toplum olaylarının bilgisine sahip olamayışlarını ya da önyargılı ve kaderci anlayışlarla bakışını sömürdüler ve onları bu dogma ve önyargıların gücüyle yönlendirmeyi esas aldılar.

"İslamcı sermaye" diye kategorilendirilen ve dini düşünce, anlayış ve inanışları istismarda diğer kesimleri geride bırakan sermaye kesiminin kapitalist gelişmeyle iç içe, ondan etkilenerek ve kendi "ritüelleri"ni onun reklam ve mübadele ilişkilerine katarak etkisini artırması, bu kesimlerin sistem ile "kaynaşmaları"nı hızlandırırken, ekonomik, siyasal ve sosyal farklılaşma, "İslam içi ve zengin-fakir uçurumu"nu da görünür kılacak şekilde belirginleşiyor. Yoksul ve dindar emekçi kesimler ile sayısal ve sahip olunan servetleriyle giderek büyüyen İslam zenginleri arasındaki farklılıklar açılıyor, "İslam kardeşliği" söylemini yalanlayan somut veriler çoğalıyor. Camiler, artık salt ibadet alanları değil, ticari komplekslerle birlikte planlanıyor, kumandalı seccadeler kullanılıyor, zengin 'inananlar'ın evlerini süslü mescitler renklendiriyor, türban ve tesettür defileleri düzenlenerek meta üretimi ve değişimi sürecine inançların dolaysız dahili sağlanarak giriliyor. Son modern Hammer'lerle gezen zengin "Müslüman hanımlar"la "Cübbeli Ahmet" türü milyar dolarlık şatolarda yaşayanlar, asgari gereksinmelerini karşılamakta zorlanan emekçilere "kaderlerine rıza göstermenin Allah emri olduğu"nu vaaz eden "din uleması"na mensup ve milyar dolarlarla çekip çevrilen bir cemaat örgütlenmesinin tepesindeki Fethullah 'Hocaefendi' gibi kişilerle aynı kulvarda politika yapıyorlar. Gülen ve onun desteklediği AKP ve hükümeti, yoksullara karşı sermaye gücü olarak çalışıyor.

Bütün bunlar, sermayeye karşı mücadeleye atılmaktan başka bir yol olmadığını, "inanan" ya da "inanmayan"; tüm emekçilerin önüne gide-

rek daha net olarak getiriyor. Göz bağından sıyrılma, salt ihtiyaç değil, kaçınılmazlık olarak da güncelleşiyor. Tüm milliyetlerden, dini inanç ve kesimlerden işçi sınıfı ve emekçilerin kendilerini kurtuluşa götürecek devrimci eylemde ve düşüncede birleşmeleri için, yaşam ve birikmiş aklın ve bilimin ürünleri, bugün çok daha fazla olanak sunmaktadır. Emekçilerin daha geniş kesimleri bizzat kendi yararları için er geç bu yola girecek ve hurafe ve dogmaların gücüyle kendilerini alıkoymaya çalışanların barikatlarını yıkacaklardır.

Bunun için, emekçilerin temel ve güncel taleplerini savunuyu esas alan ve emekçi aydınlanmasını dini önyargı, hurafe ve söylemlerin kaba bir aşağılanması yerine, doğa ve toplum sorunlarını bilim ve akla dayalı açıklama, siyasal baskı ve sömürünün teşhiri ve burjuva ideolojisinin her türü ve türevine karşı mücadele büyük önem taşıyor.